

Medvirkning

– med (eller uten) virkning?

En studie av barn og ungdommers deltakelse og innflytelse i nasjonale medvirkningsprosesser

Masteroppgave i retts sosiologi

Våren 2025

Leon Oliver Bell

Antall ord: 39 009

Enhver avgjørelse (...) har jo konsekvenser for oss. Også når vi blir 50. Mens de som [tar beslutningene] kanskje ikke er her lenger når vi er 50. Og da har det faktisk veldig mye å si hva vi mener. (...). Og da er det veldig rart at ikke det legges mer vekt på, både i behandlinger og i uttalelser og i generell utvikling av (...)politikk.

– Vilje (19)

Sammendrag

Tittel: Medvirkning – med (eller uten) virkning? En studie av barn og ungdommers deltakelse og innflytelse i nasjonale medvirkningsprosesser

Levert ved: Universitetet i Oslo, Institutt for kriminologi og rettssosiologi, Våren 2025

Siden 2010 har FNs barnekomité bedt Norge om å styrke innsatsen for involvering av barn i utforming og evaluering av lovgivning, politikk og annet arbeid som har innvirkning på barn. Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) har også påpekt behovet for et mer systematisk arbeid for å sikre at barns synspunkter alltid inkluderes der det er relevant, og på en meningsfull og trygg måte. Norske offentlige utvalg og NIM etterspurt mer kunnskap om hvordan vi kan få til gode medvirkningsprosesser. I oppgaven utforsker jeg hvordan nasjonale medvirkningsprosesser kan organiseres for å sikre reell medvirkning for barn og ungdom og øke legitimiteten ved prosessene. Jeg har undersøkt dette ved å bruke to ulike empiriske metoder (mixed methods). Jeg intervjuet 10 ungdommer i alderen 18–22 år med erfaringer fra nasjonale medvirkningsprosesser. Dette ga innsikt i hva ungdom opplever som “fremmere” og “hemmere” for reelle prosesser. Jeg har også gjennomført en kvantitativ innholdsanalyse av 129 NOUer i seksårsperioden 2019–2024, med et dypdykk i de 37 hvor de offentlige utvalgene har mottatt eller innhentet innspill fra barn og ungdom. Dette ga innsikt i hvordan arbeids- og beslutningsprosessene gjennomføres, beskrives og utnyttes. Jeg har analysert disse funnene i lys av informantenes forklaringer. Sammen bidrar begge datatilfang til å belyse gap og samsvar mellom forventninger og praksis.

I den tematiske analysen identifiserte jeg fire overordnede temaer: “timing”, “form”, “deltakere” og “innflytelse”. Gode eksempler på det ungdommene anser som avgjørende faktorer for reell medvirkning, kom frem i både intervjuer og dokumentanalysen. Forbedringspunkter ble også klart identifisert. Angående *timing* ønsker informantene at barn i større grad enn hva som er vanlig blir involvert gjennom hele prosessen, for å sikre behørig innflytelse. Få NOUer beskrev slik gjennomgående involvering. De utvalgene som gjorde dette var tydeligst i NOUene på beskrivelsene av barns synspunkter og hvordan innspillene ble brukt. Angående *formen* på høringer har informantene bedt om mer forståelig språk og forklart hvordan skriftlige høringer er svært utilgjengelige. De har forklart betydningen av at beslutningstakere er åpne og nysgjerrige for å lage samtaler der man kan forstå hverandre, og hvordan barn kan ha ulike forutsetninger som bør tas hensyn til for å lage reell mulighet til å uttale seg. Noen få NOUer viste at utvalgene har gjort tiltak for å forsøke å tilpasse

informasjon eller metodikk. Angående *deltakere* har informantene understreket viktigheten av aktive tiltak for å sikre at medvirkningsprosesser inkluderer mange nok barn, herunder behovet for å sikre geografisk mangfold og at også barn i sårbare livssituasjoner får delta. Det er bare noen få NOUer som viser at utvalgene har gjort tiltak for å sikre dette.

Temaene *timing, form og deltakere* spiller alle en rolle i hvorvidt medvirkningsprosesser inkluderer eller ekskluderer barn og ungdom fra å uttale seg fritt og ha mulighet til å ha innflytelse i saken. Når det gjelder å ha innflytelse, har informantene forklart betydningen av at barn og ungdommers innspill vurderes på en reell måte, og at beslutningstakere forsøker å lete etter løsninger for hvordan innspillene kan brukes, gjerne i dialog med barn og ungdom. De har også understreket betydningen av tilbakemeldinger og dokumentasjon av hvordan beslutninger fattes for å sikre bedre transparens. Gjennomgangen av NOUene viste at en stor andel av utvalgene har innhentet eller mottatt barns synspunkter uten å nevne innspillene eller hvordan de brukes. Alt i alt demonstrerer funnene store forbedringsmuligheter.

I diskusjonskapittelet drøftes disse funnene i lys av et teoretisk rammeverk basert på teori og forståelser om legitimitet, konseptuell autonomi, tilslørende funksjoner og maktforskjeller. Ulike måter å gjennomføre medvirkningsprosesser på, hemmer reell medvirkning og skaper tilslørende effekter. Dette har konsekvenser for prosessers legitimitet. Et legitimitetsgap kan oppstå der det er avstand mellom praksis og forventninger om hva som utgjør reelle medvirkningsprosesser. I arbeidet med å skape legitime prosesser er beslutningstakeres holdninger og valg av konkrete fremgangsmåter avgjørende for reell medvirkning.

Oppgaven gir støtte til at det trengs en rekonstruering av deltakelsesmekanismer i utformingen av lover og nasjonal politikk. En slik endring bør gi barn og ungdommer konseptuell autonomi, og ta utgangspunkt i deres forklaringer om hva som hemmer og fremmer gode medvirkningsprosesser. I oppgaven har jeg søkt å illustrere hvordan ungdommers perspektiver på en verdifull måte kan belyse ulike sider ved medvirkning. Slik kunnskap kan brukes for å skape reelle medvirkningsprosesser som oppleves rettferdige og reelle av barn og ungdommer, og dermed som legitime prosesser. Det handler bl.a. om hvordan medvirkningsprosesser kan bli mer dynamiske, mer transparente, og der beslutningstakernes rolleforståelse sees i et nytt lys. Med denne oppgaven håper jeg å ha gitt et bidrag til et nødvendig arbeid med å styrke nasjonale medvirkningsstrukturer- og mekanismer, slik at Norge på en bedre måte kan ivareta sine forpliktelser etter FNs barnekonvensjon.

Forord

Tusen takk til alle informantene for den verdifulle innsikten dere ville dele. Jeg håper at innsikten tas godt imot av de med muligheter til å endre strukturene og mekanismene for barn og ungdommers medvirkning i utforming av lovverk og politikk som angår dem.

Takk til månen og tilbake til veileder Anette Bringedal Houge som har vært med på dette prosjektet. Tilbakemeldingene dine har vært til stor hjelp og utfordret og inspirert til å tenke kreativt og holde fokus. Takk for all trygghet og latter.

Takk til Hanna Buer Haddeland for idemyldring og hjelp i startfasen av prosjektet. Takk til ansatte og ungdom ved Forandringsfabrikken som hjalp med utforming av intervjuguide. Takk til Selma, Mathias, Viola, Arild, Inga og Iris for korrektur. Takk også til Laura Lundy, for viktige faglige samtaler og innspill til oppgaven. Dere er gull!

Sist, men ikke minst, tusen takk til alle venner og bekjente som heiet hele veien og har skapt muligheter for å kommunisere funn fra prosjektet i kanaler der funnene kan bidra til noe.

Takk til Norges institusjon for menneskerettigheter for skriveplass fra august 2024 til mai 2025 – herunder all veiledning, støtte, inspirasjon og kunnskap. En særlig takk til fadder Pernille Borud, Stine Langlete og Eivind Digranes.

Norges institusjon for
menneskerettigheter

Takk til UiO:Demokrati, en av Universitetet i Oslos tre tverrfaglige satsinger, for støtte til dette prosjektet gjennom deres studentpris, og for invitasjon til å fortelle om masteroppgaven til HKH Kronprins Håkon.

Takk til Stiftelsen Fritt Ord for masterstipend i sammenheng med deres 50-årsjubileum i 2024, som støttet masterprosjekter som tar for seg ytringsfrihet i juridisk betydning og/eller ytringskultur i bredere, kulturell forstand.

FRITT ORD

Oslo, 22. mai 2025
Leon O. Bell

Innholdsfortegnelse

1	Introduksjon	1
1.1	Prosjektets problemstilling og avgrensning.....	3
1.2	Oppgavens struktur.....	4
2	Bakgrunn	5
2.1	Rettslig rammeverk for barns kollektive deltakelse.....	5
2.2	Tidligere undersøkelser om barns kollektive medvirkning.....	6
3	Teoretisk rammeverk	11
3.1	Legal-rasjonell legitimitet.....	12
3.2	Empirisk perspektiv og konseptuell autonomi.....	14
3.3	Maktforskjeller og inkluderingens tilsløring.....	16
4	Metode	19
4.1	Mixed methods.....	19
4.2	Kvalitative intervjuer.....	21
4.2.1	Utvalg og rekruttering.....	21
4.2.2	Datainnsamling, databehandling, transkribering og koding.....	24
4.3	Kvantitativ innholdsanalyse.....	26
4.3.1	Valg av dokumenttype og omfang.....	26
4.3.2	Forklaring av kategoriseringssystemet av NOUer i analysen.....	27
4.3.3	Datainnsamling.....	31
4.4	Forskningsprosess og analysestrategi.....	33
4.4.1	Iterativ og refleksiv tematisk analyse.....	33
4.4.2	Innspill fra ungdom til gjennomføring av prosjektet.....	35
4.5	Forskningsetiske vurderinger.....	35
4.5.1	Samtykke, anonymitet og et delt måltid.....	35
4.5.2	Forskerrollen og refleksivitet.....	37
4.6	Gyldighet, etterprøvbarehet og overførbarhet.....	38
5	Analyse	42
5.1	Medvirkning som prosess.....	42
5.1.1	Gode høringsprosesser sett fra unge.....	43
5.1.2	Offentlige utvalgs metoder og tiltak for høring av barn og ungdom.....	53
5.1.3	Oppsummering av intervjuanalysen og dokumentanalysen.....	58
5.2	Innflytelse og transparens.....	59
5.2.1	Bruk og dokumentasjon av barns synspunkter, sett fra unge.....	59
5.2.2	Offentlige utvalgs vektlegging og dokumentasjon av barns synspunkter.....	65
5.2.3	Oppsummering av dokumentanalysen og intervjuanalysen.....	73

6	Diskusjon.....	75
6.1	Konsultasjon som kosmetikk.....	75
6.1.1	Tilslørende funksjoner i medvirkningsprosesser.....	75
6.1.2	Legitimitetsgapet i medvirkningsprosesser.....	81
6.1.3	Holdninger – på godt og vondt.....	83
6.2	Rekonstruksjon av medvirkningsprosesser.....	85
6.2.1	Konseptuell autonomi.....	85
6.2.2	Timing: Grundigere og mer gjennomgående deltakelse.....	88
6.2.3	Transparens og dokumentasjon.....	90
6.2.4	Fra beslutningstaker til fasilitator for beslutninger.....	93
7	Avsluttende refleksjoner.....	95
7.1	Oppsummering av hovedfunn.....	95
7.2	Begrensninger, bidrag og veien videre.....	97
	Litteraturliste.....	100
	Vedlegg.....	112
	Vedlegg 1 – Informasjons- og samtykkeskriv.....	112
	Vedlegg 2 – Tematisk intervjuguide.....	116
	Vedlegg 3 – Oversikt over kategorisering av NOUer.....	119
	Vedlegg 4 – Oversikt over variabler.....	126
	Vedlegg 5 – Sikts vurdering.....	129

Liste over tabeller og figurer

Tabell 4.1 Informantoversikt	23
Figur 4.2 Kategorisering av NOUer	31
Figur 5.1 Oversikt over høring ifbm. NOUer	54
Figur 5.2 Høringsmetoder NOUer	55
Figur 5.3 Bruk av innspill i NOUer	66
Figur 5.4 Beskrivelse av innspill i NOUer	71

1 Introduksjon

Barn har rett til å ha innflytelse på samfunnsutviklingen. FNs barnekonvensjon, som også er en del av norsk lovgivning, gjør dette tydelig. Men i hvilken grad har vi medvirkningsstrukturer som legger til rette for dette? Å høre (noen) barn er ikke det samme som – på en systematisk, omfattende og transparent måte – å sikre at barns erfaringer og råd har reell innvirkning på politiske og faglige beslutninger. Hvordan kan vi eventuelt forbedre oss? I denne oppgaven er jeg opptatt av hvordan vi organiserer og gjennomfører medvirkningsprosesser på måter som gir barn og ungdom en opplevelse av å ha en reell mulighet til å dele synspunktene sine og få behørig innflytelse ved utforming, implementering og evaluering av lovverk, og av andre rammer og tiltak som angår barn og unge.

Barnekonvensjonens artikkel 12 slår fast at barn har rett til å uttrykke sine synspunkter i alle handlinger og avgjørelser som angår dem, og at deres synspunkter skal tillegges “behørig vekt”. Dette gjelder i hvert enkelt barn sitt liv, men også for barn som gruppe når politikk, lovverk, satsinger og andre tiltak som angår dem skal utformes, implementeres og evalueres. Norge ratifiserte, og derigjennom forpliktet seg til, barnekonvensjonen allerede i 1991. 19 år senere, i 2010, kom FNs barnekomité med en vurdering av Norges gjennomføring av forpliktelsene. Barnekomitéen anbefalte da at barns rett til å bli hørt styrkes i utforming av nasjonal politikk og i evalueringer av planer, programmer og politikk som angår dem (Committee on the Rights of the Child, 2010).

Åtte år senere kom på ny liknende beskjeder fra barnekomitéen om å styrke innsatsen for involvering av barn i “alle lovgivningsprosesser, forvaltningssaker og rettssaker, og i all politikk, alle programmer, alle prosjekter og alt internasjonalt samarbeid som er av relevans for og har innvirkning på barn” (Committee on the Rights of the Child, 2018). 12. og 13. mai 2025 ble Norge utspurt av barnekomitéen i Genève, før barnekomitéen skal gi en ny vurdering. Vår praksis på dette området er altså satt under lupen av FN.

I 2020 skrev Kirsten Sandberg, professor ved Universitetet i Oslo og tidligere medlem av og leder for FNs barnekomité, at vi nok fortsatt bare er i starten av prosessen med barns demokratiske deltakelse i Norge, altså “systematisk medbestemmelsesrett i samfunnsspørsmål” (Sandberg, 2020). Det er grunn til å tro at vi trolig har et stort forbedringsarbeid foran oss for å ivareta disse forpliktelsene.

En stor utfordring sett fra barnekomitéen er at barn ikke involveres i beslutninger som åpenbart angår barn (Committee on the Rights of the Child, 2009: avsnitt 27). Et eksempel er da Straffelovrådet i 2022 foreslo å senke den seksuelle lavalderen fra dagens 16-årsgrense til 15 år (NOU 2022: 21). Selv om dette angår barn direkte, innhentet ikke Straffelovrådet synspunkter fra barn i utredningen. Barns synspunkter kom først etter at Redd Barna engasjerte Ipsos til å gjennomføre en undersøkelse (Kvalø, 2024). Undersøkelsen viste at flertallet av ungdommene ikke ønsket senking. Forslaget om å senke den seksuelle lavalderen ble deretter stoppet.

En annen utfordring gjelder hva som skjer når barn først høres. Barnekomitéen har uttrykt bekymring for kvaliteten på prosessene som er ment å følge opp forpliktelsen til å høre barns synspunkter og å gi disse synspunktene behørig vekt, jf. BK art. 12 (Committee on the Rights of the Child, 2009: avsnitt 4). Det etterspørres mer kunnskap, også i Norge, om hvordan vi kan få til gode medvirkningsprosesser, både av offentlige utvalg (se for eksempel NOU 2019: 23; NOU 2020: 14) og Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM). NIM er et uavhengig, offentlig organ med oppgave å fremme og beskytte menneskerettighetene i Norge (NIM-loven, 2015, § 1), gjennom råd og veiledning til statens myndigheter (ibid., § 3). NIM har merket økt “oppmerksomhet om inkludering av barn og unge i politikkutvikling de siste årene, for eksempel gjennom inkludering av dette i mandater for enkelte offentlige utvalg” (NIM, 2022). NIM noterer samtidig at det er behov for et mer systematisk arbeid for å sikre at barns stemmer alltid inkluderes der det er relevant, og på en meningsfull og trygg måte”. Med dette etterlyser de forskning på “metodikk for medvirkning, herunder ved å få innsikt i hvordan barn opplever å være en del av kollektive medvirkningsorgan eller -prosesser, slik at en kan bygge på forskning i utviklingen av nye rutiner og metodikk” (ibid.).

Det å inkludere barn og ungdommers perspektiver i utviklingen av praksis for medvirkningsprosesser kan bidra med ny innsikt som identifiserer hindringer og fasiliterende faktorer for reelle, eller legitime, medvirkningsprosesser. Det vil trolig også være i barnekonvensjonens ånd. Barnerettsekspert Michael Freeman har påpekt at barn (ironisk nok) ikke var med i utformingen av selve barnekonvensjonen (Lundy mfl., 2015). Senere har han spurt om barnekonvensjonen derfor kanskje mangler legitimitet hos barn (Freeman, 2020). Hvordan kan vi da potensielt øke dens legitimitet? I kontekst av denne oppgaven, kan man spørre konkret om hvordan vi potensielt kan øke legitimiteten ved medvirkningsprosesser.

1.1 Prosjektets problemstilling og avgrensning

Med denne oppgaven håper jeg å identifisere “hemmere” og “fremmere” for reelle, eller legitime, medvirkningsprosesser. Jeg vil gjerne bidra med kunnskap som er relevant for arbeidet Norge har foran seg med å styrke nasjonale medvirkningsstrukturer- og mekanismer, og slik bedre ivareta sine forpliktelser etter FNs barnekonvensjon. Den overordnede problemstillingen er hvordan nasjonale medvirkningsprosesser kan organiseres for å sikre reell medvirkning for barn og ungdom og øke legitimiteten ved medvirkningsprosesser. Jeg har undersøkt dette gjennom å forsøke å besvare følgende spørsmål:

- Hva opplever ungdom som fremmere og hemmere for reell høring og innflytelse i nasjonale medvirkningsprosesser?
- Hvordan dokumenteres arbeids- og beslutningsprosessen i medvirkningsprosesser for barn og ungdom?
- Hvordan kan teori om legitimitet, konseptuell autonomi, tilslørende funksjoner og maktforskjeller bidra til å forstå og forbedre medvirkningsprosesser?

Jeg har gjennom intervjuer undersøkt hva ungdom anser som avgjørende for reelle medvirkningsprosesser knyttet til lov- og politikkutforming. Gjennom dokumentanalyse har jeg undersøkt hvordan dokumentert praksis i Norges offentlige utredninger (NOU) samsvarer (eller ikke) med de unges perspektiver. Funnene er drøftet i lys av teori og forståelser om legitimitet, konseptuell autonomi, tilslørende funksjoner og maktforskjeller. Jeg tar disse teoretiske begrepene nærmere for meg i kapittel 3.

Videre i oppgaven er noen begreper helt sentrale: nasjonale medvirkningsprosesser, arbeids- og beslutningsprosesser, barn, ungdom og beslutningstakere. *Medvirkningsprosesser* kan ha ulik form, eksempelvis muntlige høringer hvor man holder et innlegg på noen få minutter, eller skriftlige høringer hvor man leverer et skriftlig innspill på et saksdokument (for eksempel en lovproposisjon, representantforslag eller NOU). Det kan skje i form av innspillmøter- og konferanser, som kan organiseres med varierende rom for dialog eller i form av en workshop mellom ulike aktører og beslutningstakere. Noen ganger nedsettes referansegrupper eller andre former for rådgivende paneler. Jeg tar altså for meg direkte involvering. At medvirkningsprosessen er *nasjonal*, vil si at disse medvirkningsprosessene arrangeres i regi av nasjonale myndigheter eller andre offentlige organer på statlig nivå, som Stortinget, departementene, direktoratene, andre statlige organer eller offentlige utvalg.

Med *arbeids- og beslutningsprosesser* menes prosesser hvor man utformer, vedtar, implementerer og evaluerer ulike tiltak som angår barn og ungdom. Det innebærer lovforslag, forskrifter, handlingsplaner, Stortingsmeldinger, budsjetter og støtteordninger, politiske programmer, og mer. For å undersøke hvordan arbeids- og beslutningsprosessen i medvirkningsprosesser dokumenteres, har jeg begrenset dokumentanalysen til NOUer. I en NOU beskrives arbeidsprosessen og vurderinger på en grundigere måte enn i andre offentlige dokumenttyper, som lovproposisjoner, Stortingskomitéinnstillinger og Stortingsmeldinger.

Videre i oppgaven vil jeg ofte omtale *barn, ungdom og beslutningstakere*. *Beslutningstakere* benyttes som samlebetegnelse for voksne i offentlige utvalg, stortingspolitikere, samt ansatte i departement og direktorater, såfremt deres konkrete stilling ikke er relevant. Dette samsvarer med bruken av “decision makers” i engelsk litteratur (Mitchell mfl., 2023; Vosz, 2021). Såfremt jeg ikke omtaler informantene, som er ungdommer/unge voksne 18-22 år, vil jeg i hovedsak skrive *barn* eller *barn og ungdom*. Det er for å fremheve at barnekonvensjonen gir barn under 18 år rett til å delta i prosesser som angår dem, samtidig som at mange ungdommer under 18 ikke vil betegne seg selv som et barn. Jeg vil aktivt unngå begrepet “barn og unge”. I dagligtale kan “unge” også inkludere voksne i midten av 20-årene og helt opp i 30-årene, hvilket kan tilsløre hvorvidt faktiske barn blir hørt.

1.2 Oppgavens struktur

Oppgaven er inndelt i syv kapitler. I kapittel 2 går jeg gjennom oppgavens bakgrunn. Her presenterer jeg først det rettslige rammeverket som jeg gjennomgående viser til. Jeg fremlegger også tidligere forskning på temaet barns kollektive medvirkning. I kapittel 3 introduserer jeg teori og forståelser om legitimitet, konseptuell autonomi, tilslørende funksjoner og maktforskjeller. Dette utgjør det teoretiske rammeverket som jeg anvender på analysens funn senere i oppgaven. I kapittel 4 går jeg gjennom de metodiske valgene som har formet oppgaven og begrunnelser for disse. I kapittel 5 presenterer jeg funn fra datainnsamlingen. Funnene kategoriseres under fire tema: timing, form, deltakere og innflytelse. Kapitlet gir innsikt i hva informantene opplever som hemmere og fremmere for reelle medvirkningsprosesser og hvordan barns medvirkning er dokumentert i forbindelse med NOU-arbeid de siste seks årene. I kapittel 6 drøfter jeg mine funn om nasjonale medvirkningsprosesser i lys av det teoretiske rammeverket. Til slutt, i kapittel 7, formulerer jeg noen avsluttende refleksjoner hvor jeg sammenfatter sentrale funn fra oppgaven, samt peker på noen begrensninger ved studien, studiens forskningsbidrag og framtidige spørsmål som kan undersøkes basert på denne studien.

2 Bakgrunn

I dette kapittelet presenterer jeg kort det rettslige rammeverket for, og innholdet i, barns rett til kollektiv medvirkning (2.1). Deretter vil jeg presentere tidligere forskning om barns kollektive medvirkning, for å vise litt av den faglige konteksten oppgaven er del av (2.2).

2.1 Rettslig rammeverk for barns kollektive deltakelse

FNs barnekonvensjon (1989) er en internasjonal avtale som gir barn og ungdom under 18 år et særskilt menneskerettighetsvern (Assembly, 1989). Innenfor denne studiens tema, er to artikler særlig relevante: Artikkel 3 slår fast at barns beste skal være et grunnleggende hensyn i alle avgjørelser som angår dem (Ruggiero, 2022). Artikkel 12 forplikter staten til å høre barns synspunkter og gi dem behørig vekt i alle handlinger og avgjørelser som angår dem (Lundy, 2007). Barnekomitéen har uttalt at de to artiklene er komplimentære, og at man ikke kan sikre barnets eller barnas beste hvis artikkel 12 ikke respekteres (Committee on the Rights of the Child, 2008: avsnitt 74).

I barnekomitéens generelle kommentarer – som kan forstås som veiledning til hvordan forstå og anvende Barnekonvensjonen – er komiteen tydelig på at retten til å uttale seg gjelder både individuelle barn og barn som gruppe (Committee on the Rights of the Child, 2008; 2013). At en sak angår barn, enten direkte eller indirekte, skal forstås i “svært vid forstand” (Committee on the Rights of the Child, 2013: avsnitt 19-20). En vid tolkning skal bidra til at barn inkluderes i de sosiale prosessene i samfunnene de lever i og kan inkludere alt fra utforming av skoler og lekeplasser, til kulturtilbud og offentlige transportsystemer ifølge barnekomitéen (Committee on the Rights of the Child, 2008: avsnitt 27, 73 og 128).

Barnekomitéen er et organ som består av barnerettsekspertter som overvåker implementeringen av barnekonvensjonen rundt i verden (Lundy, 2012). Barnekomitéen har uttalt at ved planlegging av tiltak eller lovgivende beslutninger som direkte eller indirekte angår barn, må statsinstitusjonene finne måter å høre synspunktene til et representativt utvalg av barn, og ta tilbørlig hensyn til deres meninger, for å sikre at alle grupper av barn er dekket (Committee on the Rights of the Child, 2013: avsnitt 91). Men hva menes med “en representativ gruppe”? Gjennom barnekomitéens generelle kommentarer kan man utlede at det menes ‘mange ulike’ og ‘mange nok’ barn (ibid.).

Barnekonvensjonen slår videre fast at barn har rett til å *fritt* gi uttrykk for sine synspunkter (BK art. 12). Spørsmålet er da hvordan man kan skape gode rom for å *fritt* gi uttrykk for sine

synspunkter, slik at barn får en reell mulighet til å uttale seg. Barnekomitéen knytter dette blant annet til at barn skal gis forståelig informasjon, få nødvendig støtte og tilrettelegging, arbeidsmetoder og omgivelser skal tilpasses barnas kapasitet og evner, og det skal settes av nok tid og ressurser til at barn kan forberede seg og være trygge (Gottschalk & Borhan, 2023). Dette skal legge til rette for at barn kan bidra med sine synspunkter. Prosessen skal være inkluderende, også for barn som på ulike måter kan være marginaliserte (Committee on the Rights of the Child, 2009: avsnitt 134). Det å involvere barn i prosesser skal ikke være noe forbigående, men utgangspunktet for aktiv utveksling av synspunkter (Committee on the Rights of the Child, 2009: avsnitt 13).

Når barn er hørt i sammenheng med utformingen, gjennomføringen og evaluering av lovverk eller andre tiltak, skal barnas synspunkter gis behørig vekt. Barnekomitéen presiserer i sine generelle kommentarer at barns deltakelse er sentral i utviklingen av strategier og tiltak som angår dem, og “i alle andre tilfeller der barns perspektiv kan bidra til bedre løsninger” (Committee on the Rights of the Child, 2009, avsnitt 27). Barnekomitéen har skrevet at ved begrunnelsen for beslutninger som angår barn og der hvor beslutningen avviker fra synspunktene til barn, bør det komme klart frem hva som er grunnen for dette (Committee on the Rights of the Child, 2013: avsnitt 97).

Det er ikke kun organer i staten, altså Stortinget og departementene med underliggende etater, som vedtar avgjørelser som angår barn. Arbeids- og beslutningsprosesser som angår barn på kommunalt nivå og tjenestenivå, eksempelvis knyttet til kvalitetsutvikling, skal også informeres av barn. Det samme gjelder offentlige utredninger hvor det gjøres ulike beslutninger, eksempelvis angående anbefalinger og forslag til lov eller forskrift (Doek, 2009; Daiute, 2008). Av hensyn til hva det er etterspurt kunnskap om i Norge, fokuserer jeg i denne oppgaven på barn og ungdoms kollektive medvirkning i nasjonale prosesser.

2.2 Tidligere undersøkelser om barns kollektive medvirkning

Det finnes vesentlig mer litteratur om barns medvirkning på barnerettighetsfeltet enn i sosiologisk litteratur om politikk- og lovutviklingsarbeid. Forskingen om barns medvirkning har internasjonalt og historisk fokusert mest på barns medvirkning i deres eget liv (Mitchell mfl., 2023), eksempelvis i barnevernets arbeid (Križ & Skivenes, 2017), eller rettssaker (Daly, 2018). Forsking om barns kollektive deltakelse i politikkutforming og medbestemmelsesprosesser har utgjort en liten del av forskningen om barns medvirkning

(Mitchell mfl., 2023). Det er likevel gjort betydelige kartlegginger også om kollektiv deltakelse, knyttet til ulike forvaltningsnivåer og kontekster.

Forskning på kollektiv deltakelse i norsk kontekst tar gjerne for seg barns medvirkning i tjenesteutvikling, fremfor nasjonale medvirkningsprosesser. Barns medvirkning i tjenesteutvikling er for eksempel undersøkt knyttet til utviklingen av barneverntjenester (Tunestveit mfl., 2022), brukerråd ved en barne- og ungdomspsykiatrisk avdeling (Knutsen, 2015), eller steds- og byutviklingsprosesser i kommunen (Hagen & Andersen, 2021). Ellers er ungdommers politiske påvirkning undersøkt knyttet til partipolitiske ungdomsorganisasjoner og lokale ungdomsråd (Ødegård, 2010). Men de arbeids- og beslutningsprosessene som foregår på nasjonalt nivå synes i mindre grad å være undersøkt. Rambøll (2024) har intervjuet 13 ansatte i direktorat, departement, statsforvaltere og andre myndigheter i en kartlegging av medvirkningsorganer i kommuner og fylkeskommuner, samt hvilke statlige og regionale medvirkningsorganer- og strukturer som finnes og hvordan disse er organisert. Men som nevnt i kapittel 1 trengs mer kunnskap om temaet, særlig med utgangspunkt i barn og ungdommers perspektiver (NIM, 2022).

Slik sivilsamfunnsorganisasjoner har bidratt til at ungdommers synspunkter kommer frem på politiske arenaer (Ødegård, 2010), har de vært avgjørende for å bidra med innsikt om selve temaet barns medvirkning i nasjonale arbeids- og beslutningsprosesser. Se for eksempel Hub Na Nog i Irland. Dette gjelder også i Norge. Selv om det ikke er forskning på samme vis som kildene ovenfor (se f.eks. (Lundy mfl., 2015; Tunestveit mfl., 2022; Ødegård, 2010), er bidragene deres til kunnskapsgrunnlaget verdt å anerkjenne.

Her i Norge har barns og ungdommers medvirkning i nasjonale offentlige arbeids- og beslutningsprosesser blitt undersøkt av ungdomsorganisasjonen Press – Redd Barna Ungdom (2019) og Barneombudet (2021). Press sin rapport bygget på intervjuer med 15 byråkrater i direktorat og departement om deres tanker og erfaringer rundt å legge til rette for involvering av barn og unge i sitt arbeid, og på intervjuer med 3 unge om deres erfaringer fra å delta i slike prosesser. Barneombudet har intervjuet 8 ungdommer i alderen 15–19 år for å forstå og forklare suksessfaktorer, utfordringer og anbefalinger knyttet til statens arbeid med å gjøre barnerettighetsvurderinger og sikre gode medvirkningsprosesser med barn og unge (Barneombudet, 2021). Disse to undersøkelsene viser blant annet betydningen av forståelig språk, tilstrekkelig informasjon og tilpasning til den gruppen av barn og ungdom som deltar (Barneombudet, 2021; Press, 2019).

Undersøkelsene fremhever også betydningen av at barn involveres tidlig og kontinuerlig i arbeids- og beslutningsprosesser, for å ha reell mulighet til å påvirke utfallet. Undersøkelsene tematiserer bredde og antall i deltakergruppen, og at beslutningstakere må nå ut til de gruppene barn og ungdom som saken gjelder. Et sentralt tema i begge undersøkelsene er også at barns meninger blir med inn i vurderingene og legges vekt på, og synliggjøring av beslutningstakernes vurderinger. Med min undersøkelse ønsker jeg å tilføre analysen nye innsikter ved å kombinere intervjuer med analyse av NOUer, for å undersøke hvordan dokumentert praksis samsvarer (eller ikke) med de unges perspektiver. Slik tilføyes et nytt element under identifisering av hindringer og fasiliterende faktorer for reelle medvirkningsprosesser.

Innflytelse er et gjentakende tema også i internasjonal forskning om barns kollektive medvirkning (Lundy, 2007; Vosz, 2021; Wyness, 2009). Ødegård (2010) har funnet at barne- og ungdomsorganisasjoner som må engasjere seg i lobbyarbeid opp mot byråkratiets arbeids- og beslutningsprosesser, og dermed er i det Ødegård kaller opposisjon, opplever å ha langt mindre innflytelse sammenliknet med partipolitiske ungdomsorganisasjoner, lokale ungdomsråd og rådgivende organ, hvor man er i posisjon til politikere og forvaltningen. Ødegård (ibid.) oppsummerer dette som at dersom man føyer seg til det politiske vokabularet og tradisjonelle politiske spilleregler for hvordan delta i demokratiet, er muligheten for innflytelse større. Metodene for å høre barns synspunkter baserer seg tilsynelatende i stor grad på voksnes måter å delta, slik også Wyness (2009) påstår. Det reiser spørsmål ved hvilke barn og ungdommer som har reell sjanse til å påvirke beslutninger som angår dem.

Tidligere undersøkelser har også belyst hvordan beslutningstakeres holdninger kan påvirke barns tilgang til medvirkning (Bessel, 2009; Tunestveit mfl., 2022). En særlig kjent diskusjon er “beskyttelse vs. deltakelse”, hvor de to begrepene settes opp mot hverandre (Freeman, 2020; Høstmælingen, 2020; Mitchell mfl., 2023). Denne diskusjonen kommer eksempelvis i en norsk studie av et utviklingsarbeid hvor ungdommer skulle bidra i å utvikle barneverntjenester, men ble stoppet fra å delta direkte, blant annet fordi barnevernsarbeidernes tenkte at det ikke ville være bra for ungdommene (Tunestveit mfl., 2022). Flere beskriver slike tanker om barns rettigheter som proteksjonistiske og paternalistiske (Archard & Skivenes, 2009; Kennan mfl., 2016).

Mitchell mfl. (2023) argumenterer for at for å kunne beskytte barn på individnivå, er det nødvendig å la barn medvirke på samfunnsnivå, i utviklingen av tjenestene og rammene som

påvirker barn på individnivå. Å få delta blir også forklart av noen som en måte å bygge opp hvert enkelt barns evner og kapasiteter (se Lundy, 2025): det å gi barn mulighet til å delta i beslutningsprosesser, kan gjøre dem i bedre i stand til å ta informerte valg og ivareta rettighetene sine. Noen argumenterer derfor for at det er ekstra viktig at barn som har vært utsatt for vold blir involvert i beslutningsprosesser (Lundy, 2018). Dette resonnerer også med nyere utviklingspsykologi og feltet barndomsstudier der barn blir ansett som kompetente aktører med kunnskap om egne liv (Qvortrup, 2009). Fremfor en proteksjonistisk tilnærming eller en hvor man slipper tøylene fullstendig i frigjøringens navn, argumenteres det her for at voksne har ansvar for å tilrettelegge for og støtte barn, slik at de har best mulig sjanse til å anerkjennes som de kompetente aktørene de er (Freeman, 2020). Et eksempel på dette er hvordan Lundy mfl. (2020) har undersøkt barns synspunkter på målet, prosessen og deres deltakelse knyttet til barnerettighetsbudsjettering.

Tidligere har barn blitt omtalt som “citizens in the making” (Marshall, 1950), “apprentice citizens” (Wyness mfl., 2004). Ved slik omtale gjøres barn til “fremtidens medborgere” og anses ikke som å også være nåtidens medborgere (Freeman, 2020). I de nyere tradisjonene for litteratur om barns rolle i samfunnsutviklingen, omtales barn ikke lenger som “human becomings”, men “human beings” (Qvortrup, 2009), og setter slik barns rolle i samfunnet også i presens. Ved å engasjere barn i spørsmål som angår dem, demonstrerer man et syn på barn som nåtidens medborgere, ikke kun fremtidens medborgere.

Dette henger sammen med en gradvis utvikling fra tidligere da barn ikke ble sett på som selvstendige rettighetsbærere (Kvalø, 2024). Gjennom en endring i synet på barn, har barn og unge fått selvstendige rettigheter, herunder rettigheter til å ha påvirkning i eget liv og i samfunnsutviklingen. Men i hvilken grad kommer dette synet til uttrykk i praksis? Anerkjennes de også som agenter som kan være med og si hvor skoen trykker for hvor sine rettigheter trenger utvikling? Jeg vil ikke svare på dette, men Michael Freeman (2020), en av verdens mest innflytelsesrike akademikere på feltet for internasjonale barnerettigheter, har spurt om barnekonvensjonen kanskje mangler legitimitet hos barn. Dette knytter han sammen med at barn (ironisk nok) ikke var med på å utforme selve konvensjonen som gir dem rett til å uttale seg og at deres synspunkter skal gis behørig vekt i handlinger og beslutninger som angår dem (Lundy mfl., 2015).

Lundy mfl. (2015) har undersøkt om barnekonvensjonens artikkel 29, om målet med utdanning, kunne sett annerledes ut hvis barn hadde vært med å utforme den. Selv om barna

som ble intervjuet rundt i verden for det meste var enig i artikkelens innhold, hadde barna synspunkter som utdypet og nyanserte hvordan dette skulle bli meningsfulle rettigheter i deres kontekst. Studiens funn og diskusjon har overføringsverdi til dette prosjektet, ettersom jeg har invitert ungdommer til å definere hva de anser som reelle medvirkningsprosesser. Lundy mfl. (2015) peker på at vi trenger vi å forstå hva som er barn sin versjon av sine rettigheter, dersom rettighetene skal være reelle for barn (ibid.). Tanken om at vi trenger å forstå barn sine opplevelser og synspunkter for å skape reelle rettigheter for barn, vil jeg ta med inn i denne oppgaven og anvende ovenfor retten til å uttale seg og få behørig innflytelse.

3 Teoretisk rammeverk

I dette kapittelet forklarer jeg det teoretiske rammeverket for oppgaven. Dette er basert på teori og forståelser om legitimitet, konseptuell autonomi, tilslørende funksjoner og maktforskjeller. Legitimitet er et helt sentralt begrep for analysen idet jeg skal undersøke hvordan nasjonale medvirkningsprosesser kan organiseres for å sikre reell medvirkning for barn og ungdom og øke legitimiteten ved medvirkningsprosesser. Dette begrepet er avgjørende, siden det handler om tillit til myndighetene som makthavere, herunder de lover og tiltak de gjennomfører.

I kapittelets første del vil jeg gjøre rede for hvilke legitimitetsteorier- og forståelser jeg baserer oppgaven på (3.1). I andre del introduserer jeg hvordan jeg anvender et empirisk perspektiv på legitimitet i medvirkningsprosesser og drøfter hvordan dette henger sammen med konseptet konseptuell autonomi (3.2). Sist vil jeg presentere hvordan jeg forstår sammenhengen mellom legitimitet og medvirkning, og ulike perspektiver på medvirkning og hvordan maktforskjeller kan spille en rolle i disse, herunder hvordan inkludering kan gjennomføres på måter som får en tilslørende funksjon ovenfor hvorvidt det er inkludering på papiret eller reell inkludering i praksis (3.3). Men før jeg introduserer og drøfter den analytiske verktøyboksen for oppgaven nærmere, vil jeg først forklare hvorfor jeg har valgt legitimitet som det sentrale teoretiske omdreiningspunktet i oppgaven.

Involvering av befolkningen i politikk- og lovutviklingsarbeid har i tidligere studier blitt undersøkt fra flere ulike fagdisipliner, blant annet sosiologi, statsvitenskap, organisasjonsstudier, og kunnskap, teknologi og samfunn (Krick, 2021). Mens min empiriske interesse er i selve medvirkningsprosessene, er mitt teoretiske utgangspunkt retts sosiologisk. Dette har ført meg til legitimitetsteori. Konseptet legitimitet er særlig brukt i diskusjon av hvorvidt lover er legitime eller styringsmaktene er legitime maktutøvere (Sand, 2017). Legitimitet brukes dessuten i mange studier for å undersøke prosesser der staten legger til rette for kollektiv deltakelse av berørte grupper (se Arnesen mfl., 2019; Bottoms & Tankebe, 2012; Kihlström, 2020; Nash, 2012). Det er blant annet gjort studier av hvordan befolkninger inkluderes i utviklingen av politikk og lovverk, og hvordan involvering i systemutvikling bidrar til politikken og lovverkets legitimitet (Arnesen mfl., 2019; Kihlström, 2020).

Jeg har ikke funnet litteratur hvor konseptet legitimitet benyttes spesifikt i analyse av barn og unges medvirkning i beslutningsprosesser, hverken på kommunalt, nasjonalt eller annet nivå. Dermed så jeg mulighet for å møte et kunnskapsgap om legitimitet og medvirkning i

beslutningsprosesser. På samme tid komplimenterer oppgaven eksisterende studier om deltakelse, som heller tar utgangspunkt i andre teoretiske rammeverk. Se for eksempel ‘empowerment’ tilknyttet effekten av barns deltakelse (Sonander & Wickeberg, 2023), eller ‘citizenship’ tilknyttet involvering av andre grupper som har manglet en plass ved bordet i beslutninger angående dem selv, for eksempel kvinner (Bickford, 1996; Nussbaum, 2006). Jeg valgte legitimitet fremfor disse begrepene, da jeg forstår legitimitetskonseptet som å gi bedre rom for å sette institusjoners praksis i søkelyset.

I tillegg til å bruke konseptet legitimitet fordi det synes tematisk passende ut fra studier av liknende tema, var det avgjørende at begrepet ‘legitimitet’ også brukes i det “daglige” språket i andre dokumenter som omtaler medvirkningsprosesser. Dette gjelder for eksempel utredningsinstruksens veileder, hvor det står at tidlig involvering av berørte kan skape økt kvalitet og legitimitet både for tiltakene og reguleringsprosessen, som på sikt kan ha betydning for tilliten til myndighetene (DFØ, 2024, punkt 3.1.1 og 3.3.5). Utredningsinstruksen er statens føringsdokument for hvordan utredninger skal gjennomføres. Siden legitimitetsbegrepet brukes både teoretisk og i dagligtale, kan det være ekstra viktig å definere klart hva jeg mener for å unngå misforståelser (Guibentif, 2010, s.79).

3.1 Legal-rasjonell legitimitet

“Legitimitet” er altså et sentralt omdreiningspunkt i min diskusjon av dagens medvirkningsprosesser for barn og unge, herunder både hvordan de fungerer og hvordan de skapes. Ifølge Weber er et politisk regime sin legitimitet avgjørende for overlevelse (Arnesen mfl., 2019; Weber, 2009). Weber definerte legitimitet som en overbevisning hos dem som styres over, om at de(n) med autoritet kan styre og at de selv har en viss plikt til å følge ordre og regler som gis (Arnesen mfl., 2019). For at maktutøvelsen skal være legitim, må styresmaktene basere beslutningene sine på et grunnlag eller prinsipp som befolkningen anser som godt nok grunnlag for å adlyde beslutninger og få samfunnet til å fungere (Sand, 2017). Hvis det oppstår et gap mellom forventningene til en gruppe om hvordan noe bør skje eller hvordan noen bør opptre, og hva som skjer i praksis, kaller Lindblom (1994) dette for et legitimitetsgap. Et slikt gap kan utgjøre en trussel for legitimiteten hos den instansen som bryter med forventningene (Tyler, 2008). I kontekst av medvirkningsprosesser vil et legitimitetsgap kunne påvirke legitimiteten både hos myndighetene og deltakende strukturer og mekanismer.

Ifølge Weber finnes det ulike grunnlag for autoriteters legitimitet – og han skiller mellom det han kaller legalt, tradisjonelt eller karismatisk herredømme (Hammerslev, 2020; Weber, 2009). Webers tese bygger på at moderne samfunn styres primært etter *legal-rasjonell legitimitet*, hvor autoritet legitimeres gjennom et formelt system av rettslige normer, inkludert regler og prosedyrer for å etterleve reglene. Det legale herredømmet forbindes gjerne med demokrati, individuelle rettigheter og uavhengige domstoler (Sand, 2017). Statens institusjoner og deres legitimitet baserer seg da i stor grad på lovgivningsprosedyrer, inngåelse av avtaler, domstolenes autonomi, og på at offentlig forvaltning og domstolene forholder seg til, respekterer og anvender lovene.

Men er etterlevelse av lover i seg selv tilstrekkelig for legitimitet i den moderne rettsstaten? Oversatt til denne oppgavens tema, er det tilstrekkelig å organisere en medvirkningsprosess uten å stille ytterligere konkrete krav til gjennomføringen? Flere akademikere har minnet om forskjellen mellom det som kalles 'legalitet' og 'legitimitet' (se Thornhill & Ashenden, 2010). *Legalitet* handler om lovlighet, altså at man har hjemmel i lov til å utføre en bestemt handling (Kriegel, 2010). Et eksempel er at politiet må følge reglene for når og hvordan politiet kan bruke makt for at dette skal være lovlig. I en slik distinksjon, handler legitimitet også om at handlinger, lover og andre uttrykk for maktutøvelse anses som rettferdig av dem som forventes å innrette seg etter dem (ibid.; Sand, 2017). En lov kan med andre ord mangle legitimitet, og noe kan anses som legitimt selv om det ikke er lov.

Hva som er lovlig og hva som oppfattes legitimt kan også påvirke hverandre i vekselvirkninger (Hellum mfl., 2022; Mathiesen, 2011). På den ene side kan hva som anses som legitimt påvirke hva som blir lov, slik rettsutviklingen i historien har foregått langsomt ved at folkeviljen etter hvert blir sedvane og lov (Sand, 2017). På den annen side kan loven skape legitimitet ved å ha en normerende effekt – slik innendørsrøykeforbudet på offentlige plasser, som det først var mye motstand mot, påvirket folks handlinger og avnormaliserte røyking til den grad at innendørs røyking på offentlige plasser ble uglesett (Friedman, 2016). At noe er lov, betyr likevel ikke nødvendigvis at det blir legitimt. Dette kan illustreres av totalitære regimer der retten ikke har legitimitet, men hvor den likevel tvinges gjennom av dem med makt (Sand, 2017). Legitimitet baserer seg derfor på noe mer enn å følge loven.

Det er ulike syn på hva som skal til for at retten har legitimitet, eller hvilke sider ved retten som er de viktigste for at retten skal ha legitimitet. Uansett hva man vektlegger, er det sentralt

ved det legale herredømmet at en spør hvordan retten selv og rettens prosedurale regler har blitt til (Sand, 2017). For de prosedurale reglene må vel også være legitime?

Medvirkningsprosesser har blitt del av prosedyren i lovgivnings- og andre arbeidsprosesser i den norske staten. Involvering av berørte aktører er et krav i utredningsinstruksen, og FNs barnekonvensjon gir noen særegne plikter knyttet til involveringen av barn. I denne oppgaven har jeg som utgangspunkt, jf. legitimitetskonseptet, at rettens legitimitet er avhengig av at de prosedurale reglene for å skape rett, oppfattes som legitime, og at disse følges (Arnesen mfl. 2019; Habermas, 1996). De fleste ungdommene brukte ikke selv ordet legitim i intervjuene, men forklaringene deres av hva som lager gode medvirkningsprosesser, peker på viktige faktorer for å oppleve medvirkningsprosesser som reelle og rettferdige. Dette samsvarer med grunnsteiner for legitimitetskonseptet.

I denne oppgaven tar jeg utgangspunkt i Arnesen mfl. (2017) sin forståelse av hvordan legitimitet og medvirkning henger sammen. Der Arnesen mfl. ser på legitimitet og medvirkning for befolkningen mer generelt, ser jeg spesielt på barns medvirkning. Arnesen mfl. (ibid.) argumenter for at medvirkning fører til bedre resultater, og at det er gode resultater som er kilden til legitimitet for lovgivning og maktutøvelse. De råder oss med dette til å passe oss for å tenke at medvirkning i seg selv bidrar til legitimitet. Jeg forstår dem som at medvirkning ikke er et mål i seg selv, men et virkemiddel for å skape gode resultater.

3.2 Empirisk perspektiv og konseptuell autonomi.

Jeg baserer analysen og diskusjonen om medvirkningsprosessers legitimitet på ungdommers beskrivelser av sine erfaringer med og synspunkter om nasjonale medvirkningsprosesser. Jeg inntar med andre ord et empirisk perspektiv (Arnesen mfl., 2019). Med et empirisk perspektiv utforskes legitimitet i lys av erfaringer og forventninger hos dem som styres over, også kjent som ‘perceived legitimacy’ eller ‘empirical legitimacy’ (Habermas, 2015). En annen måte å tilnærme seg legitimitet er normativ legitimitet, som viser til hva tredjeparts-analytikere anser som legitimt på systemivå, hvor prinsipper, eller abstrakte normative kriterier, brukes som en sjekkliste for å evaluere legitimitet. Samtidig som jeg tar utgangspunkt i et empirisk perspektiv på legitimitet, vil jeg anerkjenne at jeg er en tredjepart som tolker informantenes utsagn, og at oppgaven har utgangspunkt i et normsett (barnekonvensjonen) som regulerer medvirkning.

Et empirisk perspektiv er vanlig innenfor feltet barndomsstudier, et felt som ser på barn som kompetente aktører (Qvortrup, 2009). Barndomsstudier har utviklet seg fra å være et kritisk

svar på utviklingspsykologi, med anerkjennelse av barn som en sosial minoritet, til et eget felt (Smith, 2011). I barndomsstudier er det sentralt å basere undersøkelser på unges egne synspunkter og erfaringer for å bidra med ny kunnskap og forståelse om barn og barndom. Det å studere rettighetsproblematikk basert på perspektivene til dem som er innehaver av rettighetene, slik jeg gjør i denne oppgaven, er for eksempel gjort av Harcourt og Hägglund (2013), professor i Early Childhood and Education og professor emerita i pedagogikk ved Karlstads universitet.

Harcourt og Hägglund (2013) argumenterer for at implementering og handling rundt barns rettigheter må skje fra et “bottom-up”-perspektiv der man også tar utgangspunkt i *barns forståelse av rettigheter* fremfor å låse seg fast til etablerte artikler i barnekonvensjonen. Dette er en normkritisk, empirisk tilnærming som stiller spørsmål ved etablert praksis og forståelse av fenomener. Forsøk på å rekonstruere et fenomen i nytt lys på bakgrunn av perspektivene til dem det gjelder gjøres også på andre felt hvor maktkamper har preget diskusjoner, som i feministisk litteratur og studier av ulike minoriteter (Andersson, 2010). Se for eksempel Bessarab & Ng’andu (2010) sin undersøkelse av hvordan urbefolkningen i Australia og Botswana sin kulturelle form for samtale er en legitim form for innhenting av data. Studien kan fortelle oss hvordan tradisjonelle former for deltakelse ikke bør tas for gitt å være den eneste mulige eller beste måten å gjøre deltakelse. I denne oppgaven tar jeg derfor utgangspunkt i at loven og prosedyrene for å anvende og skape lov er sosialt konstruert (Freeman, 2020; Tobin, 2013; Mathiesen, 2011). Dette vil si at det ikke er gitt (forhåndsbestemt av skjebne, menneskets natur eller annet) at vi har de rettslige normene vi har i dag, og at det er mulighet for endring. Dette gir altså rom for å rekonstruere selve prosedyrene vi har for å skape og etterleve lovverk og andre tiltak.

For å beskrive det å gi definisjonsmakt til den gruppen fenomenet gjelder, utviklet Barrie Thorne begrepet *konseptuell autonomi* tilbake i 1987 (Qvortrup, 1991). Barns konseptuelle autonomi handler om at barns forståelse av et konsept – her, hva legitime medvirkningsprosesser er – er førende for hvordan et begrep blir forstått og definert (Qvortrup, 1991). I sin forklaring av konseptuell autonomi, argumenterer Thorne (1987) for at barn og fenomener knyttet til barn må undersøkes gjennom deres perspektiver når vi søker kunnskap rundt deres liv. Dette vil si at i produksjon av kunnskap er Thorne (1987) opptatt av å unngå “voksen-sentrerte” forståelser når vi tar barn inn i sosiologien. Dette innebærer en anerkjennelse av den maktubalansen som finnes mellom barn og voksne. Også Laura Lundy (2025) har undersøkt medvirkningsprosesser, og argumenterer hverken for fullstendig

frigjøring eller å merke barn som ofre og fullstendig sårbare – derimot må man anerkjenne maktubalanser og se hvordan barn blant annet kan gjøres sårbare av voksne på grunn av eksisterende maktubalanser (ibid.) underveis i og når vi skaper medvirkningsstrukturer. Å utfordre etablerte normer og praksis på denne måten kan fremstå som eller bli litt mer besværlig for “majoriteten”, men vil også bidra til mer sosialt rettferdig praksis (Padovan-Özdemir, 2022).

3.3 Maktforskjeller og inkluderingens tilsløring

Det er skrevet omfattende om utvikling og anvendelsen av lover, hvor et sentralt tema har vært legitimitet og inndragelse av borgerne i beslutningsprosesser. Jürgen Habermas har her vært til inspirasjon for mange (se for eksempel Arnesen mfl., 2019; Thompson, 2008; Townley, 2008). Habermas mente at rettens legitimitet oppstår i samfunnets kommunikative fellesskaper. Med dette mente Habermas at loven må bli til gjennom en demokratisk prosess for å være legitim (Sand, 2017). Dette kan man blant annet oppnå gjennom kommunikasjonsprosesser hvor alle får reell mulighet til å delta og man benytter rasjonell argumentasjon. Habermas mente videre at dialog må være maktfri, og at i maktfri dialog, vil de beste argumentene vinne frem (Dalsberg-Larsen, 2022). Flere kritiserer Habermas for å ikke ta hensyn til realiteten av kommunikasjonsprosesser, som de mener at preges av interesseivaretagelse og maktforskjeller (Flyvbjerg, 1991; Iversen, 2014; Ramírez, 1995). Jakobsen (2020) skriver at demokratiske debatter er “de facto preget av en rekke ekskluderings- og marginaliseringsmekanismer” og mener at Habermas snakker om et ideal som aldri kan oppnås, men som vi må strekke oss mot. Videre skriver Jakobsen (2020) at det er gjennom slike debatter at tvilsomme påstander utfordres, minoriteter blir hørt og at dominans og urettferdighet kritiseres. Men hvordan skal man sikre at medvirkningsprosesser blir en reell mulighet for barn og ungdom å bli hørt?

I feministisk IR (internasjonale relasjoner) brukes begrepet “add women and stir” for å betegne troen på at det å gi kvinner en plass ved fredsforhandlingsbordet i seg selv vil skape bedre likestillingspolitikk, mer fred, mindre kjønnsbasert vold, bedre fredsavtaler osv (Dharmapuri, 2011). Det viser forskning at ikke er tilfellet: Det må mer til enn tilstedeværelse for å få til grunnleggende forbedring av politikk og av samfunnet. Det kreves en mer transformativ tilnærming, der etablerte normer og verdier, og patriarkalske strukturer, utfordres på grunnleggende vis (Newby & O’Malley, 2021; Ní Aoláin & Valji, 2019). Inkludering er altså ikke det samme som innflytelse, og fører ikke nødvendigvis til reell endring. I undersøkelse av barn og ungdommers deltakelse i nasjonale

medvirkningsprosesser, hvordan kan vi unngå slik automatikk? Med et empirisk perspektiv på legitimitet ønsker jeg å undersøke hva barn og unge selv trekker fram som viktige bestanddeler i medvirkningsprosesser, for at de opplever å reelt bli hørt og at de har muligheten til å påvirke beslutninger som angår dem.

Mathiesen (1979) og Leal (2007) har skrevet kritisk om de dominerende interesser i høringsammenheng, og hvordan medvirkning kan gjøres på måter som bidrar til å stilne visse stemmer, fremfor å gi dem en sjanse til å bli hørt. Jeg forstår deres bruk av ordet “hørt” som knyttet til å få gjennomslag. Et eksempel på hvordan en kan stilne visse stemmer er å inkludere dem i et utvalg, råd, arbeidsgruppe eller som deltakere på høring, hvor de “drukner” i mengden. For eksempel har jurist Hans Petter Graver funnet at det er først og fremst bedrifter, ikke arbeidstakerorganisasjoner, som har fått tilsendt utkast til høring og levert uttalelser i saker på oljefeltet (Graver, 1983). Retts sosiolog Ragnhild Øvrelid (1984) har funnet at det er forvaltningen selv som først og fremst er høringsinstanser, i undersøkelse av forskriftshøringer. Blant de private høringsinstansene, er dette hovedsakelig store og ressurssterke organisasjoner. På denne måten blir ressurssterke aktører med makt en stor del av stemmene som kommer frem, der hvor alle ideelt sett skal kunne komme frem. Samtidig som sentrale og “svakere” stemmer mister gjennomslagskraft, får sterke stemmer ytterligere makt. Slik kan medvirkningsprosesser også bidra til å opprettholde eksisterende maktstrukturer, og det som fremstår som en inkluderingsprosess, får altså en ekskluderende funksjon (Leal, 2007).

Medvirkningsprosesser kan på denne måten forstås som å ha en *tilslørende funksjon*. At en prosess har en tilslørende funksjon vil si at prosessen fremstår bedre enn det er grunnlag for (Mathiesen, 2011). Mathiesen eksemplifiserer dette med arbeidsmiljølovens bestemmelser om vern mot usaklig oppsigelse, hvor det har vært fremhevet at dette gir et tilsynelatende vern og falsk trygghet, da begrunnelser for oppsigelse kan rasjonaliseres og tilsløre en usaklig oppsigelse. På liknende vis kan en tenke at selv om høringsordningen tilsynelatende er åpen for alle, kan den altså ha en tilslørende funksjon ved at den rettslige produksjonsprosessen fremstår mer “demokratisk” enn den er og både tilsløre og reproducere maktforskjeller (Mathiesen, 1979). Dette vil jeg undersøke nærmere i kapittel 6.

Dette kan minne om Bickfords (1996) argument om at underliggende sosioøkonomiske ulikheter i samfunnet kan gjøre at noen stemmer i samfunnet fokuseres på fremfor andre. Bickfords argument likner på Mathiesens (2011) tese om hvordan endringer i sosiale og

økonomiske forhold skaper endringer i og bestemmer rettsforhold. Tesen tilsier at retten produseres gjennom kamp mellom interesser. De som vinner maktkampen, får også bestemme – altså legge premissene for – rettsutviklingen (ibid., s. 140). Dette inkluderer også utviklingen av prosedyrene for rettsutviklingen (Mathiesen, 1979).

Leal (2007) mener at makt alltid har vært i sentrum av deltakelsesparadigmet ('the participation paradigm'). I sin kritiske analyse av konseptet 'deltakelse'/'medvirkning' (oversatt fra participation), argumenterer Leal for at begrepet har mistet sin filosofiske og ideologiske betydning og blitt et "buzzword". Leal uttrykker videre et ønske om at deltakelse må få sin gamle betydning, fra da konseptet vokste frem som en mothegemonisk tilnærming for å få til radikal sosial forandring. Dersom det blir opp til dem med makt å definere deltakelse og "dele ut" deltakelse til dem uten makt, vil ikke deltakelsesmulighetene gi mulighet til å komme ut av den etablerte orden (ibid.). Det er her begrepet konseptuell autonomi vil komme inn i diskusjonen.

Å anerkjenne maktubalanser med utgangspunkt i konseptuell autonomi, kan gi plass til unge med erfaring fra medvirkningsprosesser til å definere hindringer og fasiliterende faktorer for reelle medvirkningsprosesser. Slik kan vi undersøke hvordan tradisjonelle institusjoner kan tilpasse seg for å bedre tilrettelegge for høring av barn og ungdom (se Arvanitakis og Marren, 2009) – og, som Leal (2007) etterspør, rekonstruere 'deltakelse' som konsept, som del av et større politisk prosjekt hvor det forsøkes å gi medborgerskapsrettigheter og deltakelse for marginaliserte og underordnede grupper.

Det er med utgangspunkt i disse begrepene og dette teoretiske rammeverket – hvor jeg sentrerer legitimitet, forstått som overbevisning om et system som rettferdig, konseptuell autonomi, forstått som det å gi definisjonsmakt til den gruppen et fenomen gjelder, og reell deltakelse og medvirkning, forstått som mer enn tilstedeværelse, at jeg i kapittel 6 vil diskutere hvordan vi potensielt kan gjøre en slik rekonstruering. Dette vil jeg gjøre med utgangspunkt i informantenes forståelser av hvordan medvirkningsprosesser bør være. På denne måten kan vi være bevisste på hva de oppfatter som suksessfaktorer og ulike faktorer som tilslører medvirkningsprosessen og forhindrer reell medvirkning.

4 Metode

I dette kapitlet redegjør jeg for prosjektets metodiske tilnærming. Målet er å gjøre det klart hvilke metodiske valg jeg har tatt for å besvare problemstillingen, og å begrunne disse valgene. Først gjør jeg rede for valget om å bruke både kvalitativ og kvantitativ metode (4.1). Deretter forklarer jeg prosessen med datainnhenting, først hva gjelder de kvalitative intervjuene (4.2) og så den kvantitative innholdsanalysen (4.3). I neste del forklarer jeg hvordan og hvorfor tematisk innholdsanalyse er benyttet som analysestrategi, særlig med tanke på mixed methods. Jeg forklarer også hvordan analysen har hatt både en induktiv og deduktiv fremgangsmåte, og hvordan jeg har mottatt innspill fra informanter til gjennomføringen av prosjektet (4.4). Deretter gjør jeg rede for forskningsetiske vurderinger (4.5). Jeg avslutter kapitlet med noen metodiske refleksjoner om studiens validitet, reliabilitet og overførbarhet (4.6).

4.1 Mixed methods

Problemstillingen jeg har undersøkt er hvordan nasjonale medvirkningsprosesser kan organiseres for å sikre reell medvirkning for barn og ungdom og legitimiteten ved beslutninger og medvirkningsprosesser. For å besvare problemstillingen benytter jeg meg av flere metoder – såkalt “mixed methods” (Creswell & Plano Clark, 2018; Malterud, 2017). Her vil det si at jeg baserer analysen på en kvalitativ intervjustudie med 10 ungdommer som har erfaring fra medvirkningsprosesser for å undersøke ungdommers perspektiver på sine erfaringer fra å delta i offentlige hørings- og beslutningsprosesser, samt en kvantitativ innholdsanalyse av alle NOUer fra de siste seks årene for å undersøke om og hvordan offentlige utvalg sikrer og redegjør for barn og ungdommers medvirkning i sine rapporter.

Creswell og Plano Clark (2018) anser det å blande kvalitative og kvantitative metoder som en god tilnærming dersom det finnes lite forskning på et område, siden det kan bidra til en bredere forståelse for et tema. Flick (2018) underbygger at det kan styrke analysen ved å belyse problemstillingen fra ulike kanter. Etersom det finnes lite forskning om barn og ungdommers kollektive medvirkning på nasjonalt nivå, har jeg et ambisiøst mål om å gjennom denne oppgaven bidra med nyttig kunnskap til arbeidet Norge har med å styrke ivaretagelsen av barnekonvensjonens forpliktelser.

Samtidig er det ikke uten utfordring å kombinere metoder: man må forsøke å balansere styrkene ved hver av metodene, finne måter å bringe sammen datamaterialet fra de ulike metodene på en måte som ikke ofrer kvalitet, og å finne strategier for å integrere datene på en

god måte i analysen (Lieber, 2009). Jeg vil her og videre i kapittelet redegjøre for mine valg av metoder og hvordan disse brukes sammen, og adressere hvordan jeg prøver å samkjøre de ulike metodene på en måte som bidrar til kvalitet.

I de fleste mixed methods-analyser legger den kvantitative undersøkelsen grunnlaget for intervjuer eller andre kvalitative tilnærminger (Lieber, 2009). I denne oppgaven, med det teoretiske rammeverket som understreker betydningen av å ta utgangspunkt i barns perspektiver, har jeg i stedet tatt utgangspunkt i intervjuene i analyse av hvordan medvirkningspraksis er dokumentert i NOUer. Rekkefølgen på analysearbeidet og presentasjonen av funn, reflekterer dette.

Kvalitative intervjuer egner seg til å undersøke hvordan mennesker forstår og opplever verden (Brinkmann & Kvale, 2018; Postholm, 2010). Jeg har gjennomført kvalitative intervjuer med 10 unge i alderen 18-22 år med mål om å undersøke deres erfaringer med medvirkning i nasjonale arbeids- og beslutningsprosesser, og deres tanker om hva som bidrar til gode medvirkningsprosesser der de kan uttrykke seg fritt og få innflytelse på beslutninger som angår dem.

Dokumentanalyse kan på sin side bidra til å forstå folks og institusjoners praksis ved å gi innblikk i hvordan hendelser dokumenteres (Asdal & Reinertsen, 2020). I denne oppgaven har jeg gjort kvantitativ innholdsanalyse for å undersøke om og i tilfelle hvordan offentlige utvalg dokumenterer barn og unges medvirkning i sine utredningsprosesser og beslutninger. Det kvantitative aspektet gjør at dokumentanalyse kan egne seg for å gi en deskriptiv situasjonsbeskrivelse av hvordan medvirkningsprosesser foregår (Asdal & Reinertsen, 2020). Samtidig er det viktig å påpeke at dokumenter er det som står igjen som et *etablert* bilde av en sak (ibid.). Analysen viser altså kun hva som er dokumentert i NOUene, og det er mulig at noe har skjedd, selv om det ikke står eksplisitt. De utvalgene som omtaler sin praksis eksplisitt viser likevel frem sin bevissthet rundt det aktuelle fenomenet, hvilket kan være verdifullt i lys av informantenes forklaringer av hvordan de opplever dokumentasjonspraksis.

Wolff (2004) anbefaler å ikke tenke på dokumenter som objektiv virkelighet i sammenlikning med subjektive perspektiver man får innsikt i gjennom intervjuer. Dokumenter er også sosialt konstruerte, og er skapt med en eller annen hensikt (ibid.) – uttalt eller ikke (Friedman, 2016). Dokumenter sier noe om hvem som anses å ha kompetanse i saken, hvordan saken blir forstått, og hvem saken får tilhøre. Dokumenter etablerer også hvem og hva som er relevant for saken, hvordan saken blir håndtert og av hvem (Asdal & Reinertsen, 2020). Dette vil jeg

ta med meg videre i diskusjon om hvor stor innflytelse man kan se at barn og ungdom har fått i offentlige utredningsprosesser.

Alternativt til dokumentanalyse, kunne observasjon vært aktuelt, slik Vosz gjorde i sitt doktorgradsarbeid om barns innflytelse i australsk barnevernspolitikk. Jeg kunne da for eksempel deltatt på muntlige høringer på Stortinget og kontaktet pågående utvalg, departementer og direktorater for å delta i deres innspillmøter, referansegruppemøter, og andre eventuelle medvirkningsarrangementer. En observatør kan legge merke til andre sider av situasjonen enn aktive deltakere, hvilket kan gi verdifull kunnskap (Malterud, 2017). Dokumentanalyse var imidlertid et tryggere metodevalg med tanke på å gi en kvantitativ beskrivelse av praksis i det omfanget jeg ønsket, siden jeg ikke kunne forutse hvor mange relevante prosesser som ville komme og være mulig å få innpass i.

Kombinasjonen av intervju og dokumentanalyse kan bidra til både dyp innsikt i hvordan et fenomen oppleves av informantene (Skilbrei, 2023) og en situasjonsbeskrivelse bygd på kvantitativ innholdsanalyse av medvirkningsprosesser slik de beskrives i NOUer (Asdal & Reinertsen, 2020). Sammen belyser metodene hvorvidt (dokumentert) praksis resonnerer med informantenes tanker om hva som er reelle medvirkningsprosesser.

4.2 Kvalitative intervjuer

4.2.1 Utvalg og rekruttering

Opgavens tema åpner for en myriade av utvalgsgrupper. Jeg har valgt å snakke med unge, siden problemstillingen har FNs barnekonvensjon som sin kontekst, og deres perspektiver er etterspurt i denne sammenheng (NIM, 2022). Dette har også bakgrunn i feltet barndomsstudier, hvor det er en vel etablert praksis å studere barns rettigheter sett fra perspektivet til de det gjelder (Smith, 2011).

Det kunne ellers vært aktuelt å intervjuje diverse utvalgsmedlemmer, utvalgenes sekretariater, Stortingspolitikere, byråkrater i departement og/eller byråkrater i direktorater, slik som organisasjonen Press (2019) og konsulentselskapet Rambøll (2024) har gjort i norsk kontekst. Jeg kunne valgt å intervjuje en eller flere av disse gruppene, i stedet for eller i tillegg til ungdom. Men fremfor en variasjon i perspektiver ved å rekruttere informanter med ulike roller, ville jeg sikre variasjon og nyanser i perspektiver gjennom bredde blant unge deltakere (se Skilbrei, 2023, s.124), spesifikt hvilke felt de unge har engasjert seg i og hvilke høringsformer de har erfaring med – på liknende måte som NOUene angår en rekke saksfelt

og utvalgene har brukt en rekke høringsformer. Dette bidrar til sammenheng mellom intervjuene og dokumentanalysen.

Jeg har benyttet ulike rekrutteringsmetoder. Jeg startet ved å kontakte relevante organisasjoner hvor medlemsmassen ikke er eldre enn 25 – dette for at informantene skal ha erfaring med å presentere barn og unges synspunkter om et tema som angår dem. Gjennom organisasjonene fikk jeg kontakt med fem informanter. Selv om Small (2009) og Hennik mfl. (2020) skriver at idealet om et stort og representativt antall informanter i kvantitativ forskning ikke kan oversettes til kvalitativ forskning, ønsket jeg noen flere deltakere til studien. Dette var for å sikre en bredde av perspektiver som er nyttige for å belyse problemstillingen tilstrekkelig. Derfor forsøkte jeg nye rekrutteringsmetoder – via snøballmetoden, og ved å kontakte enkeltpersoner jeg har sett uttale seg i media og offentlige arrangementer.

Slik fikk jeg kontakt med flere informanter. Jeg planla opprinnelig å intervju ungdommer ned til 16 år, men jeg fikk kun rekruttert informanter fra 18 og opp. En av informantene fortalte at mange unge gjerne nærmer seg 18 år eller er blitt 18 år når de deltar i nasjonale prosesser, hvis de er i medlemsorganisasjoner hvor man tar verv og “jobber seg oppover” fra engasjement på kommunalt nivå. Flere av informantene fortalte likevel om erfaringer på nasjonalt nivå fra før de fylte 18 år, og om det å delta for å dele synspunkter fra mange under 18 år. Dette kan sies å være et funn i seg selv, og en klar begrensning ved feltet i Norge. Ettersom informantene snakker om medvirkningserfaringer fra de var barn og ungdom, og dels unge voksne – men da blant annet som representanter for barne- og ungdomsorganisasjoner – vil jeg i fortsettelsen likevel skrive om *barns* rett til å bli hørt og få innflytelse, for å sette fokus på at forpliktelsen gjelder å høre *barn*. Av og til vil jeg skrive barn og ungdom i generell omtale av temaet, eller ungdom, for å henvise til informantene.

Jeg satte også en øvre aldersgrense for utvalget siden jeg i utgangspunktet ønsket å undersøke barn og ungdom, ikke voksne, sin opplevelse av å delta i nasjonale medvirkningsprosesser. Aldersgrensen ble 22 år. Foruten alderskriteriet, var det eneste kriteriet at informantene har erfaring fra ulike former for nasjonale medvirkningsprosesser.

Alder	18	19	20	21	22
Antall informanter	1	3	3	1	2
Informant (fiktivt navn)	Mio	Vilje, Storm, Isa	Elliot, Charlie, Sydney	Robin	Jo, Kim

Tabell 4.1 Informantoversikt – Tabell viser fordelingen i alder blant informantene, samt hvilke informanter som er hvilken alder.

Utvalget består av 10 unge i alderen 18-22 år med erfaring fra å delta i flere medvirkningsprosesser på nasjonalt nivå – enten det har vært i regi av offentlige utvalg, Stortinget, departement, direktorat, eller andre offentlige organer på statlig nivå. Noen hadde også erfaring fra kommunale ungdomsråd og andre former for engasjement på lokalt nivå. Flesteparten hadde erfaring fra medvirkningsprosesser på tema som skole, hjelpetjenester og fritidstilbud for barn. Noen av informantene har også fortalt om prosesser som gjelder befolkningen mer generelt, som klima, jordbruk, og skeives rettigheter.

Alle hadde også erfaring med ulike former for høring og medvirkning, eksempelvis skriftlige høringer, muntlige høringer på Stortinget, innspillmøter i departementer, workshop eller ungdomspanel knyttet til NOU-arbeid, og deltakelse i referansegruppe knyttet til direktorats- eller NOU-arbeid. Jeg ville ikke begrense informantene til å snakke kun om offentlige utredninger. Dette er fordi offentlige utredninger kan benytte mange av de samme formene for høring og medvirkning som andre aktører, og at det dermed ikke ville vært meningsfullt å begrense informantene til å snakke om offentlig utredningsarbeid i samtale om hva som gir opplevelsen av å delta i en reell medvirkningsprosess.

Informantene kommer fra seks ulike fylker, på tvers av landsdeler. Jeg har ikke sett at kjønn hadde betydning for hva de syntes var viktig, så derfor velger jeg å omtale hver av dem med relativt kjønnsnøytrale navn (i engelsktalende land) i oppgaven. Seks var jenter, fire var gutter. Ellers vil jeg ikke beskrive informantenes bakgrunn nærmere av hensyn til deres anonymitet.

En begrensning ved utvalget er at jeg kun snakket med unge som har deltatt i nasjonale medvirkningsprosesser i kraft av å delta i ulike organisasjoner. Dette er en naturlig konsekvens av hvordan jeg har rekruttert. Dette vil by på andre funn enn dersom jeg snakket med unge som har uttalt seg på en skole eller institusjon som et offentlig utvalg har besøkt, elever i skoleklasser hvor læreren har tilrettelagt for at elevene kan gi innspill som sendes inn

skriftlig, eller unge som har deltatt i undersøkelser som er gjennomført av ulike organisasjoner på oppdrag fra en myndighet eller et utvalg. Dette kunne belyst hvordan barn og unge som enkeltindivider blir hørt for å informere kunnskapsgrunnlaget i utrednings- og myndighetsarbeid, men dette ser ut til å være en svært liten andel av mulighetene for barn å høres og få innflytelse i nasjonale prosesser som gjelder dem selv. For å skape samsvar mellom hva de ulike metodene gir av innsikt (Lieber, 2009), valgte jeg å rekruttere unge med erfaringer fra mange ulike høringsformer som brukes nasjonalt.

4.2.2 Datainnsamling, databehandling, transkribering og koding

Det er mange måter man kan gjennomføre kvalitative intervjuer (Brinkmann & Kvale, 2018). Å formulere gode spørsmål er uansett en viktig måte å sikre gode data (Skilbrei, 2023). Formulering av en intervjuguide kan være hjelpsomt for å sette opp klare tema og spørsmål man vil innom. En må også sikre at spørsmål og tilnærming tilpasses gruppen man intervjuer. Det er for eksempel viktig at språket er forståelig og gjør det mulig for informantene å dele sine tanker og opplevelser (Hennik mfl., 2020; Kvale, 2007). Ved intervju av unge, kan det da være hensiktsmessig å konsultere barn eller ungdom ved planlegging av spørsmål (Warraitch mfl., 2023). Se hvordan jeg har gjort dette under kapittel 4.4, og se intervjuguide i vedlegg 2.

I denne studien gjennomførte jeg selv alle intervjuene. Jeg ønsket å lage samtaler som føltes naturlige og kunne tilpasses til intervjuobjektet. Fremfor å ha et strukturert intervjuopplegg hvor spørsmål stilles i en bestemt rekkefølge og på en bestemt måte, har intervjuene vært semistrukturerte (Brinkmann & Kvale, 2018; Skilbrei, 2023). Selv om intervjuguiden har vært detaljert, har ikke intervjuene vært detaljstyrt. Samtalene ble løse prater hvor vi var innom alle temaene. Jeg noterte underveis på en print av intervjuguiden hvis jeg fikk spørsmål om noe jeg vil huske å spørre om senere, for å la samtalen flyte bedre (se Skilbrei, 2023, s.155-156). Jeg benyttet Nettskjemas løsning for lydopptak og opplastning direkte til TSD, hvor jeg kunne transkribere med talegjenkjenningsmodellen Whisper.

Informantene var invitert til 90-120 minutters samtaler. Alle intervjuene holdt seg innenfor denne tiden, utenom ett intervju som varte nærmere 150 minutter. Etter dette intervjuet planla jeg hvordan jeg bedre kunne balansere det å la informantene snakke fritt for å følge deres “sidesprang”, med det å holde samtalen til den avtalte tiden. Foruten ett dobbeltintervju med to unge som ønsket å bidra sammen, har intervjuene vært en-til-en. Jeg vurderte at det var viktigere at de følte seg komfortable enn at jeg skulle ha samme form på alle intervjuene. Sted og tid ble bestemt i samarbeid med hver informant. Jeg ønsket at vi skulle være på et

sted hvor de følte det var fint å snakke, for å gjøre intervjusituasjonen til et best mulig sted å uttrykke seg.

Tre intervjuer ble digitale for å kunne intervju ungdom flere steder i landet. Digitale intervjuer kan by på tekniske og mellommenneskelige utfordringer, men teknikken gikk fint, foruten et par korte skjermfrys med en informant. Dette gjorde at samtalen fløt litt dårligere fordi jeg måtte spørre om informanten kunne gjenta seg noen ganger. Digitalt kan man også gå glipp av informantenes kroppsspråk (Janghorban mfl., 2014). Jeg ble samtidig veldig bevisst på at informantene ikke så mitt kroppsspråk. Dette gjorde meg veldig bevisst på forskerrollen og å skape en god atmosfære ved å vise interesse for det de fortalte gjennom ansiktsuttrykk, når jeg ikke i samme grad kunne bruke hele kroppsspråket mitt og siden jeg opplevde at små bekræftende lyder virket mer avbrytende digitalt enn i virkeligheten. Informanter kan også oppleve det som ubehagelig å være på kamera (Deakin & Wakefield, 2014). Samtidig er informantene del av en generasjon som har gått på ungdomsskole og videregående under Corona, og jeg opplevde at informantene i de tre digitale intervjuene var like rolige og engasjerte i samtalen som informantene jeg møtte fysisk.

Etter transkriberingen via Whisper, hørte jeg gjennom opptakene for å renskrive verbatim. Referatene ble deretter duplisert, hvorav én versjon ble anonymisert i TSD. Anonymisert transkripsjon ble eksportert for lettere analyse og sammenstilling av tekst i Google Docs. Lydopptakene ble så slettet. Denne prosessen gjorde meg godt kjent med datamaterialet.

Underveis i renskrivingen begynte jeg å drodle ideer til kategorier og sentrale tema for analysen. Resultatet av dette ble til slutt fire overordnede temaer. Jeg har kalt dem timing, form, deltakere og innflytelse.

- **TIMING:** Ble barn og ungdom involvert tidlig og/eller underveis i utvalgsarbeidet, for å gi innspill til beslutninger på ulike tidspunkt?
- **FORM:** Hvilke metoder ble brukt for å få barn/ungdommers synspunkter, og beskriver utvalget hvordan de prøvde å gi barn/ungdom en reell mulighet til å kunne uttrykke meningene sine fritt?
- **DELTAKERE:** Hvem er det utvalgene egentlig får innspill fra og regner som det å høre barn og ungdom? Er de barn, ungdom, voksne? Og beskriver utvalget tiltak eller refleksjoner rundt det å snakke med mange barn fra ulike relevante livssituasjoner, ulike steder i landet?

- **INNFLYTELSE:** Viser utvalgene hvordan innspill fra barn/ungdom 1) beskrevet, 2) reflektert rundt og 3) ble brukt helt, delvis eller ikke i det hele tatt? Og hvor ofte kom slike beskrivelser?

Etter at siste intervju var gjennomført, brukte jeg disse kategoriene og temaene for å grovsortere datamaterialet fra alle intervjuene. Deretter kunne jeg skrive små oppsummeringer som fortalte noe om hvilke svar som gikk igjen blant informantene, samt eventuelle utdypinger og nyanser i dette.

Underveis i prosjektperioden har jeg presentert utkast til funn og sitater på veiledningsgrupper, under skriveplassoppholdet ved Norges institusjon for menneskerettigheter, på konferanse ved Universitetet i Porto, på seminar ved University College Cork, i møter hos Barne- og familiedepartementet, og mottatt spørsmål og innspill som har gitt innsikt i ulike aktørers opplevelse av hva som er lett og vanskelig å gjennomføre knyttet til organiseringen av medvirkningsprosesser.

Ved bruk av sitater i presentasjon av funn har jeg valgt sitater som illustrerer hovedfunn og nyanser i funnene på best måte. Noen ganger har jeg ryddet opp i sitatene. Dette har særlig vært å fjerne lydord, rene gjentakelser som kommer av tenking, og halvsetninger som kommer av at informanten endret retning i midten av en setning for å forklare noe på en annen måte. Jeg har markert kutt i opprinnelige sitater med “(...)”. Slike justeringer har ikke endret meningsinnholdet, men gjort sitatet mer lesevennlig, og bevart essensen av sitatet. Der jeg har skrevet inn forklarende ord for å gjøre sitatutdrag forståelig eller for å anonymisere, er dette gjort i [hakeparenteser].

4.3 Kvantitativ innholdsanalyse

4.3.1 Valg av dokumenttype og omfang

NOUer (Norges offentlige utredninger) er utgangspunktet for dokumentanalysen. Jeg har analysert hvordan alle publiserte NOUer fra 2019 til og med 2024 omtaler barn og unges medvirkning. I perioden er det publisert 129 NOUer, og jeg har undersøkt om og i hvilken grad barn har blitt involvert i alle – det vil si både utredninger som direkte og konkret angår barn og unge, og utredninger der barn og unge berøres i kraft av å være borgere – men der NOUens tema ikke direkte angår barn og unges situasjon.

Jeg vil kort forklare hva NOUer er. Når regjeringen har nedsatt et utvalg for å utrede en sak eller et saksområde, produserer utvalget en eller flere rapporter som utgis i serien Norges

offentlige utredninger (NOU). En NOU danner “ofte grunnlag for en melding eller proposisjon fra regjeringen til Stortinget” (Stortinget, u.å.) og inneholder forslag til lovverk, forskriftsbestemmelser og/eller anbefalinger om andre tiltak.

På grunn av begrenset tid, ønsket jeg én dokumenttype som utgangspunkt for analysen, da dette gir bedre mulighet for å sammenlikne prosesser på ulike saksfelt. Jeg ønsket da å velge dokumenter hvor arbeidsprosess og vurderinger for beslutninger beskrives mest mulig i dybden. Her skiller NOUer seg ut som en særskilt god kilde for å samle inn et relevant, stort og grundig datamateriale til besvarelse av problemstillingen, sammenliknet med andre offentlige dokumenttyper i nasjonale beslutningsprosesser, som lovproposisjoner, Storkomiteéinnstillinger og Storkommisjoner.

Offentlige utvalg bruker dessuten en bredde av metoder for å motta og innhente innspill fra diverse aktører, inkludert metoder som likner på de som brukes i Stortinget og arbeidsprosesser i departementer og direktorater. Offentlige utredninger er sånn sett prosesser som “matcher opp” det at informantene ikke var begrenset til å snakke om én høringsform. Dette avgjorde valget om dokumenttype, siden datakildene for oppgavens metoder, må være meningsfulle ovenfor hverandre og analysen (Lieber, 2009).

4.3.2 Forklaring av kategoriseringssystemet av NOUer i analysen

Barnekomiteén har tidligere uttrykt bekymring for at barn ikke involveres, selv i saker som åpenbart angår barn og “selv om [barn] er i stand til å gi uttrykk for sine synspunkter i disse sakene” (Committee on the Rights of the Child, 2009: avsnitt 27). Omfanget av medvirkningsprosessen vil måtte variere, avhengig av hvor store virkninger beslutningen vil ha for barn, men derfor må en vurdere i hver sak hvordan saken berører barn (Committee on the Rights of the Child, 2013: avsnitt 20). Noen av informantene tematiserte også hvordan saker angår barn i ulik grad og hvordan dette påvirker involvering. På bakgrunn av dette ville jeg at analysen skulle kunne vise eventuelle variasjoner på tvers av ulike saksfelt, i saker som angår barn mer eller mindre direkte. Jeg ønsket et system for å tilnærme meg slik sammenlikning på en systematisk måte.

Jeg lagde derfor fire kategorier for inndeling av NOUene, basert på barnekomiteéns omtale av hva som menes med plikten til å høre barn “i alle forhold som vedrører barnet” (Committee on the Rights of the Child, 2009: avsnitt 26-27) og plikten til at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn “i alle handlinger som berører barn” (Committee on the

Rights of the Child, 2013: avsnitt 17-20). Barnekomitéen skiller i hovedsak på tema som direkte og indirekte angår barn, men jeg så behov for å gjøre ytterligere differensiering siden jeg opplevde at et binært gradssystem var veldig grovt å operere med. De fire kategoriene er:

1. Angår barn direkte og primært
2. Angår barn og andre grupper direkte
3. Angår barn indirekte
4. Fjernt fra barns hverdag

Disse kategoriene er et analytisk verktøy, inndelt på grunnlag av systematiske forskjeller og likheter. De er inspirert av Webers (1949) beskrivelse av 'idealtyper'. Idealtyper bygger på en abstrahering av karakteristika ved fenomener, som er relevante for forskningen. Idealtyper er forenklede modeller og viser kun et begrenset utsnitt av virkeligheten – men kan være nyttige analytiske verktøy for å definere, klassifisere og systematisere fenomener. Ved å abstrahere visse karakteristika av virkeligheten gjennom begreper, kan vi oppnå dypere kunnskap om verden. I denne oppgaven er disse karakteristikkene i hvilken grad saken angår barn. Virkeligheten er sjelden så svart-hvitt at et case faller innenfor kun én kategori. Fenomener kan være mer flytende enn som så. Men slik typeinndeling kan likevel være nyttige analytiske verktøy (Hammerslev, 2022). Hver kategori kjennetegnes av følgende trekk:

1. *Angår barn direkte og primært*

Saken angår barn direkte, og at tiltak er rettet mot barn, gjerne som primærmålgruppe. Barnekomitéen gir eksempler på tiltak som direkte angår barn: "knyttet til helse, omsorg eller utdanning" (Committee on the Rights of the Child, 2013: avsnitt 19). Typiske NOU-tema plassert i kategori 1 er grunnskole, barnevern, barneloven, og digital oppvekst. 12 av de 129 NOUene fra og med 2019 til og med 2024 inngår her.

2. *Angår både barn og andre grupper direkte*

Saken angår barn direkte, og barn er en klar målgruppe, men tiltak er rettet *både* mot barn og andre befolkningsgrupper. Kategori 2 ble laget med tanke på NOUer med tema som; tannhelsetjenesten, som barn også benytter; motorferdsel, siden barn bruker kollektivtilbud, er passasjerer og 16-åringer kan kjøre moped; voldtekt, siden barn blir voldtatt; abort, siden barn kan bli gravide; eller rusreformen, siden barn bruker rus. Det er dermed ikke like eksplisitt at temaet angår barn, som ved kategori 1, selv om barn påvirkes direkte. 33 NOUer inngår her.

3. *Angår barn indirekte*

Tema og forslag vil ha “en effekt på et enkelt barn, barn som gruppe eller barn generelt, selv om de ikke er direkte mål for tiltaket” (Committee on the Rights of the Child, 2013: avsnitt 19). Handlinger som indirekte angår barn har for eksempel “betydning for miljø, boforhold eller transport”, ifølge barnekomitéen (Committee on the Rights of the Child, 2006: avsnitt 193b). Et annet eksempel på hvordan kategori 3 gjelder indirekte påvirkning, er at NOUer om fremtidens kompetansebehov er kategorisert her (se NOU 2019: 2; NOU 2020: 2). Dette angår barn indirekte ved at beslutninger både kan påvirke hvilke studiemuligheter som senere finnes for dem selv, og hvilken kompetanse fagarbeidere som møter barn innehar, hvilket har følger for hvordan barn blir ivaretatt. I kategori 3 er altså barn nå eller i fremtidige generasjoner ikke en klar målgruppe for tiltakene, men vil fremdeles berøres av saken, på kortere eller lengre sikt. 38 NOUer inngår her.

4. *Fjernt fra barns hverdag*

NOUen indirekte angår barn, men tiltak er enda mer fjernt fra barns hverdag. Barnekomitéen skriver at alt som skjer i samfunnet angår barn, sett at barnet lever i det samfunnet hvor tiltaket har en effekt (Committee on the Rights of the Child, 2013: avsnitt 20). Jeg lagde derfor kategori 4, for NOUene som jeg forstår som mer passende under denne beskrivelsen, enn under kategori 3. Eksempler på tema, slik jeg har vurdert det, er for eksempel akademisk ytringsfrihet eller klage- og ankesystemet i trygderetten, drosjenæringen, verdipapirhandel, osv. 46 NOUer inngår her.

Det er mulig at andre ville kategorisert de enkelte NOUene annerledes enn meg, basert på kunnskap om saksfeltet eller andre faktorer. Det har ikke alltid vært lett å kategorisere NOUene. Som nevnt gir ikke slike typeinndelinger perfekte eller fullstendige forklaringer av virkeligheten (Hammerslev, 2022). Jeg vil forsøke å forklare hvordan jeg har vurdert NOUene etter noen felles kriterier, for å unngå tilfeldighet i kategoriseringen og søke etterprøvnbarhet. Jeg gir eksempler på NOUer for å vise hvordan dette er operasjonalisert.

Ved usikkerhet mellom kategori 1 og 2 har avgjørelsen blitt preget av hvem som er primærmålgruppe for enderesultatet i praksis, fremfor ansvarlig for administrering eller oppfølging av selve loven eller tiltakene som diskuteres. Et eksempel er NOUene om kvalitetsutviklingssystemet i skolen (NOU 2023: 1 og NOU 2023: 27). Dette systemet innebærer oppgaver for fagfolk på skolefeltet som analyserer og bruker resultater til

kvalitetsutvikling i praksis. NOUene berører derfor både dem og de elevene som blir mottakere av kvalitetsutviklingstiltak. Samtidig er skolen et system som er lagd for opplæring av (primært) barn og ungdom. NOUene er derfor satt som kategori 1.

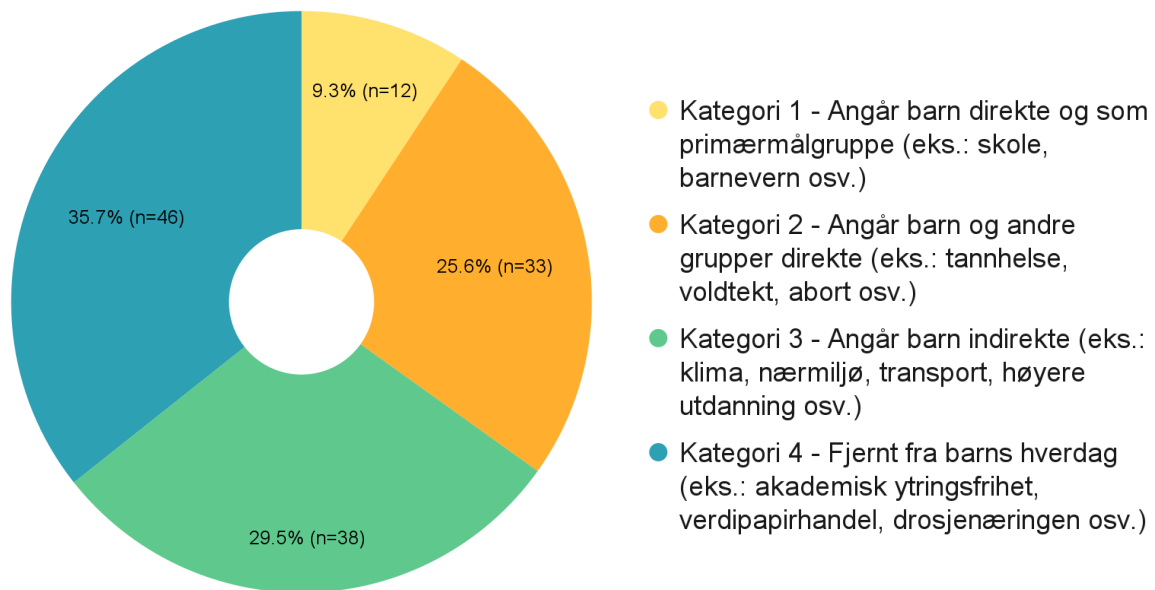
Overgangen fra kategori 2 til 3 kan for eksempel skje når temaet er av mer organisatorisk eller administrativ natur, enn å handle om selve innholdet i hvordan en hverdag, hjelpetjeneste eller tiltak vil bli. Ta for eksempel NOU 2023: 30 - *Utfordringer for lønnsdannelsen og norsk økonomi*. Denne er satt som kategori 3 da jeg forstår NOUens tema og fokus som mer sammenliknbart med temaene barnekomitéen omtaler som å indirekte angår barn (miljø, boforhold eller transport). NOUen ville derimot vært i kategori 2 dersom NOUen i større grad handlet om hvem som skulle ha tilgang til deltidsjobber. NOUen kunne vært tenkt som kategori 4, men det er såpass mange ungdommer med deltidsjobber at jeg tenker at temaet angår barn noe mer direkte.

Overgangen fra kategori 3 til 4 kjennetegnes av at saken ikke direkte vil påvirke barn eller ungdom, hverken nå eller i fremtiden. For eksempel har jeg som utgangspunkt at alle klimarelaterte saker er kategori 3, grunnet barnekomitéens omtale av klimatiltak som handlinger som indirekte angår barn. Men selv om NOU 2022: 19 - *Oljepionerene – en kompensasjonsordning* knyttes til oljeindustrien, er den i kategori 4 fordi fokus er på en kompensasjonsordning for oljepionerene, ikke regulering av oljeindustrien. Selv om utvalget kunne hørt oljepionerenes barnebarn eller oldebarn for å opplyse saken ytterligere, ville dette være såpass indirekte relatert til barn at NOUen settes til kategori 4.

Dersom jeg fremdeles har “vippet” mellom to kategorier etter å ha brukt kriteriene ovenfor, har jeg forsøkt å finne veiledning i andre generelle kommentarer fra barnekomitéen enn de som nå er nevnt. Noe som kan fremstå som fjernt fra barns hverdag, for eksempel inntektssystemet i kommunene (se NOU 2022: 10), kan for eksempel komme til kategori 3, fordi barnekomitéen har skrevet en kommentar (Committee on the Rights of the Child, 2016) om at barn skal delta i budsjettering.

Via Regjeringen.no (u.å.) sin database for NOUer, fant jeg og kategoriserte NOUene basert på en gjennomgang av regjeringens beskrivelse av alle rapportene. Etter nærmere skumlesning av alle NOUenes sammendrag, mandater og beskrivelser av arbeidsprosess, justerte jeg kategoriene for noen få av NOUene. Dette skjedde der jeg lærte noe nytt om temaet eller avgrensingen for NOUen som jeg ikke hadde lest eller forstått tidligere. Se oversikt over hvilken kategori jeg har satt de 129 NOUene i, i vedlegg 3. Jeg fant at det er 12

NOUer i kategori 1, 33 NOUer i kategori 2, 38 NOUer i kategori 3 og 46 NOUer i kategori 4. Disse kategoriene kommer jeg tilbake til ved presentasjon av funn i kapittel 5.

Figur 4.2 Kategorisering av NOUer – Figuren viser andel og antall av de 129 NOUene som faller innunder de ulike kategoriene. Disse kategoriene og de tilhørende fargene vil komme tilbake flere ganger i analysen. Jeg vil da samtidig gjengi en forenklet versjon av hvilke temaer de ulike kategoriene omfatter.

4.3.3 Datainnsamling

Som jeg redegjorde for i forrige delkapittel, identifiserte jeg fire overordnede temaer i intervjuanalysen. Jeg har kalt dem timing, form, deltakere og innflytelse. Dette var også med å forme min lesing av NOUene hvor jeg utviklet 42 variabler som fordeles på disse fire temaene (se Clarke & Braun, 2016, om koder og tema). Variablene baserte seg på både hva informantene fortalte om praksis og hva NOUene viste. Det å bygge den kvantitative innholdsanalysen på det kvalitative datamaterialet fra intervjuene var viktig for å ha et utgangspunkt for en systematisk og meningsfull dokumentanalyse som lett kunne brukes i tematisk analyse sammen med intervjumaterialet (Lieber, 2019). Variablenes oppgave var å holde systematikk i den kvantitative innholdsanalysen når jeg lette etter nyanser i dokumentert praksis.

Hver variabel målte hvorvidt utvalget dokumenterte tiltak som omhandlet barn og ungdommers medvirkning. Se fullstendig oversikt over variabler i vedlegg 4. Variablene var enten formulert som en ja / nei-påstand, som for eksempel:

- *Utvalget beskriver at ungdom har deltatt på innspillsmøte*

- *Utvalget beskriver hvordan barn/ungdom har gitt innspill tidlig for å forme arbeidet*
- *Utvalget beskriver hvordan barn/ungdom har gitt innspill underveis, på foreløpige utkast eller forslag til tiltak*
- *Utvalget beskriver eksplisitt at de har snakket med barn, altså noen under 18:*

... Eller som et gradsspørsmål, som for eksempel:

- *I hvilken grad viser utvalgene hvordan de har brukt hva barn har spilt inn?*

NOUene har da fått uttelling på en av de følgende gradene:

1. Utvalget har ikke mottatt eller innhentet innspill fra barn
2. Utvalget gir INGEN forklaring av hvordan innspill fra barn er brukt, selv om de har gitt innspill
3. Viser forklaring av hvordan barns innspill er brukt EN GANG eller SVÆRT LITE
4. Viser forklaring av hvordan barns innspill er brukt NOEN GANGER i NOUen, men mangler fortsatt på mange tema
5. Viser forklaring av hvordan barns innspill er brukt i MANGE av temaene i NOUen, med mangler på en del tema
6. Viser forklaring av hvordan barns innspill er brukt relativt GJENNOMGÅENDE

Gradene er vurdert basert på spørsmålet: Viser utvalget gjennomgående hvordan barns innspill brukes? NOUer dekker et bredt spekter av overordnede temaer og undertemaer, som kan angå barn i ulik grad, og hvor innflytelse i ulik grad vil være naturlig. Jeg har lest hver NOU og gjort en helhetlig vurdering av NOUen. Dette er en begrensning ved at analysen ikke kan gi et svar i form av et konkret tall på hvor mange tema som kan identifiseres i NOUen og ved hvor mange av disse temaene nevnes barns synspunkter. Samtidig tenkte jeg at dette ikke ville vært like hensiktsmessig som å forholde seg noe mer overordnet til NOUene. Det har gitt kapasitet til å skape et overordnet bilde av hvorvidt og i hvilken grad barns innflytelse synes i mange NOUer der barn høres.

De to første gradene kjennetegnes ved at utvalgene ikke beskriver hvordan barns innspill er brukt. Grad 1 og 2 skiller seg ved hvorvidt utvalget i det hele tatt har mottatt eller innhentet innspill fra barn. Grad 3 ble opprinnelig definert som "en liten andel" av temaene, men basert på funnene ble definisjonen justert til "én gang/svært liten andel". Dette skyldes at flere NOUer kun én gang eller svært sjelden beskrev barns innspill og hvordan de ble brukt. For å sikre en reell fremstilling innførte jeg denne mer avgrensede kategorien, hvor barns innspill

ofte kun ble nevnt rundt 1-5 ganger. Motpolen er grad 6, som handler om en "gjennomgående" bruk av barns innspill. For å score her, vil en NOU måtte nevne noe fra barn minst én gang i svært mange av seksjonene hvor utvalgene redegjør for sine vurderinger og bruk av innspill.

Forskjellen mellom grad 4 og 5 ligger i hvor NOUen faller på skalaen mellom grad 3 og grad 6. Dersom bruken av barns innspill beskrives ved færre enn halvparten av temaene i NOUen, men flere enn det som kvalifiserer for grad 3, faller NOUen inn under grad 4. På den andre siden ble NOUer plassert i grad 5 dersom utvalget beskriver bruken av barns innspill i mer enn halvparten av temaene, men ikke kvalifiserer for grad 6.

For å måle variablene, har jeg lest kapitlene der utvalgene beskriver arbeidsprosessen sin grundig, samt eventuelt andre kapitler eller delkapitler hvor utvalget eksplisitt beskriver involvering av barn og ungdom og problemstillinger som angår dem. Jeg har kun gitt NOUen uttelling på en variabel dersom de unge som er hørt er under 26 år, i tråd med aldersgrensen i Forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner, som regner tellende medlemmer som de under 26 år per 31. desember i året det søkes om støtte. Dette er da snakk om direkte involvering, ikke bruk av data fra for eksempel den årlige Elevundersøkelsen eller undersøkelsen Ungdata.

Jeg har også brukt søkeord for å strategisk gjennomgå resten av NOUen, som et tiltak for å sikre meg mot å overse noe i den kvantitative delen av analysen, og som del av innholdsanalysen for å finne aktuelle eksempler for å illustrere hovedtrekk i datamaterialet. Typiske søkeord har vært: barn, ungdom, unge, elev, elever, innspill, møte, skriftlig, medvirkning, medvirke og [organisasjonsnavn]. Mindre vanlige søkeord- eller fraser som jeg brukte når jeg enten fikk ingen eller over 150 treff på de nevnte søkeordene, har blant annet vært: referansegruppe, ungdomsutvalg, til utvalget, utvalget har møtt, elever har, elevers, og elever som. Jeg justerte søkeord basert på NOUens tema, samt hvordan utvalgene omtalte barn, høringsmetodene til utvalget, og språket de brukte ved vurdering av løsninger. Selv om jeg har lest alle NOUene og foretatt grundige søk, er det likevel mulig at jeg har oversett noe. Jeg vurderer likevel sannsynligheten for dette som liten.

4.4 Forskningsprosess og analysestrategi

4.4.1 Iterativ og reflektiv tematisk analyse

Forskningsprosessen i dette prosjektet har vært iterativ og reflektiv (se Malterud, 2017). Dette vil si at jeg i designfasen og videre i analysen og drøftingen, har i flere runder gått frem og tilbake mellom litteratur, teori og empirien for å videreutvikle problemstillingen, koder og temaer (Fereday og Muir-Cochrane, 2006; Proudfoot, 2022). Slik har jeg lagd og justert kategorier underveis, i forsøk på å gjøre dem meningsfulle for begge datatilfangene og at de skal kommunisere godt til oppgavens målgrupper. I forskningsprosesser er slik runddans vanlig (Kalle Berg, 2009, i Østrem, 2022, s.83; Skilbrei, 2023).

Siden et datasett kan studeres på mange ulike måter, bør analysestrategien, på samme måte som andre metodiske valg, tilpasses den konkrete studiens problemstilling og formål (se Hennik mfl., 2020; Sword mfl., 2018). Onwuegbuzie og Johnson (2021) skriver at analyseprosessen kan være vanskelig når man kombinerer metoder. Det har derfor vært viktig for meg å velge en analysestrategi som legger til rette for god bruk av begge datatilfang.

Jeg har på den bakgrunn benyttet tematisk innholdsanalyse (TA) slik det beskrives av Clarke og Braun (2016), og som anbefalt av Hatta mfl. (2020) og Proudfoot (2022) ved bruk av kombinerte metoder. Denne metoden egner seg for å se mønstre og kode sentrale fortellinger i datamaterialet, som hvilke meninger eller opplevelser som går igjen hos informantene (ibid.) knyttet til nasjonale medvirkningsprosesser, og hvordan disse temaene omtales (om i det hele tatt) i utvalgenes utredninger. TA kan benyttes sammen med et bredt spekter av teoretiske rammeverk og forskningsparadigmer (Clarke & Braun, 2016; Flick, 2018). Flexibiliteten ved TA går dog ikke på bekostning av en systematisk tilnærming (Clarke & Braun, 2016). I kontekst av denne studien, kan TA være til stor hjelp ved at jeg kan benytte samme analysestrategi på både dokumenter og intervjumateriale. På denne måten blir det lettere å systematisk identifisere og sammenligne tema som kommer opp i intervjuene opp mot temaene som kommer frem i dokumentanalysen.

I tråd med Braun og Clarke (2006) sin 6-stegsmodell, har jeg i analyseprosessen først blitt kjent med datamaterialet. Jeg gikk først inn i intervjuaterialet, og leste deretter over NOUene parallelt med å dypdykke i intervjuaterialet. Underveis i denne analyseprosessen har jeg definert de første kodene, og deretter lett etter mønstre for å definere meningsfulle temaer, videreutviklet kodene, og endt opp med til sammen 42 variabler som fordeles på de overordnede temaene. Noen overordnede tema ble slått sammen og tydeligere definert, og jeg

endte opp med de fire temaene som ble presentert i delkapittel 4.2: timing, form, deltakere og innflytelse. Etter dette kunne jeg sammenstille funnene fra intervjuene og NOUene på en meningsfull måte hvor funnene sammen bidrar på ulike måter til å belyse problemstillingen.

4.4.2 Innspill fra ungdom til gjennomføring av prosjektet

Jeg har hatt som mål å inkludere ungdom i prosjektutformingen. Jeg tenkte at det var naturlig med tanke på hva jeg selv undersøker. Noe samarbeid med dem som saken angår er dessuten ikke uvanlig når man gjennomfører forskning med mål om å bidra både akademisk og til sosial endring (Hennik mfl., 2020, s.51-52). Ideen er at kunnskapen som skapes i prosjektet blir mer relevant for dem temaet angår, og at forskningsprosessen kan synliggjøre kategorier, fenomener og relasjoner som jeg ikke ville sett på egen hånd (Skilbrei, 2023). Dette kan gjøres på ulike måter. Unge kan for eksempel involveres i å planlegge, gjennomføre og formidle forskning som gjelder dem selv, for eksempel gjennom å definere og prioritere forskningsspørsmål; sette opp forskningsprosessen; tilpasse metodologien som brukes på unge; innhente data; og formidle funn (Warraitch mfl., 2023).

I dette prosjektet har jeg involvert to av informantene for å endre utkastet for intervjuguide. Innspillene bidro til å gjøre informasjon om prosjektet og spørsmålene jeg stilte mer forståelig og egnet den gruppen jeg intervjuet (Warraitch mfl., 2023). Jeg spurte også alle informantene om innspill til hva jeg burde undersøke i dokumentanalysen. Informantene hadde god forståelse av hva NOUer er, så jeg tenkte at de hadde gode forutsetninger for å svare på dette. Jeg viste informantene en kort liste med tema jeg foreløpig hadde sett for meg at kunne bli aktuelt å undersøke, som på det tidspunktet var formulert basert på FNs barnekomité sine generelle kommentarer og intervjuguiden. Se denne i punkt fem i intervjuguiden i vedlegg 2.

Innspillene har sammen med resten av intervjumaterialet vært avgjørende i prosessen med formulering av koder som ble brukt i dokumentanalysen. Dette er imidlertid ikke å gjøre oppgaven til et eksempel på deltakende metode (Hennik mfl., 2020, s.53). Det kunne vært spennende å involvere unge som medforskere, slik Vosz (2021) gjorde i sitt doktorgradsarbeid om vektlegging av barns meninger i barnevernspolitikkutforming i Australia. Dessverre fordrer slike prosjekter gjerne mer tid og tidligere involvering enn jeg har hatt anledning til.

4.5 Forskningsetiske vurderinger

4.5.1 Samtykke, anonymitet og et delt måltid

Det er viktig at forskningsprosjekter gjennomføres på en etisk forsvarlig måte. Ulike forskningsetiske problemstillinger bør derfor vurderes i forkant av, underveis og etter prosjektet (Kvale, 2007). Videre må man vurdere hva de generelle prinsippene for god forskningsetikk vil bety i hvert konkrete prosjekt (ibid.). Her vil jeg redegjøre for noen vurdering som har vært særlig aktuelle i dette prosjektet.

Jeg visste tidlig at personopplysninger ville behandles i løpet av prosjektet. Ved behandling av personopplysninger, finnes en rekke krav som må følges. Før jeg kunne starte rekruttering og datainnsamling, meldte jeg inn prosjektet til Sikt - Kunnskapssektorens tjenesteleverandør og lagde en plan for forsvarlig databehandling (Hennik mfl., 2020; UiO, 2024). Selv om ikke intervjuguiden legger opp til å dele sensitive personopplysninger, var jeg i forkant av datainnsamlingen usikker på hvor sensitive opplysninger informantene kunne komme til å dele. Derfor brukte jeg Tjenester for Sensitive Data (TSD) til lagring av data og koblingnøkkel, for å ivareta kravene til behandling og lagring av sensitive forskningsdata (UiO, u.å.). Lydopptak ble slettet etter transkribering. Transkriberinger og koblingsnøkkel oppbevares i TSD til prosjektslutt, senest 19. desember 2025. Jf. informasjonsskrivet, oppbevares intervjumaterialet i anonymisert form i 5 år etter prosjektslutt.

Samtykke til å delta i forskning må være informert og frivillig (Kvale, 2007; Hennik mfl., 2020). Jeg utformet med dette et informasjonsskriv og samtykkeskjema som de unge fikk i forkant av intervjuet. Dette beskrev: prosjektets formål; tema for praten; hvilke ungdommer som intervjues; forklaring av sentrale begreper; at det er frivillig å delta og hvordan eventuelt trekke samtykke; at praten ville tas opp på lydopptak og hvorfor det; og hvordan lydopptaket og øvrige personopplysninger ville oppbevares og behandles (Kvale, 2007, se vedlegg 1).

Jeg har også vurdert eventuelle belastninger ved å delta. Prosjektdesignet må sikre at hverken deltakere eller forskeren selv utsettes for skade og urimelig belastning (Hennik mfl., 2020). Dette er også et av prinsippene som oppstilles av NESH for å ivareta personers menneskeverd (NESH, 2023, s.5). Jeg vurderer sannsynligheten for belastning direkte knyttet til deltakelse i dette prosjektet som lav. I denne studien har det likevel vært aktuelt å vurdere dette opp mot anonymitet, slik at ikke informantene eller organisasjonene de er rekruttert gjennom, kan gjenkjennes. NESH er tydelige på at forskere skal "sikre at anonymitet er ivaretatt hvis det er avtalt, eller hvis andre hensyn tilsier det" (ibid., s.23). Informantene har deltatt i nasjonale

utrednings- og beslutningsprosesser, som de har henvist til i intervjuene. En del av informantene delte historier om hvordan de har vært den eneste eller en av få ungdommer til stede – eksempler som ville gjøre dem automatisk gjenkjennbare. Nøye anonymisering – i samarbeid med hver informant angående deres sitater – har derfor vært en viktig del av sitatpraksis (se Alderson & Morrow, 2004).

Alle informantene fikk tilbud om at vi kunne spise noe mens vi snakket. Grunnen til dette var at mange ville intervjues etter skole eller jobb – en tid hvor mange kan være sultne. Jeg tenkte også at mat kan gjøre stemningen mer avslappet, naturlig og hyggelig. Et delt måltid kan også bygge relasjoner (van der Heijden & Wiggins, 2025). Informantene fikk velge hva vi skulle spise, med en grense på 200 kr per person. Jeg hadde penger til dette gjennom Fritt Ords masterstipend. Syv av syv av de jeg møtte fysisk takket ja. Og en av tre av de jeg møtte digitalt takket ja: da sendte hen meg bilde av kvittering som jeg vippset tilbake for. Selv om et måltid ikke er direkte betaling, kan det likevel reise etiske spørsmål. I lys av kravet om fritt og informert samtykke, må en gave eller pengesum ikke være så stor at det er vanskelig å si nei til å delta (Skilbrei, 2023, s.111). Jeg hadde ingen indikasjoner på at ungdommene jeg intervjuet er i særlig utsatte, økonomisk krevende situasjoner som gjør at de kan føle seg presset til å delta for å sikre seg mat den dagen.

4.5.2 Forskerrollen og refleksivitet

Underveis i masteroppgaveprosjektet har jeg gjennomgående reflektert over egen rolle, forkunnskaper og engasjement for temaet (Hennink mfl., 2020). Jeg kommer til feltet med noen forkunnskaper, og derfor også holdninger som muligens kan påvirke prosjektet (ibid.). Jeg har nylig jobbet 4,5 år ved Forandringsfabrikken, et kunnskapscenter som gjennomfører undersøkelser for å innhente barn og unges erfaringer og råd til offentlige systemer som skole, barnehage, helsetjenester, barnevern, politi og rettssystemet. Barn og ungdom kan selv delta i formidling av hovedfunn fra undersøkelsene til relevante studenter, fagfolk, myndigheter og andre aktører på lokalt og nasjonalt nivå. Som ungdom fikk jeg delta i mange av de ulike typene medvirkningsprosesser som jeg nå har undersøkt. Etter hvert som jeg ble eldre, gikk jeg over i en rolle som tilrettelegger for ungdom i ulike samlinger, eksempelvis i form av en-til-en intervjuer, gruppeintervjuer og workshops med barn og ungdom, og dialoger mellom ungdom og myndigheter eller andre aktører.

For å sette meg litt inn i skoene til de som gjør utredninger og oppleve hva slags problemstillinger man kan sitte i som en utreder med dårlig tid, deltok jeg høsten 2024 i

emnet JUS5502 – Lovgivningslære (Lovlab) ved Universitetet i Oslo. Her deles studentene inn i grupper etter ønsket tema. Studentgruppene gjennomfører en utredning og produserer en rapport i serien Jusstudentenes offentlige utredninger (se JOU 2024: 1). Jeg opplevde at dette lagde dypere forståelse for hvordan NOUer er strukturert og skapte ydmykhet for det å skrive et liknende dokument og foreslå løsninger basert på et kunnskapsgrunnlag.

Selv om forkunnskaper har gjort prosessen noe deduktiv, har jeg samtidig vært åpen når dataene mine har pekt i andre retninger enn jeg forventet. Dette har gjort at jeg har oppsøkt litteratur om disse temaene også, og at jeg har justert rammeverket for oppgaven tilsvarende. Denne oppgaven, og den teoretiske innrammingen, er altså resultat av en slik vekselvirkning mellom inngangskunnskap, og det dataene har pekt ut for meg.

Jeg har prøvd å bruke erfaringene og kunnskapen min om feltet for å lage en treffsikker intervjuguide, stille meningsfulle oppfølgingsspørsmål, lage kategoriseringer og variabler som er nyttige for dataanalysen, og å drøfte dataene med et språk som er gjenkjennbart for praktikere med interesserte av å bruke kunnskap fra oppgaven i utvikling av sin praksis for medvirkningsprosesser (se Kvale, 2007). I intervjuene har jeg utøvd refleksivitet ved å være bevisst på balansen mellom “profesjonell distanse og personlige vennskap” (Kvale mfl., 2015, s. 108). Delte erfaringer har potensial for å bygge tillit, og jeg har ikke ønsket å fremstå som profesjonell på den måten at jeg for nøytralitetens skyld kunne oppfattes som kald og reservert, da dette kunne skapt en ubehagelig intervjusituasjon (ibid., s. 107). Jeg har derfor brukt anerkjennende språk når informantene har beskrevet situasjoner som jeg gjenkjenner selv. Samtidig har jeg vært bevisst på å opptre på måter som ikke legger føringer for hva informantene føler at de kan si.

Opprinnelig tenkte jeg å ikke rekruttere ungdommer der jeg var ansatt. To ungdommer der har derimot selv spurt om de kan få delta, etter at vi snakket om hva jeg gjorde på studiet. De har erfaring fra å løfte hva mange barn og ungdommer har sagt i organisasjonens undersøkelser, til diverse nasjonale aktører. Jeg vurderte at dette var greit. Disse ungdommene har engasjert seg i andre aktiviteter enn det jeg var ansatt for å jobbe med, og intervjuene handlet ikke om forhold på selve arbeidsplassen. For å prøve å unngå at min kjennskap til hvilke medvirkningsprosesser informantene har deltatt på skulle påvirke datamaterialet, stilte jeg kun oppfølgingsspørsmål basert på hva de fortalte, også når jeg ble påmint noe som jeg tenkte at på en god måte kunne illustrert et poeng de hadde. Dette handler

blant annet om å finne en balanse mellom å finne interessant kunnskap og respekt for informantene (Brinkmann & Kvale, 2018).

4.6 Gyldighet, etterprøvbarhet og overførbarhet

Gyldighet og etterprøvbarhet er to kriterier som ofte brukes for å vurdere datamateriale i forskning (Gibbs, 2018). Grunnet bruken av ulike metoder er det relevant å vurdere disse kriteriene sammen og hver for seg (Creswell & Plano Clark, 2018).

Med gyldighet menes i hvilken grad man kan si at funnene gir et riktig bilde av fenomenet man undersøker (Hammersley, 1990). Ved bruk av flere metoder er det viktig for oppgavens validitet å tenke nøye gjennom hvordan metodene skal supplere hverandre (Lieber, 2009). I denne studien har det derfor vært særlig viktig å sørge for at utvalget av dokumenttype og utvalget av informanter, har samsvart på en hensiktsmessig måte for å besvare problemstillingen. Her brukte jeg tematisk analyse for å bringe datatilfangene sammen, men man kan ikke utelukke begrensninger ved etterprøvbarheten ved tematisk analyse, sett at underbevisst bias kan ha påvirket analysen (Proudfoot, 2022). Oppgavens kvantitative del er forsøkt å gis bedre validitet ved å gjøre kvantifiseringen i dokumentanalysen basert på klare variabler formulert basert på intervjumaterialet. Slik er det en klar sammenheng mellom den kvalitative og kvantitative analysen, noe som også kan styrke oppgavens validitet mer generelt (Lieber, 2009).

Med etterprøvbarhet menes i hvilken grad informasjonen er innhentet systematisk, og hvorvidt man kunne fått de samme funnene dersom andre gjentok øvelsen i fremtiden (Silverman, 2006). Angående den kvantitative delen av undersøkelsen, knyttes reliabilitet gjerne til dataregistreringen og hvorvidt denne er nøyaktig nok til at andre senere kunne replisert øvelsen (Ringdal, 2013). Jeg har forsøkt å gjøre valg transparente i dette kapitlet, samt gjennom vedlegg 3 og 4 som viser nærmere hvordan jeg har forholdt meg til NOUene.

Angående oppgavens kvalitative side, anses det ofte som vanskelig å tenke replisering av en kvalitativ studie, siden intervjuene eller observasjonene som ble gjort vil være kontekstavhengig. Jeg gjennomførte som nevnt semistrukturerte intervjuer hvor man ikke følger en rigid rekkefølge på spørsmålene slik som man kanskje ville gjort for å sikre gode data dersom det er flere intervjuere (se Skilbrei, 2023). Jeg stilte for eksempel mange oppfølgingsspørsmål avhengig av samtalens utvikling, som ikke er mulig å replisere. Derfor er transparens viktig, både angående teoretiske og metodiske valg (Moisander & Valtonen, 2006).

For å kvalitetssikre intervjuanalysen har jeg også gjort en avgrenset form for “member checking”, hvor man som forsker får tilbakemelding fra informantene på at man har oppfattet dem korrekt (Postholm, 2010). Når jeg sendte informantene sitatsjekk, sendte jeg også konteksten de ble nevnt i. Slik har nærmest hele intervjuanalysen til sammen blitt lest gjennom av informantene. Alle bekreftet at deres meningsinnhold var gjengitt i riktig kontekst. Flere påpekte også at de også støttet det som sto for øvrig i analysen. En kandidat ba om at egne sitater ble skrevet på nynorsk. En annen ga innspill om å få budskapet tydeligere frem et sted i teksten hvor de opplevde at budskapet ble uklart.

Transparens er også viktig ved blandede metoder, da særlig rundt hvilken rekkefølge analysen er gjort i og hvordan de ulike datatilfangene har spilt inn på hverandre (Creswell & Plano Clark, 2018)? Dette kan være mer komplekst ved bruk av iterativ og refleksiv tilnærming i tematisk analyse (Proudfoot, 2022). Jeg har derfor forsøkt å fremstille fremgangsmåten detaljert i kapittel 3 og 4, med henvisninger underveis til relevante vedlegg som viser arbeidsprosessen.

Overførbarhet defineres av Dresko (2024) som “en abstraksjonsprosess som brukes til å anvende informasjon hentet fra spesifikke personer, omgivelser og tidsepoker til andre [tema] som ikke har blitt direkte studert” (min oversettelse). I denne oppgaven vil dette si at jeg vektlegger hvordan funn fra studien (og metodisk tilnærming) kan være overførbare til (studien av) andre typer medvirkningsprosesser, der fokus er på andre nivåer av forvaltningen og/eller andre deler av befolkningen.

Overførbarhet for oppgavens kvalitative funn, gjelder særlig hva ungdommene har beskrevet som viktige prinsipper for gode medvirkningsprosesser. Dette er prinsipper som kan brukes for å sette rammene for hvordan høringer og beslutningsprosesser foregår, fortsatt med rom for å tilpasses til ulike tema og forvaltningsnivå, som i kommunale beslutninger og i skoledemokratiet. Dette er likevel svært generelle prinsipper, og jeg vil påstå at det fremdeles trengs ytterligere konkretiseringer av hva barn og ungdom opplever som viktig for gode prosesser, tilpasset ulike settinger og forvaltningsnivåer. Angående intervjuene kan spørsmålene og intervjumetoden være overførbare til andre settinger hvor det er aktuelt å intervju eldre ungdommer som engasjerer seg aktivt i medvirkningsprosesser. Jeg ville derimot benyttet mer praktisk metodikk hvis jeg skulle snakket med et annet utvalg ungdommer, for eksempel noen som er yngre, eller gjort gruppeintervjuer med mer enn to personer av gangen. Jeg ville da brukt visuelle verktøy og mindre stillesitting – slik det er

vanlig i den deltakende aksjonsforskningsmetodikken Participatory Learning and Action (PLA) (Dønnestad & Sanner, 2006).

Angående dokumentanalysen har funnene overførbarhetsbegrensninger ved å være en analyse av kun én dokumenttype (NOUer) og avgrenset mellom 2019 og 2024. Grunnet utviklingen i bevissthet om å involvere barn og ungdom i handlinger og avgjørelser som angår dem (Kvalø, 2024), kunne likevel variablene blitt brukt i analyse som undersøker en eventuell utvikling i arbeidet med Norges offentlige utredninger. Det ville også vært interessant å se resultatet av å bruke variablene på andre dokumenttyper hvor ulike synspunkter drøftes og en beslutningsprosess dokumenteres, som lovproposisjoner. Overførbarhet for oppgavens dokumentanalyse er særlig knyttet til de ulike kategoriene av NOUer som jeg definerer innledningsvis i analysen (se kapittel 5). Dette handler om at NOUer undersøker tema som angår barn, men hvor barn i varierende grad er primærmålgruppe for tiltak som foreslås. Det ville vært spennende å undersøke hvorvidt dette påvirker hvordan barn får delta og hvilken innflytelse man kan se at de har fått, i andre kontekster.

Samtidig vil det være opp til leseren av studien hvor slike overføringer gjøres, å måtte vurdere hvorvidt de er enige i overføringen som gjøres (Dresko, 2024). Forskeren – meg i dette tilfellet – kan bare forsøke å beskrive funnene godt nok (“thick description”) til at de som er interesserte i å overføre funn, kan selv gjøre en slik konklusjon (Lincoln & Guba, 1985).

5 Analyse

I dette kapittelet presenterer jeg funn fra intervjuer og dokumentanalysen. Kapittelet er delt i to hoveddeler. I første delkapittel (kapittel 5.1) tar jeg for meg de tre første temaene jeg identifiserte i analysen: timing, form og deltakere - samlet under hovedoverskriften “Medvirkning som prosess”. I andre delkapittel (kapittel 5.2) drøfter jeg det fjerde og siste overordnede temaet jeg identifiserte: innflytelse. I hvert delkapittel vil jeg først presentere ungdommenes erfaringer og perspektiver, deretter NOUenes skriftlige fremstilling av utvalgets arbeid og deres vurderinger. Denne rekkefølgen i fremstillingen av funn følger av den analytiske prosessen der dokumentanalysen er bygd på funn i intervjumaterialet, som beskrevet i kapittel 4. I slutten av hvert delkapittel sammenfatter jeg intervju- og NOU-analysen der de overlapper tematisk og drøfter i hvilken grad funnene fra intervjuene og NOUene samsvarer. Jeg fremhever både likheter og forskjeller mellom hva som kommer frem i intervjuene og hva som kan forstås fra dokumentene, og viser slik hvordan de ulike datatilfangene utfyller hverandre.

5.1 Medvirkning som prosess

I dette delkapittelet tar jeg for meg på hvilken måte, og når, barn blir involvert i utvalgsprosesser for å uttrykke sine meninger og påvirke nasjonale beslutninger som angår dem. Dette temaet har utgangspunkt i at FNs barnekomité har skrevet at når barn skal høres og delta i disse prosessene, så betyr begrepet “deltakelse” at barn ikke skal inkluderes som en enkelthendelse. Deltakelse skal være en aktiv prosess mellom barn og voksne om utviklingen av politiske linjer, programmer og tiltak i alle sammenhenger som er relevante for barns liv (Committee on the Rights of the Child, 2008: avsnitt 13).

Mange arbeids- og beslutningsprosesser kan ta uker, måneder eller år. I starten tas mange beslutninger som avgjør retningen til det videre arbeidet. Det kan for eksempel være beslutninger rundt tema for utredningen, avgrensinger og andre detaljer i mandatet som beskriver hva som skal undersøkes, problemforståelsen, og hva slags resultat det skal jobbes mot – en NOU, en faglig veileder, lovforslag eller annet. Mange beslutninger gjøres også underveis, særlig i lengre arbeidsprosesser, som i utformingen av NOUer, stortingsmeldinger og handlingsplaner. Dette gjelder for eksempel nye avgrensinger i arbeidet, hvilken type tiltak man ser nærmere på, og når løsningsforslag, anbefalinger eller konkret lovtekst utformes.

Hva som er en “prosess” kan forstås på ulike måter. For eksempel er arbeidet med en offentlig utredning en prosess. Man kan også tenke at prosessen fortsetter etterpå, når et

departement skal følge opp hva utvalget har kommet frem til, og deretter, når en lovproposisjon kommer til Stortinget. Jeg har ikke bedt informantene om å definere hva slags tidslinje de ser for seg hver gang de snakket om det å involveres tidlig eller gjennomgående. Det er likevel opplagt slik at informantene ønsker å få være med aktivt fra begynnelsen og mens et tiltak utformes – for å bidra til at tiltaket blir utformet på beste måte.

5.1.1 Gode høringsprosesser sett fra unge

Dynamisk timing og form i medvirkningsprosesser

Et gjennomgående tema på tvers av intervjuene var betydningen av å bli involvert tidlig og kontinuerlig i arbeidsprosesser. Flere av informantene har erfaring med å bli involvert i oppstarten av et arbeid, men mange fortalte også om opplevelsen av å ofte komme for sent inn i en prosess, eller å bidra tidlig, men ikke å få bidra underveis i arbeidsprosessen. Nesten alle har forklart hvorfor tidlig involvering er viktig. Charlie var en av dem:

Det jeg kanskje savner er jo at man har en litt mer sånn åpen workshop. (...) Fremfor at det er en workshop der hvor departementet kommer sånn: Det her er det vi ser for oss at skal skje, hva synes dere om det? Så er det mer sånn det her er problemet, hvordan løser vi det? (...) Da får man jo lyst til å være med og medvirke mer da. Man opplever at det faktisk har noe å si at du gjør noe. Og da blir det mer motiverende å drive med ungdomsmedvirkning og man får litt mer tro på demokratiet da, kanskje. (...) Når premissene er lagt så er det litt sånn... da diskuterer man bare detaljene. Men hvis premissene ikke er lagt så diskuterer man jo faktiske løsninger.”

Charlie illustrerer hva mange andre også nevnte: at tidlig involvering gjør at man sammen definerer hva problemet egentlig er, og kan legge viktige premisser for tema, retning og mulige løsninger som undersøkes og utformes videre. Flere føler også at det er mer engasjerende og at det er vits i å delta når de kommer inn tidlig. Tidlig i prosessen kan det føles som at mulighetene er åpne og at det da er mulig å påvirke det som er viktigst for dem.

Flere informanter påpekte også at det kunne føles vanskeligere å få gjennomslag hvis man opplevde at mye allerede var bestemt. Kim illustrerte dette ved å si at det er lettere å komme med innspill for å gjøre et forslag best mulig, fremfor å overbevise et helt politisk parti om å snu i en sak som de allerede har begynt på før ungdommer ble spurt. Noen beskrev at de kan få følelsen av at resultatet er forhåndsbestemt, og at det føles som at det er lite vits i å gi innspill.

Charlie tenkte også over den økonomiske konsekvensen av for sen medvirkning. Han fremholdt at man kunne spare mye unødvendig saksbehandling ved å ta imot forslag tidligere. Flere av informantene mente også at tidlig involvering øker sjansen for at resultatet vil oppleves mer treffsikkert for dem det gjelder, og at å bruke tid på tidlig involvering i det lange løp derfor kan spare ressurser, også i form av spart tid i enkelte liv ved at mennesker raskere får det bedre.

Robin hadde for eksempel erfaring fra å delta i et ungdomsråd som skulle være med å bestemme hvilke prosjekter som skulle få støtte til å gjennomføres som tilbud for barn og ungdom. Robin påpekte at ungdomsrådet kunne medvirke i utvikling av kriteriene for hva slags prosjekter som kunne søke om støtte, men at de kun hadde vært med å vurdere de siste søknadene som det statlige organet var usikre på. Dette betydde at ungdomsrådet kun fikk innflytelse knyttet til en svært liten andel av alle prosjektene som skulle utgjøre et tilbud for barn og unge rundt i Norge.

Dette har overførbarhet til andre prosesser, for eksempel utforming av mandat for offentlige utvalg og ekspertgrupper, hvor mandatet blir førende for mye av arbeidet. Enten det er snakk om vurderingskriterer, et mandat, eller noe annet i starten av en prosess, er det mange premisser som legges tidlig – og som ungdommene ønsker å være med å prege. For sen involvering kan gjøre at barn og ungdom blir “vingeklippet” og ikke kan påvirke det viktigste for dem eller bare får påvirke på en liten del av alt det som angår dem.

Robin forklarte også at grunnen til at de ikke ble involvert tidligere, var at voksne i det statlige organet hadde ment at det var for vanskelig for ungdommene og at ungdommene ikke kom til å like det. Robin forsto ekskluderingen som godt ment, men mente at voksne da ikke har reflektert nok over hvordan de kunne involvert ungdommene på gode måter. Dette viser hvordan barn er avhengig av at beslutningstakere eller andre som tilrettelegger for medvirkningsprosesser, ikke på forhånd bestemmer hva som er relevant, interessant eller mulig for barn å være med på, men heller må vurdere hva de selv kan gjøre for å sikre grundigere involvering på ulike stadier i en prosess.

Flere av informantene understreket også at de bør involveres kontinuerlig, ikke bare tidlig, slik at veien videre ikke bestemmes av beslutningstakerne alene. Kontinuerlig samarbeid gjør det mulig å ha dialog og diskutere alternativer sammen – også når ulike høringsinstanser har ulike meninger, når det er ulike hensyn som må vektles og når beslutningstakerne vurderer å beslutte noe som går imot hva barn sier er viktig. Informantene viste alle sammen god

forståelse for at det finnes ulike hensyn. Når det er vanskelig å gjøre noe barn og ungdom foreslår, ønsker de at beslutningstakerne søker dialog for samarbeid om løsninger, basert på de ulike hensynene som eksisterer. Sydney illustrerte godt hvilken forskjell dette kunne gjøre:

Da kan vi være sånn “ok, men vi skjønner”. Hvordan kan vi ellers samarbeide for å kanskje oppnå dette målet som vi mener er viktig? (...) Det gjør jo at man kan samarbeide og få en diskusjon om, er det billigere måter å gjøre det på? Kan vi gjøre det på en annerledes måte? Kan vi spille på lag, rett og slett?

Informantene forklarte at slik samarbeid gir mulighet for å forstå hverandre bedre og finne løsninger som kan være best mulig alternativ for flest mulig. Da kan man finne “mellomløsninger” som tar bedre hensyn til det mange barn og ungdom opplever som viktig. Storm følte at de beslutningstakerne som prøver å gå frem på denne måten, gjør det tydelig at de virkelig bryr seg og at de vil mer enn å ha medvirkning “på papiret”. Informantene ønsket en mer dynamisk prosess enn dagens lineære høringsprosess. Eliot forklarte dagens system hvor en gjerne legger opp til å sende inn høringsinnspill til et departement som vurderer innspillene for så å lage en lovproposisjon som sendes til Stortinget. Deretter sender man inn et nytt innspill, og kanskje man deltar på tre-minutters muntlig høring på Stortinget, og så bestemmer politikerne seg. På denne måten blir det ikke en dialog hvor det er mulig å forstå hverandre i dybden og finne løsninger sammen basert på ulike hensyn som eventuelt må vektas opp mot hverandre. Det å samarbeide mer frem og tilbake, handler om å sikre at løsninger både starter bra og utvikler seg på en god måte. Jo forklarte det slik:

Og det [svarene fra barn] kan jo noen ganger forsvinne i sånne arbeidsgrupper, fordi voksne kan jobbe for seg selv. (...) Man må finne en måte å gjøre det på som gjør at man hele tiden underveis kan sjekke med barn. Sånn at man ikke løper av gårde som voksne og finner løsninger da, for da blir det jo sånn at man kanskje startet bra og så gikk det veldig dårlig etterpå fordi man ikke underveis har sjekket nok.

Robin forklarte også at lenger ut i en prosess, eller når et nasjonalt tiltak skal implementeres lokalt, kan man involvere barn og ungdom på nytt for å innhente spesifikk informasjon som gjør at løsningen kan tilpasses enda bedre til dem det gjelder. Dette viser hvordan medvirkning ikke trenger å stoppe den dagen en rapport leveres eller et vedtak fattes, og at det kontinuerlige samarbeidet for å lage treffsikre løsninger bør fortsette.

Flere av informantene hadde eksempler på å bli involvert underveis i en arbeidsprosess. Likevel opplevde informantene i hovedsak at de ikke blir koblet på nok underveis i arbeidsprosesser. Informantene understreket også at kontinuerlig involvering må gjøres på en måte som føles reell, der høringen blir en god mulighet til å kunne uttrykke meningene sine fritt og hvor innspillene vurderes ordentlig. De som hadde erfaring med å bli involvert underveis, hadde blandede erfaringer med hvorvidt dette ble gjort på en måte som opplevdes god. Isa hadde et positivt eksempel:

Og så har jeg vært med i prosessen til [innspills]konferansen og planlagt den. Og så har jeg vært med i [innspills]konferansen, og prosessen etterpå der man lager rammeverket og alt det der. Så da har det vært fra start til slutt, på en måte, da. (...) Man får jo veldig mye eierskap når du har vært med fra liksom det var ingenting til det har blitt noe stort. Jeg tror egentlig at ungdommene følte på mye mestring. Når de liksom hadde fått det til, og alle ble veldig glad i å holde på og være engasjerte.

Jo hadde derimot erfart at et offentlig utvalg skulle sjekke innom med ungdommene underveis i arbeidsprosessen, men hvor dette ikke føltes grundig nok til å bli reelt:

Det skulle være et samarbeid, og det var jo på en måte sånn at vi møttes noen ganger og snakket sammen og sånn. Men hvis man skal gjøre det på ekte, så må man jo snakke sammen nesten hver gang, fordi man diskuterer jo hele tiden nye ting, når man møtes hver for seg. Så da må man på en måte gjøre det nøye nok da. Også på de vanskelige, de temaene hvor man kanskje risikerer å være uenig da.

Sitatet viser at selv om man kan beskrive at det har vært jevnlig møter med barn og ungdom, betyr ikke dette nødvendigvis at dette har skjedd i alle viktige saker for barn og ungdom. På denne måten ble ungdommene ekskludert fra beslutninger som var viktige for dem, liknende som Robin viste hvordan ungdommer ble ekskludert. Informantene understreker at involvering tidlig og underveis må gjøres grundig, og at grundigheten har en klar sammenheng med den faktiske innflytelsen barn og ungdom får i en prosess – spesielt i beslutninger der beslutningstakere eller andre er uenige med barn og ungdom.

Tiltak for å sikre mange nok og bredde blant deltakere

Et overordnet innspill fra informantene til metodene som brukes for å innhente barns synspunkter, var at beslutninger som gjelder barn må bygge på meningene fra mange nok, og en bred eller mangfoldig gruppe barn. De beskrev en prinsipiell grunn til at dette er viktig: at

løsningene må bli nyttige for flest mulig folk i ulike livssituasjoner. Storm hadde opplevd å være den eneste ungdommen som ble hørt i en høringssituasjon, og forklarte hvordan dette kunne føles med tanke på tyngden ens ord kan få da:

Plutselig så representerte jeg alle barn i Norge som har [denne erfaringen]. Og jeg var litt sånn... Yes, dette synes jeg var litt meget. Føler det kanskje burde vært noen flere enn meg her. Og det gjør jo at din mening og dine ord veier helt insane tungt.

Dette ble også problematisert av Jo som hadde vært i et ungdomsutvalg – en form for ungdomspanel – som var nedsatt i sammenheng med en offentlig utredning. Utgangspunktet var at deltakerne kun skulle snakke basert på egne opplevelser og meninger.

Det var åtte eller sju ungdommer som satt der på vegne av seg selv, og det går ikke an å gjøre det og si at det er representativt for tusen barn på institusjon. Og spesielt ikke når man satt der og bare snakket om hva man selv mente. (...). Det betyr ikke at den [enkelte] ungdommen ikke er et viktig menneske, eller at den sin erfaring eller råd ikke trengs, men det handler bare om at det må jo vel være det mange mener er viktig, som det må lages politikk ut av. (...) Fordi jeg tror ikke man gjør det for voksne, at man sier sånn at, “ah, Kristoffer der borte mente dét, la oss gjøre det for alle som jobber på Shell-bensinstasjon i hele Norge”.

Selv om det å ha et ungdomsutvalg som følger en arbeidsprosess har potensial for å bli til et godt kontinuerlig samarbeid, hvilket mange av informantene har etterspurt, er altså en slik type medvirkningsform ikke automatisk nok i seg selv. Dette illustrerer hvordan medvirkningens form, timing, og hvem som utgjør deltakere henger sammen.

For å få til representative utvalg forklarte alle informantene at myndighetene og offentlige utvalg må gå mer aktivt til verks enn i dag. Eksempler på hvordan, er å oppsøke barn og ungdom der de er, som på skoler og i fritidsklubber. Mange mente at det å høre en bred/mangfoldig gruppe barn, også innebærer å høre mange nok. Noen nevnte også at man må sikre å få synspunkter fra barn og ungdom i sårbare livssituasjoner. Noen fremhevet at en må sikre geografisk variasjon.

Isa uttrykte forståelse for at det kanskje er enklest å snakke med færre ungdommer, men påpekte at det ikke er alltid at dette holder, og at det finnes mange måter å nå ut til flere på. Dette kanskje kan tenkes sammen med Robins kommentar om at begrensninger i hvordan barn og ungdom får delta, også kan påvirkes av hvorvidt de som har ansvar for å innhente

barns synspunkter har tenkt nok gjennom hvordan gjøre det mulig. Dette ble også nevnt av informantene med erfaring fra å følge med på og delta i medvirkningsprosesser i saker hvor barn ikke er primærmålgruppe, men som barn og ungdom opplever som viktig. Vilje forklarte:

Man kan si at den selvforsyningsmeldingen ikke rammer barn og unge, men det mener jo jeg at den gjør. Både barn og unge som ikke er bønder, og også de som skal produsere maten. Så der synes jeg man skulle hentet inn mye mer [innspill].

Informantene forstod manglende involvering i disse sakene som at beslutningstakere for eksempel ikke så det som relevant nok å involvere barn, tenker at saken ikke rammer barn, eller tenker at det er for vanskelig for barn å være med. Her er det ikke lenger snakk om involvering med manglende representativitet, men manglende representasjon i det hele tatt. Dette viser hvordan beslutningstakere potensielt kan ekskludere ungdom fullstendig ved å ikke se på dem som en målgruppe, selv om barn og ungdom opplever saken som viktig.

Fordeler og ulemper med ulike former for høring og medvirkning

På spørsmål om gode og dårlige erfaringer med ulike måter å høre barn og ungdom på, foretrekker de fleste informantene høringsformer hvor det er mulig å snakke sammen. Muntlige høringsformer, særlig når det er mer tid, gjør det mulig at politikere eller andre kan stille oppfølgingsspørsmål. Dette ble trukket frem som positivt, da det ga ungdommene mulighet til å forklare bedre slik at beslutningstakeren kunne forstå mer.

På muntlige høringer i Stortinget, eller i innspillsmøter hvor høringsinstanser holder korte innlegg for et departement eller offentlig utvalg, er det ofte mulighet for oppfølgingsspørsmål fra beslutningstakerne. Informantene forklarte at oppfølgingsspørsmål er utrolig viktig her, siden de som høres har så kort tid til å legge frem et budskap. Ved høringer på Stortinget har man gjerne kun 3 minutter til å si noe, uansett hvor stort forslaget som behandles er. Flere fortalte om fine samtaler, blant annet Storm, som ofte opplever at ulike beslutningstakere og deres rådgivere er engasjerte, klare for å høre, stiller oppfølgingsspørsmål, og tar notater. Hvis det ikke blir dialog eller kommer oppfølgingsspørsmål, kan høringen føles ut som en formalitet fremfor en reell mulighet til å bli hørt og kunne påvirke, som illustrert av Charlie:

Man føler at man... Bare prater for at... Det er bare satt opp en liten pratebolk, blant organisasjonene, for at... Da kan de liksom krysse av at organisasjonene har fått sagt litt. Men... That's it.

Informantene forklarte at oppfølgingsspørsmål gjør at beslutningstakerne virker som at de tar barn og ungdom på alvor, og at de er åpne og nysgjerrige – i hvert fall når det er gode oppfølgingsspørsmål som viser at beslutningstakerne har lyttet godt til det som ble sagt og virkelig ønsker å forstå mer og ha en samtale sammen.

Noen av informantene hadde også erfaring fra å delta i en form for ungdomspanel. Dette 'kjære barnet' har mange navn – ungdomspanel, ungdomsutvalg, ekspertgruppe av ungdom, og liknende. Fellesnevneren er at det utpekes en gruppe ungdommer som følger en offentlig utredning eller en arbeidsprosess i et prosjekt litt tettere. Disse panelene kan brukes på ulike måter og mer eller mindre aktivt underveis i en arbeidsprosess. Denne måten å involvere på legger i større grad opp til mulighet for dialog og samarbeid underveis i arbeidsprosessen – men kun for et lite antall barn og ungdom, som påpekt av noen informanter.

Skriftlige høringer er en annen vanlig høringsmetode. Flere av informantene problematiserte skriftlige høringsinnspill på grunn av manglende mulighet for oppfølgingsspørsmål og dialog. Charlie kommenterte her også:

For eksempel når man leverer inn et høringssvar, så får man ikke alltid så mye respons. Altså, kanskje man blir nevnt i proposisjonen, når de legger frem loven eller noe sånt, men det er ikke sikkert. Man får liksom aldri noen ordentlige kommentarer eller spørsmål (...) til høringssvaret sitt, som man får gjennom høring. I en muntlig høring så får du spørsmål, men på et skriftlig så får du ikke spørsmål. Så da virker det som at det ikke er like mye interesse da.

I tillegg til at skriftlige innspill gjør at kommunikasjon blir enveis, forklarte mange hvor at høringsformen er lite tilgjengelig for barn og ungdom. Dette handler om at det er vanskelig å vite om høringer, hvordan man skal skrive og sende inn innspill, og at saksdokumentene ofte er skrevet med vanskelig språk. Dette kan gjøre at det blir høy terskel for barn/ungdom å skrive innspill.

Tilgjengelighet

Nesten alle informantene forklarte at språket som brukes i medvirkningsprosesser må være forståelig. Dette gjelder saksdokumenter, informasjon som legges ut når en sak er på høring, og informasjon som gis i konkrete høringsmøter- og dialoger. Nesten alle informantene påpekte at høringsnotater, NOUer og andre saksdokumenter ofte er skrevet i et vanskelig og byråkratisk språk. Dette kan gjøre det mer utfordrende å forstå og delta, som forklart av Vilje:

Det er veldig, veldig vanskelig. Og det er veldig mange ting som jeg tror at blir diskusjoner som folk kobler seg av, fordi det er ikke så lett. Og jeg prøver jo liksom å forstå det, men normeringsfaktor for eksempel, man må ikke bruke et sånt ord, man må ikke det.

Vilje følte også at det kan bli vanskelig når store og diffuse ord som “bærekraft” brukes, og snakket varmt om en politiker som er god på å snakke konkret og forståelig om bærekraft uten å bruke ordet, slik at det går an å forstå og henge med.

Flere ønsket at det forklares bedre hvordan saken og fremsatte forslag vil påvirke hverdagen og livene til de barna som saken gjelder. Charlie forklarte at forslag som er på høring gjerne skriver om hva som foreslås og hvorfor, men ikke nødvendigvis hva det vil bety i praksis. Flere forklarte at slik informasjon kan gjøre at flere faktisk kan delta og diskutere på en mer jevnbyrdig måte. Robin forklarte at når alle har tilnærmet det samme informasjonsgrunnlaget, kan det være lettere å få til dybde i samtalene.

Da vi kom inn på spørsmålet om det er noen måter man kan føle press eller påvirkning når man uttaler seg i høringer, forklarte Vilje hvordan forståelig språk også kan spille en rolle dersom man blir redd for at man ikke forstår saken:

Hvis barn skal få uttale seg fritt, trygt, uten press eller påvirkning, så er det et stort press å føle at man kanskje misforstår saksdokumentene. Å være redd for at man misforstår intensjonen, at man ikke har forstått, at man er et lite barn, et lite dumt barn. (...) Jeg føler jo ikke at jeg vil få noen negative konsekvenser, men det er jo mer det at det er jo flaut hvis noe på en måte åpenbart er dumt, at det er misforstått. Og jeg synes jo på en måte, si at du er 16 år da, eller første år på videregående, så er det jo egentlig ikke ditt ansvar alene, synes jeg, å skulle forstå saken. (...) Da har man veldig mye makt. Hvis man bare gjør papiret vanskelig, så utestenger man jo en stor klump av samfunnet.

Informantenes forklaringer viser hvordan god informasjon både er avgjørende for å kunne delta aktivt, og at det kan ha mye å si for å føle seg komfortabel i situasjonen.

Andre viktige faktorer for å lage gode høringer var åpenhet og nysgjerrighet. Informantene var samstemte om at beslutningstakere generelt er ganske hyggelige i møte med barn og ungdom, og at de er åpne og interesserte i innspill. Mio forklarte det ved å vise til at de hen

har møtt, har vært åpne, ærlige, vist at de også er mennesker, og at selv om de er “autoritative mennesker”, har hen ikke opplevd dem som autoritære.

Viktigheten av åpenhet og nysgjerrighet ble nevnt av flere, og det kom særlig opp under forklaring av hvordan informantene har opplevd press eller påvirkning i ulike høringssituasjoner. Flere tok opp hvordan de kan merke forskjell på spørsmål. Spørsmål kan stilles på måter som oppleves åpent og nysgjerrig. Spørsmål kan også stilles på ledende måter, slik at “man kunne skjønne hva de voksne ville fram til”, som Elliot beskrev det, eller at man får følelsen av at “voksne har en veldig sterk mening om noe, og egentlig håper at du skal godta den”, som Jo beskrev. Robin hadde også merket press på den måten at spørsmål ble stilt litt aggressivt og at det føltes som at hen måtte forsvare seg.

Informantenes forklaringer viser at måten spørsmålet stilles på, kan påvirke hva og hvor mye barn og ungdommer faktisk svarer – og dermed hvilken innsikt beslutningstakerne får. Informantene uttrykte på ingen måte at beslutningstakere ikke kan stille gravespørsmål. Spørsmål må bare høres ut som at den som spør oppriktig ønsker å forstå, fremfor å ønske et bestemt svar. Noen forklarte at det kan hjelpe å forklare hvorfor man spør. Robin sa det slik:

Og ofte så handlar det om å lytta og stilla oppfølgingsspørsmål, og for all del kritiske spørsmål, men det handlar berre om å forklara litt kva ein tenkjar og kvifor ein spør om dette. “Når du seier dette så tenkjer eg litt sånn, er det...”, sant?

Flere forklarte slike tillitvekkende måter å spørre på som veldig viktige når ulike høringssinstanser er uenige om noe og beslutningstakere må vekte ulike hensyn, samt når beslutningstakerne ikke forstår, ikke vil, eller ikke tenker at det er mulig å følge barns innspill.

Informantene reflekterte også over hvordan man kan skape gode samtaler på arenaer hvor flere deltar, som workshops, innspillsmøter- og konferanser hvor ulike aktører deltar. Flere informanter synes slike høringssformer er fine for å høre og forstå andres synspunkter, samt å snakke sammen om gode løsninger som flere kan stå bak. Noen andre informanter ønsket at det også må finnes mulighet for barn og ungdommer å snakke med beslutningstakerne uten at voksne høringssinstanser er til stede. Det kan gjøre det tryggere og mulig å ta plass og uttale seg på måter som ikke er mulig sammen med mange voksne. Man kan føle seg veldig liten blant mange voksne, siden det er ofte er få ungdommer til stede.

Dette funnet gjør at det kan være grunn til å stille spørsmål ved hvilken posisjon barn og ungdom sitter i når de deltar i innspillsmøter, offentlige utvalg, referansegruppe og andre tradisjonelle medvirkningsfora. Noen av informantene forklarte at man gjerne blir tryggere i seg selv etter hvert som man får erfaring. Flere av informantene hadde flere års erfaring fra organisasjonsarbeid og ungdomsråd. Charlie var en av dem, og reflekterte som følger om hvordan det var å være den eneste ungdommen på et innspillsmøte i et departement om et politisk hett tema:

At ungdomsorganisasjonen slipper å stå der helt alene i møte med 20 andre voksne. Og det gikk jo helt fint for min del, når jeg har vært med i den organisasjonen lenge, og føler meg på en måte trygg med å si imot de sure gamle voksne. Hvis det ikke hadde vært meg da, så kunne jo det gjort at representanten fra [organisasjonen] ikke hadde turt å sagt så mye.

Som Charlie og Robin var inne på, var også mange av de andre informantene opptatt av at medvirkningsprosesser må være tilgjengelig for alle slags barn og ungdommer. Funnene tyder altså på at medvirkningsprosesser må tilrettelegge for gode høringer som tilpasses de som høres og tilgjengeliggjør det å medvirke.

Når prosessen først er organisert slik at barn og ungdom er sammen med voksne aktører, har flere av informantene forklart hva som kan gjøre det lettere å delta og komme frem til løsninger sammen. Det handler mye om å møte barn og ungdommer med åpenhet og nysgjerrighet, slik som beskrevet ovenfor, slik at man føler det er vits i å prøve å uttale seg. Isa hadde vært på en innspillskonferanse hvor informantene diskuterte i grupper. Når hen flyttet seg fra ett bord til et annet, fikk hen to helt forskjellige opplevelser, som godt illustrerer betydningen av åpenhet og nysgjerrighet for å klare å ta plass:

På bordet mitt så var det flere menn da som var liksom høyt oppe og hadde mye erfaring og var veldig flinke. Og da fikk jeg jo ikke ordet i det hele tatt. Og hvis jeg fikk snakket så var det liksom... Det ble stille, så gikk de bare videre til neste ting. Det var liksom ikke en videre diskusjon om det. (...) Og til slutt så valgte jeg bare å si "Ok, men da trenger jeg ikke å si noe. Da kan jeg heller bare lytte." [...] Og så plutselig, når jeg flytta meg til neste bord, så var det noe helt annet. Da var det ikke forskjell på hva jeg sa og hva de sa. Vi snakket og det var faktisk en samtale. (...) De nikker faktisk når du snakker. Og du ser at de hører. De ser på deg. De har liksom hodet oppe og de svarer deg på ting du sier. Altså, de kommer med kommentarer

tilbake. Og de spør fordi de faktisk er nysgjerrige. Og de tingene du sier blir kanskje skrevet ned.

Dette viser hvordan både beslutningstakerne og andre voksne i rommet kan påvirke om barn og ungdom i praksis blir inkludert eller ekskludert i en prosess. Det illustrerer altså at selv om barn og ungdom er hørt, sier ikke det noe om hvorvidt de har uttalt seg fritt og reelt sett er hørt.

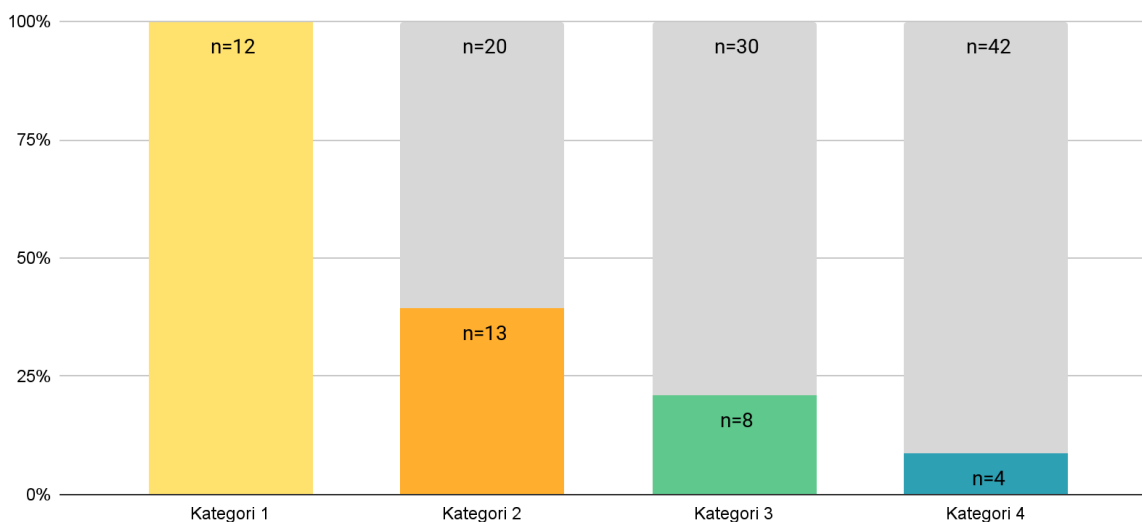
5.1.2 Offentlige utvalgs metoder og tiltak for høring av barn og ungdom

Form på høringsmetoder i offentlige utvalg

Totalt har barn eller ungdom blitt hørt i arbeidsprosessene knyttet til 37 av de 129 NOUene. Desto mindre direkte temaet angår barn, desto lavere antall av NOUene i den kategorien har barn eller ungdom blitt hørt i sammenheng med arbeidsprosessen. Fordelt på de fire kategoriene for hvilken grad saken angår barn, har barn og/eller ungdommer blitt oppsøkt eller selv sendt skriftlig innspill i 12 av 12 NOUer i kategori 1, i 13 av 33 i kategori 2, i 6 av 38 i kategori 3, og i 4 av 46 i kategori 4. Det er altså svært stor andel (n=92) av NOUene hvor barn eller ungdom ikke har gitt skriftlig innspill, deltatt på noen form for møte, eller utvalget har gjort noe annet for å møte barn og ungdom eller engasjere andre til å gjøre dette for å innhente deres synspunkter.

Det er litt overraskende hvor raskt det blir en langt mindre andel av NOUene som innhenter eller får inn barn og ungdommers synspunkter, så fort NOUenes tema ikke lenger angår barn direkte og som primærmålgruppe (kategori 1), men i stedet angår både barn og voksne direkte (kategori 2). Selv om saken angår barn direkte også i kategori 2, “forsvinner” barn drastisk fra bildet over hvem som får en stemme i prosessen.

- Kategori 1 - Angår barn direkte og som primærmålgruppe (eks.: skole, barnevern osv.)
- Kategori 2 - Angår barn og andre grupper direkte (eks.: tannhelse, voldtekt, abort osv.)
- Kategori 3 - Angår barn indirekte (eks.: klima, nærmiljø, transport, høyere utdanning osv.)
- Kategori 4 - Fjernt fra barns hverdag (eks.: akademisk ytringsfrihet, verdipapirhandel, drosjenæringen osv.)

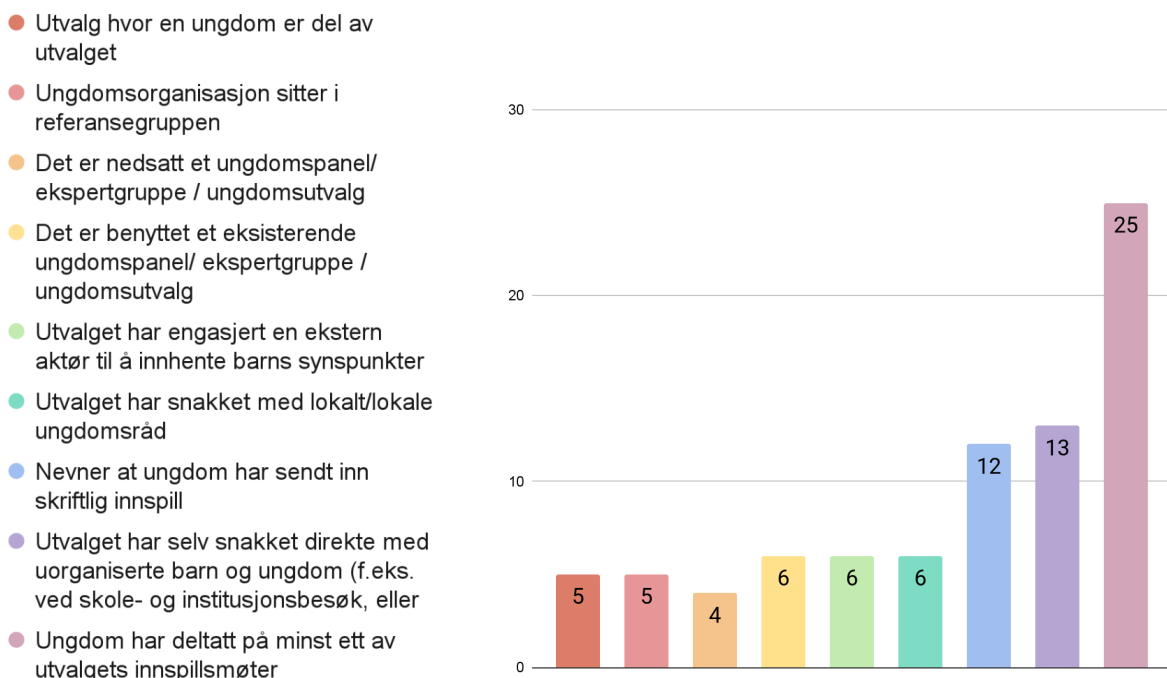

Figur 5.1 Oversikt over høring ifbm. NOUer – Figuren viser de 129 NOUene. Alle NOUene i én kategori er representert ved én stolpe, todelt etter farge eller grått for å representere hvor stor andel av NOUene i kategorien der utvalget har mottatt barn eller ungdommers synspunkter i arbeidet med NOUen.

Dokumentanalysen tyder på at barn under 18 år sjelden blir hørt. At noen under 18 år ble hørt, kom kun eksplisitt frem i ti av NOUene. Dette inkluderer NOUer som omtaler intervju med barneskoleelever eller ungdom på barnevernsinstitusjon. I ni av NOUene ble personer midt i tyveårene og eldre på ulike måter også omtalt som representanter for barn og ungdom. I fem av NOUene ble organisasjoner med voksne som jobber for barns interesser, omtalt som noen som er hørt for å høre barn. Av de fire utvalgene hvor det er nedsatt et eget såkalt “ungdomspanel” eller tilsvarende, har kun ett ungdomspanel bestått kun av unge under 26 år. Av de seks utvalgene som har benyttet eksisterende ungdomspaneler, har fem av ungdomspanelene bestått kun av unge under 26 år. Dette er små tall og derfor ikke mulig å si sikkert om det er et mønster, men jeg vil likevel reise spørsmål om hvorfor en større andel av utvalgene som nedsetter slike panel inkluderer voksne i slutten av 20-årene og ennå eldre personer i “ungdomspanel”.

Som redegjort for tidligere er det flere ulike metoder for å sikre involvering i politiske beslutningsprosesser. Nedenfor stiller jeg opp de ulike metodene som de offentlige utvalgene brukte i de 37 NOUene der barn/ungdom ble hørt. Oppsummert viser analysen at den mest brukte metoden er at barn/ungdom fra organisasjoner deltar i innspillmøter. Av 115 NOUer

hvor utvalget holdt innspillmøter, har ungdom deltatt i sammenheng med 25 av disse. 13 utvalg har gjennomført besøk ute på skoler, institusjoner eller andre steder barn befinner seg (n=13), etterfulgt av at ungdom har sendt inn skriftlige innspill (n=12 av 100 NOUer hvor utvalget nevnte å ha mottatt skriftlige innspill). Ellers har seks utvalg snakket med kommunale ungdomsråd. Seks utvalg har engasjert en ekstern aktør til å innhente barns synspunkter. Seks utvalg har også snakket med et eksisterende ungdomspanel, og fire har nedsatt en form for ungdomspanel. Ungdom/unge under 26 har også vært i referansegruppe i fem utvalg, eller i selve utvalget i fem utvalg. Flere utvalg har benyttet flere metoder, for eksempel både innspillmøter og skolebesøk. Dette gjaldt gjerne utvalg som behandlet temaer som angår barn mer direkte.

Figur 5.2 Høringsmetoder NOUer – Figuren illustrerer antallet NOUer som benyttet ulike høringsmetoder og gir et bilde av hvilke metoder som er mer og mindre vanlig å benytte.

Utvalgenes refleksjon over metodiske valg

Utvalgenes metodevalg får betydning for hvilke barn og ungdom som faktisk får påvirke i beslutninger som angår dem – og som informantene sa, er bredde viktig for at resultatet skal bli best mulig for flest mulig. Informantene nevnte særlig bredde i livserfaringer, bakgrunn og i geografi. Jeg undersøkte derfor utvalgenes redegjørelse for sine metoder med tanke på å sikre bredde i utvalget av barn som høres. Jeg fant at svært få av utvalgene hadde beskrevet hensikten eller reflektert over egen metode og involvering. Kun fem av NOU-ene beskrev implisitt tiltak som kunne bidra til variasjon i deltakernes livserfaring og bakgrunn, og fem

andre beskrev eksplisitt om noe som bidrar til slik variasjon. Det samme antallet gjelder for antall NOUer som implisitt og eksplisitt beskrev noe om variasjon i geografisk tilhørighet. Totalt var det bare 3 NOU-er som reflekterte over og viste tiltak for å bidra både til variasjon i bakgrunn/livserfaring og geografisk tilhørighet. Tre NOUer nevnte manglende variasjonen i informantenes bakgrunn, og én NOU nevnte manglende variasjon i geografisk tilhørighet.

Dette betyr at i kun ca. en tredjedel av NOUene hvor barn er hørt (n=37 av totalt 129), har utvalgene reflektert over variasjon ved sine deltakeres bakgrunn/livserfaring og/eller geografi. Et eksempel på en god refleksjon rundt utvalgets egne metoder, finnes i Skjermbruksutvalget. Utvalget beskriver hvordan de ville supplere bruken av en "ekspertgruppe av ungdom" med skolebesøk for å nå ut til de som ikke "frivillig melder seg på slike opplegg [medvirkingsprosesser for å bli hørt]" (NOU 2024: 20, s. 31). Denne kombinasjonen av metoder virker å samsvare med mine deltakere sine svar om å måtte prøve å nå ut til barn og ungdom som ellers ikke høres. Utvalget beskrev ikke hvorvidt eller eventuelt hvordan ekspertgruppen av ungdom skulle forholde seg til kunnskapen fra klasseromsbesøkene ved utforming av løsninger, slik et ekspertutvalg i Irland nylig gjorde (Department of Education, 2024). Skjermbruksutvalget skrev derimot at "Alle deltagerne [i ekspertgruppen av ungdom] er rekruttert fra andre ungdomspaneler, men representerer seg selv" (s. 31). Selv om deltakerne i ekspertgruppen av ungdom (alle mellom 12-18 år) kun skulle representere seg selv, kan de ha bidratt med synspunkter fra de andre panelene de har vært del av og slik representerte flere. Dette tar opp noen spenninger mellom antall og variasjon blant deltakerne og det å delta gjennomgående i prosesser, som jeg vil gå nærmere inn på i diskusjonen.

Noen få utvalg beskrev tiltak som skulle bidra til at barn og ungdom kunne uttale seg fritt i høringssituasjonene de organiserte. Jeg fant kun to utvalg som reflekterte eksplisitt om tiltak for at barn skulle kunne uttale seg på trygge måter. Tre utvalg har beskrevet å kontakte en ekstern aktør med kompetanse på å innhente synspunkter fra barn, for å selv kunne innhente barns synspunkter på en god måte. Seks utvalg har beskrevet involvering av en ekstern aktør med kompetanse på å innhente synspunkter fra barn, og å engasjere disse eller noen andre for at de kan bruke sin kompetanse til å høre barns synspunkter.

Jeg fant kun to utvalg som beskriver et eksplisitt tiltak som hadde som formål å sørge for at barn får forståelig informasjon før de skal uttale seg til utvalget. To utvalg beskrev tiltak for å bidra til at selve NOUen er skrevet på en forståelig måte. Sju utvalg har enten lagd en

“barnevennlig” versjon av eller oppsummering inni NOUen, en “lettelest” versjon, en tegneserie basert på NOUen, eller informert om utvalgets arbeid på NRK Supernytt. Selv om utvalgenes beskrivelse ikke sier noe om hvorvidt tiltaket har nådd frem og hatt en effekt, viser det bevissthet på betydningen av forståelig informasjon.

Gjennomgående involvering var et annet viktig tema for informantene. Ved gjennomlesning av NOUene, har jeg derfor undersøkt om utvalgene beskriver hvordan barn eller ungdom har blitt hørt og fått påvirke utredningsarbeidet 1) ved oppstart for å påvirke tematikk eller andre premisser for utredningsarbeidet, og/eller 2) underveis ved å gi innspill på eller delta i utformingen av forslag. Bruk av referansergrupper eller liknende tiltak gir ikke automatisk uttelling siden disse kan brukes på ulike måter. Eksempelvis har et utvalg nevnt å ha ett møte med sin referansegruppe (NOU 2019: 8), mens et annet har nevnt åtte møter (NOU 2019: 25). NOUene beskriver sjelden hva som var tema eller mål for møtene. Det gjør sammenlikning basert på annet enn eksplisitt beskrivelse vanskelig.

Kun to av NOUene beskriver hvordan barn eller ungdom har gitt innspill tidlig for å forme utredningsarbeidet. I fem av NOUene beskrives hvordan barn eller ungdom har gitt innspill på forslag en eller flere ganger underveis i utredningsarbeidet. I en av NOUene beskrev utvalget involvering både tidlig og underveis. Dette var NOU 2024: 20 - *Det digitale (i) livet*, levert av Skjermbruksutvalget. Utvalgets beskrivelse av arbeidet er det nærmeste jeg har sett at et utvalg har gjort det som informantene jeg intervjuet ettertrykkelig ba om: at barn og ungdom blir involvert tidlig og underveis, og får påvirke prioriteringer, tema og forslag til tiltak. Skjermbruksutvalget nedsatte en ekspertgruppe bestående av 14 medlemmer i alderen 12 til 18 år. Gruppen fikk påvirke tidlig hvilke tema utvalget skulle undersøke, og fikk underveis i utredningsarbeidet foreslå tiltak og vurdere ulike tiltak utvalget lagde (s. 31).

Foruten dette eksempelet fant jeg kun ett utvalg som beskrev hvordan ungdom var blitt involvert noe tidlig – ved at et ungdomsutvalg ga innspill på sitt eget mandat og ble enig med “voksenutvalget” om et felles verdigrunnlag som skulle danne grunnlaget utredningsarbeidet og forslagene fra utvalget (NOU 2023: 24). Eksempler på at ungdom ble involvert underveis i utvalgenes arbeidsprosess var at ungdom har gitt innspill på utvalgenes forslag ved å sitte i en referansegruppe (NOU 2022: 13; NOU 2019: 23; NOU 2023: 7) eller ved å få tilsendt tidlig utkast på en veileder utvalget utarbeidet (NOU 2019: 10).

Barnekomitéen skriver i generell kommentar nr. 14 avsnitt 19-20, at mer inngående prosesser vil være hensiktsmessig for å sikre beslutninger til barns beste når beslutningen er mer

inngripende i barns liv. To NOUer som beskrev tidlig involvering var begge på skole- og barnevernfeltet. De tilhørte kategori 1. De fem NOUene hvor utvalget har beskrevet involvering underveis i utredningsprosessen har vært på tema tilknyttet utdanningssystemet, barnevern, og ytringsfrihet. Tre av dem tilhører kategori 1, én tilhører kategori 2, og én tilhører kategori 3. Det er kanskje lite overraskende at de fleste NOUene som beskriver tidlig og/eller gjennomgående involvering er NOUer med tradisjonelle barnetema som skole og barnevern (kategori 1). Samtidig er det mange NOUer i kategori 1 som ikke har involvert tidlig og underveis. Jeg omtaler dette nærmere i delkapittel 5.2.2, i sammenheng med hvilke NOUer som viser grundigst hvilken innflytelse barn og ungdom har hatt på utvalgsarbeidet.

5.1.3 Oppsummering av intervjuanalysen og dokumentanalysen

I dette delkapittelet har jeg undersøkt ungdommers tanker om gjennomføringen av medvirkningsprosesser for at de reelt skal oppleve gode muligheter for å uttale seg og ha sjanse til innflytelse i saker som angår dem, samt hvordan offentlige utredninger dokumenterer sine arbeidsprosesser.

Informantene hadde inntrykk av at barn involveres mindre i prosesser som ikke antas å handle om “barne-tema”, et bilde som også avtegnet seg i gjennomgangen av de offentlige utredningene. Dokumentanalysen viser variasjoner mellom utvalgene i hvorvidt de får eller innhenter innspill fra barn og ungdom: Jo mindre direkte saken angikk barn, desto mindre andel av NOUene hadde utvalgene mottatt eller innhentet innspill fra barn og ungdom. I en del NOUer fant jeg også at utvalgene beskrev det å høre barn og ungdom, på en måte som stemte med flere av informantenes opplevelse av at ‘ungdom’ noen ganger blir behandlet som et veldig fleksibelt begrep: hvor godt voksne unge mennesker også eksplisitt omtales som ungdom eller som å representere barn og ungdommers stemmer.

Jeg har undersøkt NOUene for spor av refleksjoner som viser hvorvidt utvalgene har bevissthet rundt det informantene forklarer som viktig å gjøre for å sikre representative utvalg av barn og ungdom, og hvordan informantene tenker at det bør tilrettelegges med informasjon og nysgjerrighet for at en hørings situasjon skal være en god mulighet for å uttale seg. Det er svært få utvalg som viser refleksjon rundt hvordan egne metoder søker å ivareta, eller ikke når opp til, slike metodiske prinsipper. Mye av det informantene har fortalt, og funnene på samme tema i dokumentanalysen, aktualiserer en diskusjon av tilgjengeligheten ved det ordinære høringsinstituttet og hvordan tradisjonelle medvirkningsprosesser gjennomføres. Dette kommer jeg tilbake til i diskusjonen i kapittel 6.

Informantenes forklaringer rundt viktigheten av involvering tidlig og underveis i arbeidsprosesser, reiser også strukturelle spørsmål ved dagens medvirknings- og beslutningsprosesser. Informantene knyttet involvering tidlig og underveis sterkt til det å sikre at barn og ungdom får nok innflytelse i saker som har betydning for livene deres, slik at løsningene oppleves som gode. I dette delkapittelet har jeg kun presentert hvorvidt offentlige utvalg har involvert barn og ungdom tidlig og underveis. I tråd med informantenes opplevelse om at dette skjer for lite, var det totalt svært få utvalg som beskrev slik involvering. I neste kapittel tar jeg for meg temaet innflytelse og hvordan beslutninger dokumenteres. Jeg vil da presentere hva jeg fant av sammenheng mellom innflytelse og involvering tidlig og underveis i arbeidsprosesser.

5.2 Innflytelse og transparens

I dette delkapittelet tar jeg for meg hvilken opplevelse ungdom har av å få innflytelse i nasjonale arbeids- og beslutningsprosesser, og hvordan offentlige utvalg har dokumentert barn sine innspill. Dette temaet har utgangspunkt i at FNs barnekomité er som nevnt tydelige på at barns synspunkter skal tas på alvor, og “gis behørig vekt” i saker som angår dem (Lundy, 2007).

5.2.1 Bruk og dokumentasjon av barns synspunkter, sett fra unge

Høringer må gi innflytelse, ikke virke som en formalitet

Et framtrødende funn i intervjuene er at det viktigste for opplevelsen av medvirkningsprosessen er hvorvidt barn og ungdommers innspill tas på alvor og får betydning for beslutningen. De deltar for å påvirke i saker som handler om livene deres. De informantene som har lest i ulike rapporter og saksdokumenter knyttet til prosesser de har deltatt i, hadde ulike erfaringer med å kunne se om beslutningstakere hadde fulgt meningene til barn eller ikke, og hvorvidt de hadde synliggjort vurderingene sine. Noen har sett helt konkret at forslag eller vedtak bygget på det de hadde spilt inn. Noen opplevde en viss bismak, som illustrert av Jo:

Et svar som jeg merket at gikk igjen fra mange organisasjoner den [innspills]dagen, det ble en veldig tydelig satsing i opptrappingsplanen [for psykisk helse], på den ene siden. Og på den andre siden var det noen ting som ikke ble tatt med det hele tatt, som gikk helt motsatt vei da. Og jeg har i hvert fall tenkt etterpå at det var jo veldig, veldig, veldig bra at den tingen som veldig mange av de organisasjonene [ønsket, ble med]. Det var sånn lavterskeltiltak, at det må finnes nok sånn i kommunene. Og det

var jo helt fantastisk [...], men det er jo en sånn ting som politikerne egentlig har vært ganske enige om i mange år. Så det var ikke noe overraskende at det var den tingen som ble tatt med.

Flere av informantene pekte på at dersom barn og ungdommers innspill passet med det som allerede var planlagt, eller det var enighet om blant beslutningstakerne, syntes det å være større sjanse for at barna (tilsynelatende) fikk innflytelse. Når beslutningstakere var uenige med barnas innspill eller tenker innspillene var vanskelige å følge, var opplevelsen at andre løsninger velges litt for lett, uten at barns innspill vurderes grundig nok. Flere informanter har derfor opplevd å føle seg maktesløse opp mot beslutningstakere og andre høringsinstanser, som illustrert av Storm:

Noe av det som er mest frustrerende i politikk når man skal kjempe sin sak, [er] at det er noen som er uenige. Og så må politikerne veie hva som er larest og ikke. Jeg tror nok at man som ungdom føler seg litt automatisk mer maktesløs.

Sitatet illustrerer maktforskjellene mellom beslutningstakerne og barn og ungdom som deltar i medvirkningsprosesser. Nesten alle informantene opplevde at meningene til barn og ungdom ofte ikke vektlegges nok i utformingen av lovverk, politikk og andre tiltak som angår dem. Når de får denne opplevelsen, har flere følt at noen høringer “bare er en formalitet”, eller at resultatet fremstår forhåndsbestemt. Kim fortalte om sin opplevelse med et departement:

I hvert fall er mitt inntrykk at her har departementet forhåndsbestemt konklusjonene. De må bare finne tallene som gjør at de kan stå for en konklusjon. (...) Det virker bare alltid som at høringen er en formalitet.

Flere uttrykte frustrasjon eller fortvilelse over prosesser som fremstår slik. Elliot forklarte for eksempel at det kan føles vondt og at det føles ut som skuespill å delta på muntlig høring for å forklare noe som er veldig alvorlig sett fra barns synsvinkel, når man ikke har tro på at det kan påvirke politikerne og resultatet.

Mange informanter uttrykte at når høringer derimot oppleves som en reell mulighet til å påvirke, er det lettere å føle at det er vits i å delta. Flere nevnte at det å få innflytelse, altså påvirke resultatet, også er del av poenget med medvirkningsprosesser. På forklaringer om hvorfor innflytelse er viktig, understreket flere at det handler om at beslutningene påvirker deres liv og fordi at løsningene blir mer treffsikre. Jo forklarte det slik:

Man kunne lagd bedre systemer for barn, som hjalp barn tidligere, som ble tryggere å være i, og som på en måte ikke gjorde at man mistet, spesielt i hjelpetjenesten, mistet år i livene til barn. For det er jo det som skjer når man har systemer som ikke fungerer for barn.

Ingen av informantene mente at det alltid skal bli som de foreslår. Alle forklarte derimot at de ønsker at innspillene deres skal bli tatt på alvor og vurderes ordentlig, og å få vite hvordan ulike meninger og hensyn er vurdert opp mot hverandre.

Manglende transparens i beslutningstakeres vurderinger og beslutninger

Informantene mente alle at beslutningstakere bør gi tilbakemelding på hvorfor resultatet av en prosess blir som det blir. De fleste uttrykte at det mye tydeligere enn i dag burde komme frem hvordan beslutningstakere vurderer innspill og begrunner sine beslutninger. De fleste snakket om slik tydeliggjøring i saksdokumenter, men noen få nevnte også det å sende direkte beskjed. Ønsket om tilbakemelding ble også knyttet til det å samarbeide med barn og ungdom tidlig og underveis i arbeidsprosesser, for å lage løsninger som tar høyde for ulike hensyn. Dette ble forklart i forrige delkapittel. Her er det snakk om tilbakemeldinger rundt den endelige beslutningen.

På spørsmål om informantene vet hvordan innspillene de har gitt ved ulike prosesser har blitt brukt eller vurdert, var det en del variasjon i svarene. Et hovedsvar var at de hadde lite kunnskap om hva prosessene munnet ut i. Samtidig var det flere som tok forbehold om at de kanskje ikke har fått med seg alt, som Sydney:

Jeg kan sikkert fantasere meg til at de har sikkert brukt det [innspill] godt da. De har kanskje til og med redegjort for, ja, at de tar hensyn til ting, men det kommer ikke frem. Og da er det nesten som at det ikke betyr noe. Fordi hvis du ikke får høre at noe er blitt hørt, så er det vanskelig å vite at det er blitt hørt.

Sydney illustrerer at man er avhengig av en eksplisitt forklaring for å vite sikkert om innspill tas hensyn til. Mange av informantene hadde både eksempler på å se slike forklaringer, og på ikke å se det. En overvekt av eksemplene gikk ut på at det gjerne ramses opp hva ulike høringsinstanser eller beslutningstakere har ment, mens vurderinger av innspill ikke beskrives nøye nok til å kunne se eksplisitt hva utvalget mente om innspillet, hvordan det fikk betydning for resultatet, eller hvorfor innspillet ikke ble brukt. Flere av informantene nevnte også at de noen ganger kan gjette at et innspill ble brukt, hvis de kjenner igjen temaet i det

beslutningstakerne foreslår eller bestemmer. Det ble tydelig gjennom intervjuene at kjennskap til hva som ble besluttet og hvorfor, gjerne var avhengig av at ungdommene selv satte seg inn i dokumenter som ble produsert i etterkant av høringsrunder. Ingen nevnte å ha fått direkte tilbakemelding.

Mange savner mer åpenhet rundt vurderingene og grunnene til beslutningstakerne når de bestemmer noe. Elliot poengterte at slik synliggjøring helst skjer når flere instanser eller beslutningstakere er enige med barn sine innspill, og at mange innspill ikke blir nevnt. Jo eksemplifiserte også hvordan mange innspill ikke nevnes og hvordan uenighet ikke ble synliggjort i utredningsprosessen der et ungdomsutvalg ble nedsatt for å samarbeide med det offentlige utvalget. Det var flere tema der utvalget bestemte noe helt annet enn det ungdomsutvalget sto samlet bak, uten å skrive i NOUen hva ungdomsutvalget mente og hvorfor utvalget gikk imot det. Dette eksempelet er kanskje spesielt interessant, siden utvalget skriver at: “Det tas sikte på å utarbeide én felles utredning, der ungdomsutvalgets synspunkter og argumenter er en synlig og integrert del av utredningen” (NOU 2023: 24, s. 32). Eksempelet kan reise spørsmål om hvor stort gapet er mellom hva barn og ungdom har spilt inn, og hva som synliggjøres i dokumenter. Dette gapet kommer jeg tilbake til i neste kapittel.

Informantenes forklaringer av hvorfor synlige vurderinger og begrunnelser er viktig, illustreres godt av Mio:

Jeg synes det er viktig. Fordi at da kan man forstå hvorfor det er som det er. Selv om man kanskje ikke nødvendigvis er enig i det. Men så kan man se hvorfor de ikke har gjort noe med det. Men at de faktisk har sett på det. Og at de har prøvd å gjøre noe med det. Det bidrar til at man føler seg ivaretatt. Og at man ikke bare gjorde en ting forgjeves.

Som sitatet illustrerer, er transparens nødvendig for å forstå om innspillene som er viktige for barn blir reelt vurdert og reelt forsøkt brukt ved utforming av løsninger. Robin forklarte hvorfor dette er viktig å forstå:

... å faktisk leggja opp til at barn og unge skal vita korleis [innspela] blir brukt, og at dei blir fulle opp i ettertid, der har dei jo definitivt 100% forbettringspotensial, vil eg påstå. Altså, det er jo ikkje rart at ein kjenner det ikkje er vits i [å delta og meina noko], fordi ein skjønner jo ikkje kvifor det er nyttig då. Ein ser ikkje resultatet. Det

blir jo litt som å ha ei prøve på skulen då, utan at du får vita resultatet ditt. Det er jo litt pointless. Du kan jo mista litt trua på samfunnet då, og dei medverknadsprosessane ein har, og sånn. Fordi at det... Eg kan jo føla at det blir veldig sånn... Ja, berre ein boks ein tikkar av då, at ein ikkje faktisk, genuint bryr seg.

Mange i tillegg til Robin ga uttrykk for at når man forstår, er det lettere å beholde tillit til beslutningstakerne, føle at det er vits i å gi innspill. Da virker det ikke som om høringen er en skinnprosess for å “huke av boksen” om medvirkning.

Beslutningstakeres holdninger i dialog og tilbakemeldinger

Mange av informantene fortalte at de kunne merke hva slags holdninger, positive eller negative, voksne har til barn og ungdom. Flere sa at de jo ikke kan vite sikkert hva beslutningstakere tenker, men at de likevel kan sitte igjen med en oppfatning av deres holdninger. Mange nevnte at negative holdninger kan merkes gjennom ulike setninger som kan gi en følelse av at de som lytter ikke tar innspillene på alvor, og som kan oppleves som enkle måter å avfeie barn og ungdommer sine meninger på. Ungdommene fortalte også om positive holdninger, der voksne viste at de tok innspillene på alvor, og prøvde å bruke innspillene. Forskjellen mellom beslutningstakere kan illustreres av Elliot:

Mange er jo ganske sånn, “ja det er viktig”, eller kan si at det er viktig å høre på barn og lalala. Og jeg kan merke i prater liksom at det er litt sånn at de tenker at jeg eller barn er naive da, i det man spiller inn. At de tenker at det er veldig vanskelig å gjøre, eller det er ikke en så lett løsning på dette problemet, eller at de tenker at «men du skjønner ikke det, det er masse kostnader eller økonomi, eller ikke nok folk, eller praktisk umulig å gjennomføre”, og så har man ikke egentlig helt vurdert det [innspillet] da. (...) Ganske mange er i utgangspunktet positive, helt til push comes to shove liksom. Og så er jo mange, det finnes jo også folk som også tar det [innspillene] helt på alvor og tenker, “ok, hvordan kan dette bli lov”, eller “hvordan kan dette bli en retningslinje”, eller “hvordan kan dette bli en forskrift”.

Sitatet fra Elliot illustrerer forskjellen mellom beslutningstakere som kun følger barns innspill når det er lett, og de der man merker at de også prøver å ta innspill på alvor når det er mer krevende. Sistnevnte gruppe beskrives som voksne som genuint tenker at det er viktig å høre barns meninger, og ikke bare sier at de synes det. Flere informanter sa at de kan merke på måten tilbakemeldinger gis på, i hvilken grad beslutningstakeren faktisk er interessert i barns innspill. Som forklart av Mio, Jo og Elliot, kan for eksempel beslutningstakere fremstå som

lukkede når de raskt forklarer hvorfor barns innspill ikke er mulige, men fremstå som åpne når de viser en vilje til å forstå, bruker tid og søker løsninger for å bruke innspillene.

Hvordan beslutningstakere begrunner avvisning av innspill oppleves som viktig for informantene. Eksempler på negative holdninger inkluderer begrunnelser som at barn har naive innspill, ikke tenker langsiktig, ikke ser helheten eller “det store bildet”. Begrunnelsene kan variere avhengig av kontekst. Vilje, som blant annet har arbeidet med klimapolitikk, har opplevd at ungdom betegnes som radikale, hvilket hen oppfattet som en måte å avfeie deres synspunkter på. Elliot, med erfaring fra helse- og barnevernsfeltet, har opplevd at små barn eller barn som anses som “syke eller farlige”, kan få sine innspill avvist med begrunnelser om at beslutningstakerne må velge løsninger som de tror er best fordi barna er sårbare, ikke vet sitt eget beste eller må beskyttes. Flere informanter påpekte at slike forklaringer kan oppleves som en enkel måte å avvise barns bidrag på, noe Storm også illustrerte:

Det er veldig veldig mange som jeg tror har et behov for å rettfærdiggjøre de avgjørelsene de tar, og vil bli ferdig så fort som mulig med politiske saker, og ikke tenker over at alle politiske saker er en prosess. (...) At det er en dialog. Det skjer fram og tilbake og hit og dit. Det er ikke en rett strek hvor vi ender i et fantastisk mål som forblir for alltid. Det tror jeg det er veldig mange politikere som glemmer. Og når man da får motgang så prøver man å stoppe det, og tar da letteste utvei med å si [sånne ting om deg]. Og så er det egentlig reelle innspill og faktisk kritikk til hvordan noe er gjort.

Ifølge Storm og andre informanter er hovedproblemet med slike begrunnelser at de gir inntrykk av at barn og ungdommers innspill ikke tas på alvor, og at innspillene ikke vurderes reelt eller tillegges den vekten de burde. Storm påpekte at slike “letteste utvei”-forklaringer bidrar til å kunne unngå å behandle barns synspunkter som seriøse innspill i saken. Sydneys utsagn støtter dette. Hen ønsker at voksne, i stedet for å avvise innspill med begrunnelser som at barn ikke ser det store bildet, heller hjelper barn å forstå og starter dialog. Flere informanter uttrykte lignende ønsker. De understreket at barn og ungdom gjerne har gode grunner til å foreslå det de gjør, og at ved å unngå unødvendig avvisning, kan beslutningene bli bedre for flere. Vilje oppsummerte dette med et hjertesukk:

Jeg skulle ønske at de [voksne] bare tok på alvor at det vi ønsker oss er like viktig som det andre ønsker seg. Det er jo egentlig ikke så mye vanskeligere enn det. At du kan ikke forvente at et barn kommer med en eller annen analyse. Fordi det er ikke det

barn gjør. (...) Men det betyr ikke at alle barn har helt urealistiske tanker om hvordan de vil at verden skal være. Og ofte så ser jo barn verden mye enklere enn voksne. Og kanskje litt mer også sånn den er.

Vilje uttrykker et ønske om at beslutningstakere ser etter verdien i barns innspill selv om innspillet ikke tar høyde for alle mulige hensyn. Viljes sitat kan få en til å reflektere over hvordan (barns) “enkle” analyser eller vurderinger går mer rett i kjernen av problemet, og derfor heller kan være en viktig rettesnor for arbeid som gjøres, enn å fremstilles som naive. Informantenes svar tydeliggjør uansett hvordan begrunnelser for beslutninger kan synliggjøre holdninger som i større eller mindre grad utgjør en mulighet eller barriere for dialog og innflytelse.

5.2.2 Offentlige utvalgs vektlegging og dokumentasjon av barns synspunkter

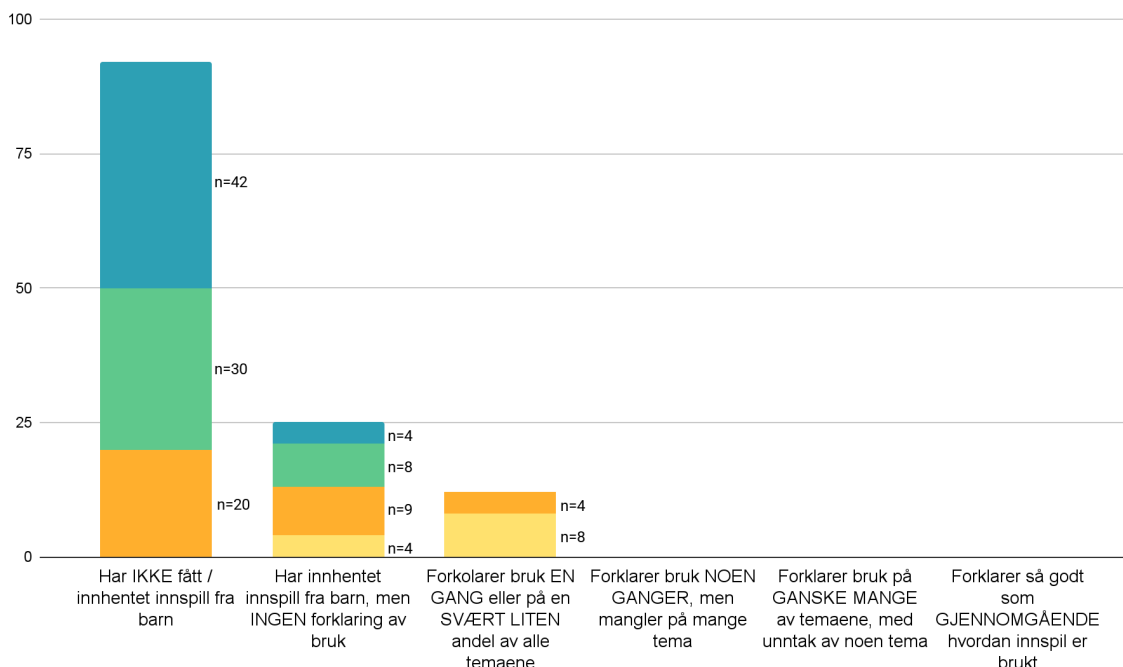
Informantene var samstemte om at det er viktig å forklare hvordan beslutninger fattes. På bakgrunn av dette har jeg undersøkt hvordan offentlige utvalg har dokumentert hva barn og ungdom har spilt inn og hvordan de bruker disse innspillene.

I hvilken grad viser utvalgene hvordan de bruker hva barn har spilt inn?

Jeg har undersøkt i hvilken grad utvalgene har vist hvordan de har tatt innspill til følge, ikke tatt innspill til følge, eller har valgt en “mellomløsning”. Det å ta et innspill til følge kan handle om å påvirke hvordan temaene og problemstillingene utvalget tar for seg, behandles og beskrives, i tillegg til å påvirke konkrete forslag til tiltak eller bestemmelser. Det dreier seg om transparenss i beslutningsprosessen.

I 92 av de 129 NOUene har ikke utvalget mottatt eller innhentet innspill fra barn eller ungdom. Blant de 37 NOUene hvor utvalget har mottatt eller innhentet innspill fra barn, fant jeg at det i 25 av NOUene mangler forklaringer på hvordan innspill fra barn er brukt. I tolv av NOUene vises det hvordan barns innspill er brukt én gang eller på en svært liten andel av NOUens temaer. Det er altså ingen NOUer hvor utvalgene har vist bruk av barns innspill i det jeg har kalt grad 4 eller høyere (som er noen ganger, på ganske mange av temaene som angår barn, eller gjennomgående). Man kan imidlertid se flere beskrivelser eller oppsummeringer av barn eller ungdommers innspill (se figur 5.4). Det er med andre ord en del tema der utvalget viser at de har innspill fra barn, uten at det forklares om, og eventuelt hvordan, disse innspillene fikk betydning.

- Kategori 1 - Angår barn direkte og som primærmålgruppe (eks.: skole, barnevern osv.)
- Kategori 2 - Angår barn og andre grupper direkte (eks.: tannhelse, voldtekt, abort osv.)
- Kategori 3 - Angår barn indirekte (eks.: klima, nærmiljø, transport, høyere utdanning osv.)
- Kategori 4 - Fjernt fra barns hverdag (eks.: akademisk ytringsfrihet, verdipapirhandel, drosjenæringen osv.)

Figur 5.3 Bruk av innspill i NOUer – Figuren viser antall NOUer hvor utvalget har skrevet hvordan de har brukt barn og ungdommers innspill, og hvor ofte de har beskrevet dette. Fargene viser til hvilken kategori NOUene hører til, og illustrerer slik fordelingen mellom NOUer som mer direkte og indirekte angår barn og ungdom.

I alle tolv NOUer der utvalgene viser hvordan barns innspill brukes eller vurderes opp mot andre hensyn, finnes slike forklaringer kun én gang eller på en svært liten andel av alle temaene som klart angår barn i NOUen. Åtte av disse tolv NOUene er i kategori 1, altså blant de NOUene som angår barn direkte som primærmålgruppe, for eksempel skole og barnevern. De fire andre NOUene er i kategori 2, og dekker altså tema der barn også berøres direkte av saken, i disse tilfellene: personvern (NOU 2022: 11), negativ sosial kontroll (NOU 2024: 13), motorferdsel (NOU 2024: 10) og forebygging av ekstremisme (NOU 2024: 3). Ingen av de åtte NOUene i kategori 3 eller fire NOUene i kategori 4, der barn eller ungdommer er hørt, viser hvordan barns innspill er brukt eller vurdert opp mot andre hensyn.

Det kan være at innspill fra barn og ungdom er brukt selv om det ikke er forklart eksplisitt. Det er også mulig at utvalg som forklarer hvordan innspill blir brukt, er mer bevisste på å inkludere barns synspunkter aktivt i utformingen av løsninger. Uansett er det disse utvalgene som tydelig viser hvordan innspill tas i bruk, noe informantene opplever som viktig.

Ettersom mange av informantene påpekte at tidlig og kontinuerlig involvering er viktig for at barns innspill skal tas på alvor i beslutninger som berører dem, ønsket jeg også å undersøke om det var mulig å finne tegn på dette i NOUene. To NOUer beskrev tidlig involvering, og fem NOUer beskrev involvering underveis i arbeidsprosessen. Blant de 37 NOUene hvor utvalgene har mottatt eller innhentet barns og ungdommers innspill, er det helt klart utvalgene som har involvert barn og ungdom tidlig og/eller underveis som scorer høyest for hvor ofte utvalget har beskrevet barn og ungdommers innspill og vist hvordan utvalget bruker eller ikke gir vekt til deres innspill. Ved isolert sammenlikning av de 12 NOUene i kategori 1, hvor tema for NOUen angår barn som primærmålgruppe, er det også tydelig at de utvalgene som har involvert barn og ungdom gjennomgående tydeligst viser hvordan ungdommenes innspill er brukt.

Tydeliggjøring av hvordan barns innspill brukes

Informantene ønsker at beslutningstakere skal forklare hvorfor de bestemmer som de gjør. I gjennomgangen av NOUene forsøkte jeg derfor å sjekke om utvalgene viste hvordan de vurderte og vektla barns innspill både når de var enige og uenige i barns innspill. Jeg fant 12 NOUer hvor utvalget kun refererte til barns innspill i redegjørelse av beslutninger når utvalget var positivt innstilt til et innspill og tok det til følge. Jeg fant kun 3 NOUer hvor utvalgene minst én gang også forklarte at de var uenige med eller ikke tok til følge innspillet fra barn på det aktuelle temaet. I det følgende er noen eksempler på hvordan det kan se ut når utvalgene viser hvordan de har brukt eller ikke brukt innspill fra barn.

Barnelovutvalget har i NOU 2020: 14 vist hvordan de *har fulgt* innspill fra barna som har gitt innspill i en undersøkelse utført på oppdrag fra utvalget. Barna hadde sagt at barn må ha lov til å snakke med mekler, at ikke foreldrene kan bestemme om barnet skal få lov til dette, og at samtalen må kunne være uten foreldre tilstede. Utvalget foreslo deretter å gi barn rett til en slik samtale (NOU 2020: 14, s. 289). Her gjøres sammenhengen mellom innspill og resultat eksplisitt på samme sted i NOUen og det er ikke rom for tvil – barns synspunkter fikk innflytelse.

I ulike NOUer kommer det ikke alltid en eksplisitt beskrivelse av hvordan innspillet brukes rett etter beskrivelsen av barn har spilt inn. I en del NOUer er det likevel mulig å *tolke seg til* at anbefalingene bygger på noe det står at barn og ungdom har spilt inn, hvis innspillene er beskrevet tidligere i NOUen. I noen NOUer trenger man derimot i liten grad å tolke, siden formuleringene er så like at man med stor sikkerhet gjenkjenner hva forslaget bygger på. I

NOU 2024: 3 - *Felles innsats mot ekstremisme* kan man se et slik eksempel på at det brukes et likt nok språk til å gjenkjenne innspillet fra tidligere. På side 405-406 gjengir kommisjonen at de har mottatt innspill om hvordan gaming er stigmatisert og misforstått, og at spillsamfunn og andre aktører kan bidra i det forebyggende arbeidet mot ekstremisme. Senere på side 406 kommer kommisjonens anbefaling i svært like ord: “Sivilsamfunnet, inkludert organisasjoner, tros- og livssynssamfunn, partene i arbeidslivet og spillsamfunn, involveres i større grad i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og ekstremisme på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.” Å identifisere at et innspill fikk gjennomslag kan være krevende når man selv må sammenlikne anbefalingene og oppsummering av innspill, men det er mulig når språket er likt nok de ulike stedene i NOUen.

Det finnes også eksempler på utvalg som viser hvordan de *delvis har fulgt* barn og ungdommers innspill, og begrunnet beslutningen. Et eksempel fra Opplæringslovutvalget illustrerer dette. Utvalget viste hvordan de prøvde å ivareta hensikten til elevene, selv om de ikke fulgte opp det nøyaktige innspillet. I NOU 2019: 23 har utvalget fremhevet at “Alle elevene som utvalget har møtt, har vært opptatt av tilgang på helsesykepleier på skolen” (s. 519). Elevene syntes dette var viktig for å ha noen som å snakke med som ikke er læreren, som de kan snakke med om “psykiske problemer, pubertet, sex, prevensjon mv”. Utvalget vurderte deretter om de skulle foreslå et krav om helsesykepleier, men landet på å ikke gjøre det. Deretter forklarte de hvorfor og hva de foreslo i stedet for å prøve å imøtekomme grunnen til at mange elever ønsket tilgang på helsesykepleier på skolen. Dette viser hvordan det kan finnes muligheter for alternative løsninger. Det fremstår ikke som at barn og ungdom var med i dialog om kompromisser her, slik informantene mine har etterspurt, men jeg tenker likevel at det er et eksempel på at beslutningstakere viser vilje til å finne måter å bruke barns innspill.

I NOU 2020: 14 - *Ny barnelov* viser utvalget hvorfor de *ikke følger* et ønske fra mange av barna om å være den første til å snakke med mekleren, når barnet og foreldrene skal ha hver sine samtaler med mekleren. De gjengir da hva mange barn har ønsket, hvorfor de ønsket det, og forklarer at utvalget mener at dette må være opp til mekleren å avgjøre i hver sak. Deretter viser utvalget til andre innspill barn har gitt om hvordan lage gode rammer for ‘barnesamtalen’, som utvalget mener kan ivareta behovet for å snakke først med mekler (NOU 2020: 14, s. 289). Eksempelet viser hvordan det er mulig å være åpen om hvordan innspill avvises og samtidig anerkjenne deler av innspillet og hvordan dette kan ivaretas bygd på andre innspill fra barn.

Eksempelene ovenfor illustrerer ulike måter for hvordan offentlige utvalg har forholdt seg til barns innspill når de har vist hvordan de vurderer og vektlegger innspillene. De gangene utvalget var positivt innstilt til barns synspunkter, var det verdt å merke seg forskjellene i *hvordan* utvalgene formulerte seg ved bruk av barns innspill. Ved redegjørelse av beslutninger, ble barns innspill gjerne brukt på en av de følgende to måtene:

1. Utvalget skriver at de tenker eller foreslår noe basert på et innspill fra barn som sa [x budskap].
2. Utvalget skriver at de tenker eller foreslår noe, og at dette også støttes av barn som har gitt innspill om [x budskap] til utvalget.

På den første måten fremstår språket tydelig – utvalget bruker barns innspill som del av kunnskapsgrunnlaget når de fatter beslutninger og utformer forslag. Den andre måten skaper et inntrykk av at utvalget bruker barnas syn for å legitimere beslutningen, særlig der barns innspill nevnes svært lite og dette er eneste måten barns innspill gjengis på. En kan ikke anta at utvalgene bevisst eller ubevisst har forholdt seg til barn sine innspill på denne måten, men dette funnet kan starte en samtale om god praksis for formuleringer ved dokumentasjon og bruk av innspill for å unngå slike inntrykk.

Et annet tema som kan knyttes til god praksis for dokumentasjon, er det å skrive med klart språk som gjør det tydelig hva utvalget mener om saken og innspillene de forholder seg til. I 7 NOUer var det alltid utydelig hvorvidt utvalget var enige eller uenige med innspillene fra barn og ungdommer. Utvalgene kunne beskrive et innspill og drøfte litt videre basert på dette, men uten å tydeliggjøre hva slags konklusjon utvalget kom frem til og dermed hvilken vekt synspunktene fra barn fikk. Slik utydelighet gjør at en blir nødt til å se beskrivelsen av innspillet opp mot de endelige anbefalingene for å prøve å se om, og eventuelt hvordan, innspillet ble hensyntatt eller ikke. Det var med andre ord mange ganger vanskelig å vurdere hvordan utvalget tok stilling til eller brukte innspillene.

Et eksempel finnes i NOU 2019: 14 - *Tvangsbegrensningsloven*, i kapittel 10.6.2, hvor utvalget skrev om effekt og bivirkninger av gjennomføring med tvang overfor barn og unge. Utvalget skrev i hovedsak med utgangspunkt i fire rapporter hvor barn og unge var intervjuet. Mens de oppsummerer svarene fra barn og unge, kommer det plutselig et avsnitt hvor de trekker inn annen forskning. Utvalget beskriver hvordan ungdom ikke alltid forstår hvorfor tvang blir anvendt mot dem, og hvordan bruken av tvang kan gjøre at ungdom “oppfatter de voksne som slemme og føler seg sviktet av dem som skulle hjelpe dem” (s. 272). De påpeker

videre at mange er kritiske til måten tvangen skjer på, og prosessen som leder fram til tvangsbruk, uten å kommentere videre på dette.

Måten dette skrives sammen på, leser jeg som en refleksjon fra utvalget hvor det blir utydelig til slutt hvordan utvalget forholder seg til det de har oppsummert. Det er vanskelig å finne igjen noe om dette senere i NOUen, som eventuelt kunne oppklart hva utvalget mener om spørsmålene de har tatt opp.

Den første tolkningen av teksten, som jeg antar at utvalget har ment, er at hvis ungdom ikke føler at det var riktig å bruke tvang – for eksempel fordi situasjonen kunne blitt stoppet annerledes eller til og med vært unngått hvis voksne hadde gjort ting annerledes – kan tvangen oppleves som mer “krenkende” og at en derfor bør være ekstra forsiktig når det er snakk om å bruke tvang mot barn og unge. Om leseren tolker teksten slik, kan en videre tenke seg at utvalget mener at voksne i hjelpesystemene derfor har ekstra stort ansvar for å møte ungdom på en måte som blir forståelig og trygg for ungdommen, slik at tillitforholdet bevares og det ikke går negativt utover behandlingen. En annen mulig tolkning er at utvalget mener at barn og unge ikke har samme mentaliseringsevne som voksne, til å forstå hvorfor tvangen var nødvendig. Med denne tolkningen kan det virke som at utvalget legger til grunn at i alle tvangssituasjonene det er snakk om, så var det faktisk nødvendig å benytte tvang. Da kan leseren tenke at utvalget argumenterer for at tvang er greit uavhengig av barnets opplevelse, hvis voksne vurderte at det var det beste for barnet i situasjonen.

Tolkningen man har, vil kanskje variere avhengig av hvilke erfaringer man har med seg i livet, utdanning, og/eller andre faktorer. Om jeg ser dette i lys av svarene fra de unge jeg har intervjuet, tenker jeg på hvordan mange fortalte om å høre setninger som, eller få følelsen av, at voksne tenker “barn forstår ikke hele bildet” (nærmere omtalt i kapittel 5.3.1). For noen, enten et barn som har disse opplevelsene eller voksne som ikke har kunnskap om skadepotensialet som tvangsbruk kan ha på barn (og om alternative verktøy til tvangsbruk), kan det være lettere å lese utvalgets oppsummering som i tolkning nummer 2, og da tenke at utvalget vurderer at barns opplevelse av tvangsbruk ikke er relevant for utviklingen av regelbruk rundt tvangsbruk. Konsekvensen kan være at ungdom føler seg forbigått, at fagpersoner ikke får et korrektiv til egen praksis eller i ytterste konsekvens tolker dette som legitimering av mer tvangsbruk.

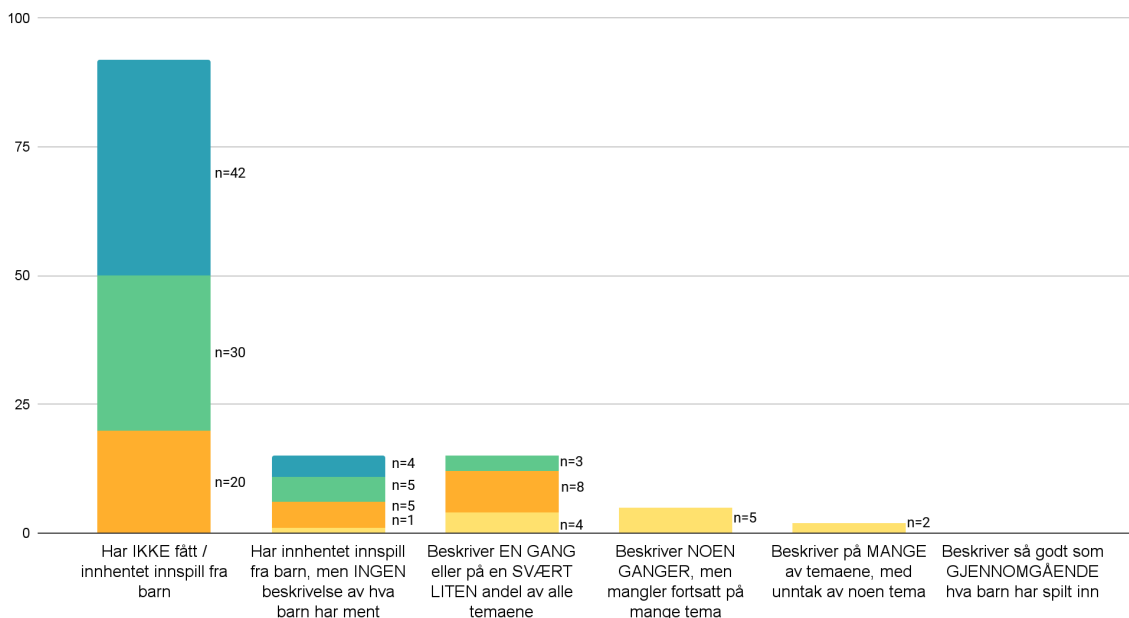
Utydeligheten fører til at det blir nødvendig å lese mellom linjene. Dette kan muligens ha den utilsiktede virkningen at misforståelser kan skape uheldige feil når arbeidet følges opp av

ansatte i et departement, politikerne med ansvar for feltet eller fagfolk, og at barn opplever seg mer marginalisert. Jeg tenker derfor at NOU-eksempelet ovenfor er illustrerende for det de unge jeg intervjuet etterspurte – at beslutningstakere må sikre beskrivelser som gjør det tydelig hvordan man vurderer innspill.

Når barn gir innspill som ikke nevnes

Som nevnt ovenfor, fant jeg tolv NOUer med minst ett eksempel på at utvalgene viser hvordan barns innspill brukes eller vurderes opp mot andre hensyn. Jeg vil nevne at det var flere NOUer, 22 totalt, hvor utvalgene minst én gang eller noen få ganger har oppsummert hva barn og ungdommer har gitt innspill om. Dette er snakk om oppsummering, uten noen form for refleksjon rundt innspillet. Det vil si at i 15 NOUer beskrev utvalget å ha mottatt eller innhentet innspill fra barn og ungdom, uten å redegjøre for hva disse innspillene innebar. Blant disse 15 NOUene var det fire som i liten grad angår barn (NOU-kategori 4), fem som angår barn indirekte (NOU-kategori 3), fem som angår barn og voksne direkte (NOU-kategori 2), og én som angår barn direkte og som primærmålgruppe (NOU-kategori 1).

- Kategori 1 - Angår barn direkte og som primærmålgruppe (eks.: skole, barnevern osv.)
- Kategori 2 - Angår barn og andre grupper direkte (eks.: tannhelse, voldtekt, abort osv.)
- Kategori 3 - Angår barn indirekte (eks.: klima, nærmiljø, transport, høyere utdanning osv.)
- Kategori 4 - Fjernt fra barns hverdag (eks.: akademisk ytringsfrihet, verdipapirhandel, drosjenæringen osv.)

Figur 5.4 Beskrivelse av innspill i NOUer – Figuren viser antall NOUer hvor utvalget har skrevet hva barn har spilt inn og hvor ofte de har beskrevet dette. Fargene viser til hvilken NOU-kategori NOUene hører til, og illustrerer slik fordelingen mellom NOUer mer direkte og indirekte angår barn og ungdom.

Disse forskjellene kan til en viss grad synes naturlige. Samtidig ville jeg ikke anta en automatikk i dette, og undersøkte derfor de 15 NOUene hvor utvalget har hørt barns synspunkter uten å minst én gang beskrive innspillene. Åtte av de 15 utvalgene har selv gjort tiltak for å innhente barn eller ungdommers innspill – altså gjort mer enn å tillate unge på innspillsmøter eller å sende inn skriftlige innspill på eget initiativ. To av utvalgene (én NOU i kategori 1 og én i 3) har hatt ungdom i selve utvalget. Ett utvalg (i NOU-kategori 4) nedsatte et ungdomspanel. Tre utvalg (én i NOU-kategori 1, én i 2, og én i 4) har vært ute på skolebesøk. Ett utvalg (i NOU-kategori 2), snakket med representanter fra kommunens ungdomsråd i noen kommuner. Ett utvalg (i NOU-kategori 2), beskrev inngående hvordan de forsøkte å nå barn og ungdom gjennom sosiale medier og organisasjoner i kontakt med barn og ungdom. Og ett utvalg (i NOU-kategori 3) involverte en ungdomsorganisasjon i utvalgets referansegruppe. Hos de sju andre utvalgene har ungdom deltatt på innspillsmøter og/eller sendt skriftlige innspill.

Når utvalgene uttrykker at det er viktig å innhente barn og ungdommers synspunkter, er det grunn til å forvente en redegjørelse for hva som skjedde med innspillene. Det blir uklart hvilken hensikt og betydning deltakelsen hadde. Som informantene påpekte, er det å se hva som skjer med innspillene deres er viktig for å forstå beslutninger og oppleve at innspillene deres reelt vurderes. Dette påvirker følelsen av om det er vits i å delta.

Manglende beskrivelse kan potensielt skyldes at noen innspill er mer eller mindre relevant ovenfor et tema som undersøkes. Ingen utvalg beskrev imidlertid noe som dette. Hvis et utvalg hadde ansett alle innspill de fikk fra barn som irrelevante for saken og derfor ikke beskrev noen av deres innspill, ville jeg på bakgrunn av Opplæringslovutvalgets refleksjoner, lett videre etter refleksjoner om hvorvidt de tilpasset høringen tilstrekkelig for å involvere barn på en meningsfull måte. Opplæringslovutvalget reflekterte rundt øvelsen det er å bryte ned et mandat slik at den direkte relevansen for barn og unge blir tydelig (NOU 2019: 23). De skrev at de hadde mottatt “treffende, innsiktsfulle og gode innspill og vurderinger” fra barn og unge. Videre skrev de at noen innspill, enten de kommer fra barn, voksne, ulike organisasjoner eller etater, kan være tett tilknyttet hjertesaker som er uhensiktsmessig eller ikke mulig å vurdere nærmere. Opplæringslovutvalget var et av de to utvalgene som på flest tema både beskrev barns innspill og hvilken betydning innspillene fikk.

Basert på analysen undres jeg over hvilket gap som muligens finnes mellom hvor ofte og på hvor mange tema beslutningstakere faktisk har innspill fra barn, og hvorvidt innspillene

faktisk brukes og eventuelt synliggjøres. Gapet mellom hva barn har delt sine synspunkter om, og hva utvalget beskriver i NOUen, var var lett å ettergå i flere av NOUene hvor utvalget viste til rapporter fra undersøkelser de hadde engasjert eksterne aktører til å gjennomføre for dem eller der utvalget henviste til andre rapporter som tydelig oppsummerte synspunkter fra barn (se NOU 2024: 10; NOU 2022: 11; NOU 2020: 14). Det var ofte flere temaer utvalget ikke hadde nevnt, selv når det var tema som virket å være av stor betydning for mange barn. Under er et eksempel fra NOU 2020: 14 *Ny barnelov*.

Barnelovutvalget beskrev en avgrensning i oppdraget på grunn av “tids- og rekrutteringshensyn” (s. 15), “selv om man ideelt sett skulle hørt barn om alle spørsmål som berører dem” (s.32). I denne NOUen er det mange tema som angår barn i stor grad, hvor det ikke fremkommer hva barn har ment. Selv under avsnittet hvor utvalget drøfter vektlegging av barns mening i foreldretvistsaker kommer ikke barns meninger frem (NOU 2020: 14, s. 314), selv om det var et viktig tema i den særskilte undersøkelsen utvalget bygget på (Forandringsfabrikken, 2020, s. 44-45). Det er vanskelig å vite om dette var en feil eller om det finnes en bevisst grunn til at dette temaet ble utelatt.

5.2.3 Oppsummering av dokumentanalysen og intervjuanalysen

I dette delkapitlet har jeg undersøkt ungdommers meninger om innflytelse og hvordan dette bør dokumenteres, og hvordan dette kommer til uttrykk i offentlige utredninger. Funnene i NOUene stemmer i stor utstrekning godt med bildet informantene har av at det, til tross for gode eksempler, ofte mangler grundige beskrivelser som forklarer hvordan beslutningstakere bruker barn og ungdommers innspill. Dokumentanalysen viser stor variasjon mellom utvalgene på dette punkt – hvorvidt og hvor grundig de beskriver barns innspill, og hvordan de viser hvordan de bruker dem. Slike redegjørelser kommer bedre frem i NOUer i kategori 1 (på tema som skole og barnevern). Samtidig er det overraskende hvordan slike beskrivelser og forklaringer av hvordan innspill brukes, nærmest “forsvinner” når barn ikke er primærmålgruppe, som når tema er tannhelsetjenesten, abort og voldtekt, og enda mer når det handler om nærmiljø og klima.

I NOUene der utvalgene har mottatt eller innhentet innspill fra barn (37 av totalt 129), er det 15 som ikke én eneste gang beskriver hva barna og ungdommene har spilt inn, og 25 som ikke viser hvorvidt, og eventuelt hvordan, innspillene brukes. Informantene påpekte helt presist at beslutningstakere tydeligere og oftere bør vise hva barn har spilt inn, hvordan de vurderer innspillene, hva de gjør eller ikke gjør med dem, og at det bør begrunnes dersom noe

viktig ikke tas til følge. Som opplæringslovutvalget nevnte (NOU 2019: 23, s.66) er det ikke hensiktsmessig eller mulig å gå dyp inn i enhver hjertesak fra et enkelt menneske, enten det er et barn eller en voksen. Informantene ber heller ikke om noe slikt. Jeg forstår informantene som at de ber om større tydelighet når mange barn og ungdom har understreket noe som viktig. Sett fra informantene handler dette om å vise at barn og ungdommers innspill virkelig blir vurdert og tatt på alvor når saken påvirker deres liv.

Dette er knyttet til informantenes forståelse av beslutningstakernes holdninger og hvordan dette kan merkes. Som informantene sa, er det ikke mulig å vite sikkert hva beslutningstakere har tenkt, med mindre de sier det rett ut. Dette gjelder også utvalgene, og at analysen begrenses av hva de har dokumentert i NOUene. Jeg vil likevel argumentere for at man kan se beslutningstakeres holdninger – eller (manglende) bevissthet rundt å ta barn på alvor – gjennom måten de behandler (eller tilsynelatende og i varierende grad *ikke* behandler) innspillene deres.

Informantenes opplevelser fra møter hvor de har hørt og fått inntrykk av at beslutningstakere tenker at barn og ungdommers meninger er naive, korttenkte eller liknende, sto ikke eksplisitt i NOUene. Dette ville nok også overrasket meg. Eventuelle holdninger eller bevissthet rundt å aktivt bruke barns innspill må derfor eventuelt innfortolkes i den betydelige mangelen på omtale av barns innspill og hvordan innspillene brukes, i lys av informantenes forklaringer om at de merker at beslutningstakere tar dem på alvor når de virkelig vurderer og prøver å finne løsninger for å bruke innspillene til barn og ungdom, kan derfor.

Når det kommer til å ikke bare synliggjøre innflytelse, men også å styrke muligheten for gjennomslag, synes det å være et mønster i NOUene at utvalgene som involverte barn og ungdom tidlig og underveis i arbeidsprosessen også var utvalgene som oftest beskrev hva barn hadde spilt inn og hvordan innspillene ble brukt. Det virker sannsynlig at de utvalgene som involverer barn tidlig og/eller underveis, også er mer bevisst på å bruke og dokumentere bruk av innspillene de har fått.

6 Diskusjon

I kapittel 5 presenterte jeg funn fra både intervju- og dokumentanalysen knyttet til de fire overordnede temaene som kommer frem av analysen: timing, form, deltakere og innflytelse. Informantene fortalte om hva de opplever som viktig for å få til gode medvirkningsprosesser. Dokumentanalysen viste dokumentert praksis på temaene som informantene var opptatt av. I dette kapittelet drøfter jeg funnene i lys av det teoretiske rammeverket basert på teori og forståelser om legitimitet, konseptuell autonomi, tilslørende funksjoner og maktforskjeller.

Hensikten i intervjuene har vært å få innsikt i både gode og dårlige erfaringer med medvirkningsprosesser. Analysen viser at informantene har hatt en del suboptimale erfaringer. Refleksjonene deres bærer derfor preg av kritiske vurderinger – konstruktive sådann, vil jeg bemerke. Dette har også satt et preg på diskusjonen. Informantene uttrykker et ønske om å delta og påvirke – men overordnet sett kan det fremstå som at høringsinstituttet ikke er organisert for å kunne ta full nytte av denne viljen og dermed i altfor mange sammenhenger mister potensiale som reelle medvirkningsarenaer.

Kapittelet er delt i to hoveddeler. Først vil jeg drøfte hvordan ulike måter å gjennomføre medvirkningsprosesser, med utgangspunkt i oppgavens fire overordnede temaer, kan forstås som å hemme reell medvirkning og skape tilslørende effekter. Jeg vil også diskutere hvilke konsekvenser dette kan ha for prosessers legitimitet, og hvilken rolle holdninger kan spille i arbeidet med å skape legitime medvirkningsprosesser (kapittel 6.1). Deretter vil jeg drøfte hvordan dagens medvirkningsstruktur- og mekanismer kan rekonstrueres for å oppleves som reelle og rettferdige av barn og ungdom. Hensikten er å diskutere konkrete grep som kan styrke legitimiteten ved prosessene (kapittel 6.2).

6.1 Konsultasjon som kosmetikk

6.1.1 Tilslørende funksjoner i medvirkningsprosesser

Eksempler på god praksis kommer både frem av intervjuene og dokumentanalysen. Her vil jeg imidlertid drøfte noen sentrale problemstillinger knyttet til timing, form og antall og mangfold blant deltakere ved hørings- og medvirkningsprosesser. Diskusjonen dreier seg om hvordan ulike aspekter ved medvirkningsprosesser kan tilsløre hvorvidt barn reelt sett blir hørt og får innflytelse i det som angår dem.

Timing: Manglende kontinuitet og tidlig involvering

Angående timing på høringer, er det to sentrale problemstillinger som viser hvordan prosessen kan tilsløre hvor store påvirkningsmuligheter barn faktisk har.

Den første handler om hvordan høring, men uten gjennomgående involvering, kan skape en illusjon av involvering, selv om påvirkningsmulighetene kan være svært begrenset. Et overgripende tema i intervjuene, var at barn og ungdom sjelden involveres tidlig nok og underveis i arbeids- og beslutningsprosesser. Dette er også problematisert i tidligere studier (Tisdall, 2013). Det resonnerer også med barnekomitéens uttalelse om at det å involvere barn i prosesser ikke skal være noe forbigående, men utgangspunktet for aktiv utveksling av synspunkter (Committee on the Rights of the Child, 2009: avsnitt 13). En dynamisk prosess gir flere muligheter for innspill, tilbakemelding og diskusjon. Dette står i kontrast til mer lineære prosesser, hvor det kun skjer ett innspillsmøte, én muntlig høring eller én runde med skriftlige innspill, uten tilbakemelding og dialog før forslaget sendes til videre behandling, for eksempel slik et departement sender en lovproposisjon til Stortinget.

Informantene mine knyttet gjennomgående involvering sterkt til det å sikre at barn og ungdommers innspill får nok innflytelse i spørsmål som angår livene deres. Ungdommene som er hørt av Press (2019) og Barneombudet (2021) deler denne forståelsen. Det å involveres for seint, eller bare én gang, kan oppleves som performativt. Selv om man da kommer på muntlig høring eller skriver et innspill, er mange premisser lagt. Konsultasjonen kan slik sett få en tilslørende effekt og gi et inntrykk av involvering (se Mathiesen, 2011).

Den andre problemstillingen kom frem gjennom sammenhengen mellom innflytelse og en dynamisk prosess, som syntes også i analysen av NOUer. De få NOUene hvor utvalgene har beskrevet eksplisitt hvordan de involverte barn og ungdom gjennomgående, beskrev tydeligst og oftest hva barn og ungdom har spilt inn og forklarer hvordan innspillene er brukt. Dette står i kontrast til NOUene som ikke beskriver gjennomgående involvering. Offentlige utvalg som har benyttet medvirkningsformer som implisitt antyder gjennomgående involvering, for eksempel ungdomspanel, hadde ikke samme effekt sammenliknet med utvalgene som viste et bevisst forhold til hvordan de konkret inkluderte barn og ungdom gjennomgående.

Dette viser en viktig nyanse mellom å benytte metoder hvor formen gir inntrykk av gjennomgående involvering, sammenliknet med det å eksplisitt beskrive hvordan barn og ungdom har blitt involvert tidlig og underveis, som i NOU 2024: 20 hvor utvalget også beskrev eksplisitt hvordan sin “ekspertgruppe av ungdom” så på utkast, forslag og fremmet

nye forslag i flere runder. Denne nyansen kan lære oss å være bevisste på metoder som kan få en tilslørende effekt, der formen for høring fremstår åpen og inkluderende (Mathiesen, 1979; 2011), men kamuflerer hvorvidt barn og ungdom faktisk involveres gjennomgående og får reell innflytelse.

Form: Tilgjengelighet og ekskludering gjennom språk og metodikk

Angående formen på høringer er det tre sentrale problemstillinger som viser hvordan medvirkning kan gjøres på måter som kan tilsløre at inkluderingen faktisk ekskluderer.

Den første.... Språklige barrierer ble synlig ved at mange av informantene pekte på vanskelig språk som en generell utfordring i ulike saksdokumenter (NOUer, høringsnotat o.l.) og samtaler. Språk er en viktig forutsetning for å delta på en mer lik linje som andre. Medvirkningsprosessen blir dermed utilgjengelig hvis språket gjør at barn og ungdom sliter med å forstå saken eller å henge med i diskusjoner i dialog med erfarne fagfolk og beslutningstakere. Høring under slike omstendigheter, kan få en tilslørende effekt, der barn og ungdom ikke får en reell mulighet til å forme eller uttale sitt syn på saken.

Det informantene problematiserer kan minne om Nils Christie sitt arbeid rundt sosiale dynamikker som produserer ekskludering. Et av temaene Christie (2009) omtaler, er hvordan vanskelig språk kan skape barrierer og ekskludere mennesker fra viktige diskusjoner. Christie skriver om "store ord som ekskluderer", herunder vanskelig og profesjonelt språk, og ord som brukes mye, men er vage og mangler klare definisjoner og meningsinnhold. Slikt profesjonelt språk og vagt språk, ble eksemplifisert av min informant Vilje, gjennom ordene "normeringsfaktor" og "bærekraft". Informantene som snakket om forståelig språk, illustrerte alle hvordan de som skriver saksdokumenter og fasiliterer medvirkningsprosesser har makt til å gjøre prosesser tilgjengelige eller utilgjengelige for barn og ungdom gjennom forståelig eller uforståelig språk. Når prosesser blir utilgjengelige, ekskluderes man både fra diskusjonen og muligheten til å få innflytelse i saken som angår dem.

De ulike formatene for høring har ulike begrensinger. Informantene pekte på skriftlige høringer som spesielt utilgjengelige grunnet vanskelig språk og mangel på informasjon. Dokumentanalysen viste også at barne- og ungdomsorganisasjoner sendte innspill på svært få skriftlige høringer når det er mulighet for dette, sammenliknet med hvor ofte de deltok på muntlige høringer når det var mulighet. Dersom skriftlige høringer er eneste høringsform, kan denne få en tilslørende funksjon idet den tilsynelatende har gitt rom for å høre barn og ungdom.

Intervjuene viste at tilgjengelighet kan avhenge av om man tenker at høringen skal være åpen og mulig for både barn og ungdommer med lang erfaring fra organisasjonsarbeid, eller om man involverer barn og ungdom med mindre eller ingen erfaring. Som informantene forklarte, kan det å bli mer erfaren for eksempel gjøre at man klarer å stå opp for synspunktene man representerer, også når det blir faglige eller emosjonelt vanskelige diskusjoner med andre høringsinstanser og beslutningstakere. Hvis høringsmetoden ikke tilpasses hvem man tenker skal kunne uttale seg, kan barn eller ungdom stå på svært ujevn grunn i dialog med voksne. Om høringsformer ikke velges med bevissthet rundt hvem man hører på hvilke måter og med hvilke tilpasninger, kan man for eksempel risikere at den tilsynelatende gode handlingen som er å “høre barn”, tilslører at man engasjerer barn eller ungdommer på en måte der de ikke nødvendigvis har riktige forutsetninger for å reelt kunne uttale seg. Da kan det fra utsiden se bra ut at man har hatt dialog om løsninger mellom barn, ungdom og voksne, samtidig som at dette har skjedd på premisser som gjør at barn kanskje ikke klarer eller orker å kjempe for å komme frem, slik Isa forklarte knyttet til en innspillskonferanse.

Bare noen få NOUer syntes å reflektere rundt hvordan de kunne tilpasse informasjon og høringsmetoder for å høre barn og ungdom på gode måter når de skulle uttale seg i høringer i NOU-arbeidet. Dette kan underbygge Wyness (2009) sitt argument om at metoder for å høre barns synspunkter i stor grad baserer seg på voksnes måter å delta på. Uansett ser man at unge kan bli fremmedgjort fra det tradisjonelle høringsinstituttet, slik Arvanitakis og Marren (2009) også har observert knyttet til - demokratiske institusjoner.

Deltakere: Hvem blir hørt?

Angående antall og mangfold blant *deltakere* er det fire sentrale problemstillinger som viser hvordan medvirkning kan gjøres på måter som kan tilslore hvorvidt barn saken gjelder blir hørt og får innflytelse i det som angår dem.

Den første dreier seg om at barn utgjør en svært liten andel av høringsinstansene, som noen av informantene påpekte. Dette syntes også ved analyse av NOUene. Liknende skjevfordelinger synes i tidligere undersøkelser som viser hvordan mektigere aktører (se Graver, 1983), inkludert forvaltningen selv (se Øvrelid, 1984), har utgjort store deler av høringsinstansene, sammenliknet med andre og mindre aktører som åpenbart påvirkes av saken. Når barn er en minoritet, kan det tenkes at innflytelse vil være avhengig av at andre aktører både er enige med barn og ungdommers innspill, og at de prioriterer å bruke sin

snakketid eller ordgrense ved høringer på å løfte frem barns saker fremfor andre saker de jobber for. Eventuelt kan innflytelse være avhengig av at beslutningstakere bevisst forholder seg til hvordan de tar hensyn til barn og ungdommers innspill når de naturlig nok vil utgjøre en minoritet, og prøver å finne løsninger for hvordan dette kan få gjennomslag.

Et annet poeng handler om svært fleksible definisjoner av hva det vil si å høre “barn og ungdom”. I intervjuene og NOUene jeg analyserte, kom det også frem at når det er snakk om “barn og unge”, praktiseres dette begrepet såpass fritt at det å høre barn og unges synspunkter også brukes til å omfatte voksne i midten av 20- og 30-årene, samt organisasjoner der voksne jobber for barn, enten de i større eller mindre grad uttaler seg basert på barns synspunkter. Wyness (2009) omtaler dette som adult advocacy, og skriver at dette er viktig for å fremme barns interesser, men forklarer at det er noe annet enn at barn får medvirke. Dette skillet kan være viktig å påpeke, da et utydelig forhold til skillet kan tilsløre hvorvidt og i hvilken grad det er faktiske barn og ungdommers synspunkter som vurderes og eventuelt får behørig innflytelse.

En tredje problemstilling angår manglende bredde i utvalget barn som høres. Mange av informantene i oppgaven har understreket at løsninger må være gode for flest mulig, og at man derfor må snakke med mange nok barn og ungdom og sikre nok bredde i gruppen av dem som snakkes med. Noen informanter understrekte at en også må sikre synspunkter fra barn og ungdom i vanskelige livssituasjoner og ulike steder i landet. Kun noen få offentlige utvalg hadde reflektert eksplisitt rundt slike problemstillinger ved beskrivelse av sitt arbeid. Wyness (2009) har også viet oppmerksomhet mot variasjon blant gruppen barn og ungdom som høres, og hvilke virkninger dette har for politikktvikling.

Wyness har undersøkt mangfold i ungdomsråd, hvor mindre grupper av barn er ment å representere interessene til en større gruppe barn. Wyness ber oss om å stille spørsmål ved hvilke barn og ungdommer som deltar i medvirkningsprosesser, og hvem sine synspunkter de egentlig får løftet frem. Wynes konkluderer med at formelle strukturer for deltakelse, hvor barn og unge velges for å representere andre barn og unge, at det er mindre sjanse for at man inkluderer marginaliserte og sosialt ekskluderte barn og ungdom, og at disse strukturene derfor kan forsterke eksisterende ulikheter mellom unge. For å sikre synspunkter fra varierte grupper av barn og unge, argumenterer Wyness (ibid.) for at formelle strukturer for demokratisk deltakelse må revideres. Funnene i denne oppgaven understreker behovet for slik revidering. I NOU 2024: 20 “Skjermbruksutvalget” fantes en refleksjon som var tydelig på at

utvalget forsto begrensingene når de nedsatte en “ekspertgruppe av ungdom”, og hvordan utvalget derfor igangsatte ytterlige undersøkelser for å få barns innspill direkte til utvalgets arbeid. Med bevissthet rundt hvilke grupper man gjerne når gjennom hvilke høringsformer, kan man gjøre slike aktive valg for å ikke tilsløre hvem det er man faktisk får inn synspunkter fra.

Tilknyttet denne tredje problemstillingen, er en fjerde problemstilling hvordan inkludering kan gjøres på måter der det skapes en tilslørende spenning mellom antall og variasjon blant deltakere og gjennomgående involvering. Tisdall (2013) har også observert en slik spenning. Dette kan illustreres ved hvilken rolle barn og ungdom får når det er en liten gruppe som er nedsatt som ungdomspanel. Som det sto i både NOU 2023: 24 og NOU 2024: 20, skulle deltakerne i panelene kun representere seg selv. Deltakerne var både privatpersoner og medlemmer av ulike organisasjoner. En kan bare anta at dette er godt ment, og at det tilsvarer hvordan utvalgsmedlemmer sitter i utvalg som seg selv og ikke en representant fra sin arbeidsplass. Samtidig kan man problematisere dette i lys av informantenes forklaringer av viktigheten av å nå ut bredt til mange ulike barn for å sikre at løsninger blir treffsikre for flest mulig. Dersom de alle skulle ha uttalt seg kun på vegne av seg selv, blir dette et svært lite antall ungdom som har bidratt og som nasjonale løsninger skal bygges videre på. Et nylig ekspertutvalg i Irland har forsøkt å løse spenningen mellom antall og variasjon ved deltakere og gjennomgående involvering ved å engasjere et panel som blir med i tolkning av svar og utforming av løsninger bygd på utvalgets eller andres undersøkelser med ytterligere barn og ungdom (Department of Education, 2024). Dette er bare ett eksempel på hvordan man kan unngå at en form som ivaretar et viktig prinsipp for reell medvirkning – gjennomgående involvering – skal stå i spenningsforhold til et annet viktig prinsipp for reell medvirkning – antall og mangfold blant deltakerne.

Diskusjonen til nå gir grunn til refleksjon om hvorvidt dagens medvirkningsstrukturer og mekanismer gir barn og ungdommer en reell mulighet til medvirkning, sett at høringer og medvirkningsprosesser gjennomføres på en måte som i praksis kan ekskludere. Drøftingen om tilsløring kan overordnet sett forstås i lys av Mathiesens (1979) idé om at det å inkludere er den beste måten å stilne noen på. Mathiesen har skrevet om hvordan det å inkludere folk i paneler og andre høringsformer er en effektiv måte å stilne meningene deres, samtidig som at man gir inntrykk av at gruppen høres. Involvering kan altså ha en tilslørende effekt ved at barn kosmetisk sett deltar, men uten noen garanti for innflytelse. I dokumentanalysen syntes dette i hvordan de offentlige utredningene med ungdom som del av utvalget eller et

ungdomspanel, som jo ser ut som at man tar barn tettere på beslutningsbordet, ikke var de NOUene som oftest synliggjorde hvorvidt barn og ungdom hadde innflytelse. Det er kanskje på tide, som Arvanitakis og Marren (2009) har foreslått, å undersøke hvordan hørings- og medvirkningsprosesser kan omfavne nye deltakende mekanismer.

6.1.2 Legitimitetsgapet i medvirkningsprosesser

De tilslørende funksjonene som nå er drøftet kan forstås som svakhetspunkter ved dagens praksis. Disse funksjonene kan tilsløre hvorvidt medvirkningsprosessen blir en reell medvirkningsmulighet. Dette tar oss tilbake til forskjellen mellom legalitet og legitimitet, som definert tidligere (Thornhill & Ashenden, 2010; Kriegel, 2010). En medvirkningsprosess som barn og ungdom opplever som utilgjengelig og som finner sted for langt ut i prosessen til å påvirke viktige premisser, kan samtidig argumenteres for at ivaretar de vage rettslige kravene som barnekonvensjonen stiller, samt de noe mer konkrete tolkningsuttalelsene og anbefalingene som ligger i barnekomitéens generelle kommentarer. Prosessen kan slik ivareta krav om legalitet og ha en intern rettslig legitimitet. Samtidig kan prosessen mangle legitimitet i et empirisk perspektiv, altså at barn og ungdom opplever prosessen som urettferdig i den forstand at prosessen ikke møter forventninger om hva som må til for å gjøre medvirkningen reell (Sand, 2017).

Når disse faktorene for reell medvirkning sett fra ungdom ikke ivaretas, eksisterer et gap mellom forventninger og praksis. Dette gapet kan omtales som et legitimitetsgap (Lindbloms, 1994). Legitimitet, i lys av informantenes forklaringer, handler om at barn og ungdommers innspill må tas på alvor og vurderes reelt, og at høringer må gjennomføres på måter (i form og timing) som gjør det mulig at representative grupper av barn og ungdom kan få gjennomslag for synspunktene sine (innflytelse) i beslutninger som angår dem, og at beslutningstakernes vurderinger av innspill er transparente. Legitimitetsgapet kan dermed skapes eller lukkes avhengig av hvordan man forholder seg til temaene timing, form, deltakere og innflytelse.

Et legitimitetsgap kan utgjøre en trussel for legitimiteten hos den instansen som bryter med forventningene (Tyler, 2008). Trusselen kan i dette tilfellet knyttes til hva informantene fortalte om at gjennomføringen av medvirkningsprosesser kan påvirke troen på medvirkningsprosessen og demokratiet, slik som Charlie fortalte. Ødegård (2010) har også funnet at følelsen av avmakt i demokratiske prosesser kan hindre troen på politiske og demokratiske prosesser, og at dette kan ta fra folk et samfunnsengasjement. Det at

inkludering i dag kan bidra til deltakelse i fremtiden er relevant i lys av Webers teori om legitim autoritet og hvordan legitimitet er sentralt for et politisk regimes overlevelse (Arnesen mfl., 2019; Weber, 2009) og betydningen av et levende demokrati i dette. Samtidig bør vi være forsiktige med å definere verdien av barns deltakelse og innflytelse, kun ut fra et ønske om aktive medborgere i fremtiden. Freeman (2020) og Qvortrup (2009) minner oss om at barn og ungdom også er nåtidens medborgere, med innsikt i dag. Informantene knyttet viktigheten av deltakelse og innflytelse opp mot at løsninger skal oppleves som nyttige for barn og ungdom. Dette minner om Arnesen mfl. (2017; 2019) sin forståelse av hvordan legitimitet og medvirkning henger sammen. Arnesen mfl. argumenterer for at medvirkning fører til bedre resultater, og at det er gode resultater som er kilden til legitimitet – ikke medvirkning i seg selv.

Ønsket om innflytelse kan reise spørsmålet om opplevelsen av legitimitet ved en medvirkningsprosess vil være avhengig av å alltid være enig i resultatet. Dette er et spørsmål mange forskere på demokratifeltet har tatt for seg (Arnesen, 2017). Arnesen (2017) har undersøkt om og hvordan variasjoner i politiske beslutningsprosesser kan gjøre resultatet mer akseptabelt for befolkningen, særlig for de som er uenige med resultatet. Her ligner svarene ganske mye på hva mine informanter delte: Resultatet i seg selv er viktig, men det er også viktig at selve prosessen oppleves som rettferdig. Jeg forstår informantene som at dersom prosessen oppleves reell og beslutningen er forståelig, får medvirkningsprosessen og en beslutning man er uenig i større legitimitet enn hvis prosessen opplevdes som en skinnprosess og det ikke er mulig å forstå hvorvidt innspillene ble vurdert og brukt.

Legitimitetsgapet kan forstås som et uttrykk for fenomenet “add children and stir”, et begrep hvor jeg tar inspirasjon fra “add women and stir” (se Dharmapuri, 2011). Begrepet synliggjør en slags antatt automatikk i at deltakelse inkluderer, uten å adressere hvordan eksisterende praksis for deltakelse og de sosiale kreftene som underbygger praksis (Bickford, 1996), faktisk kan ekskludere. Begrepet understreker behovet for en transformativ tilnærming der man utfordrer etablerte normer, verdier og maktstrukturer, hvis barn skal få en reell “plass ved bordet”. Dette illustreres godt av informanten Isa som fortalte om erfaringer fra en innspillskonferanse der hen gikk fra bord til bord. Isa opplevde forskjellige samtalekulturer på bordene, og dermed også forskjellige muligheter til å delta i samtalene. På deltakerlisten ville man ikke sett forskjellen. Men dersom man observerte rommet for å se hvem som kom frem i samtalene, kanskje man ville fått øye på en Isa som på et bord ga opp å snakke, mens på et annet bord fløt naturlig inn i samtalen. Isa forklarte hvorfor hen ble stille på ett bord,

men deltok aktivt på et annet. På liknende vis har informantene og dokumentanalysen belyst ulike grunner til at det kan se ut som at barn og ungdommer deltar, samtidig som at deltakelse i seg selv ikke forteller hvorvidt barn og ungdom får til å uttale seg fritt og få innflytelse.

Det at legitimitetsgapet finnes kan forstås som et uttrykk for at metodene for å høre barns synspunkter i stor grad baserer seg på voksnes måter å delta (Wyness, 2009) eller voksnes oppfatninger av hva barns medvirkning bør være (Backe-Hansen, 2010). Barnekomitéen har også merket seg at tradisjonell praksis og tradisjonelle holdninger kan være en mulig barriere for realisering av deres rettigheter, særlig når det gjelder små barn og barn som er del av marginaliserte grupper (Committee on the Rights of the Child, 2009: avsnitt 4). Dette kan vise til at holdninger kan ha en brikke i spillet, i å enten tilrettelegge for gode prosesser, eller begrense eller tilsløre mangel på reelle medvirkningsmuligheter. Ved å adressere inkluderingens tilslørende funksjoner, kan legitimitetsgapet forsøkes lukkes. Men for å adressere de tilslørende funksjonene, tyder analysen på at det kan være relevant å drøfte hvorfor disse funksjonene eksisterer og får kamuflere mangel på reell medvirkning.

6.1.3 Holdninger – på godt og vondt

Denne oppgavens maktkritiske tilnærming er inspirert av Mathiesen (1979; 2011), samt feministiske litteratur og studier av ulike minoriteter (se for eksempel Andersson, 2010; Bessarab & Ng'andu, 2010; Bickford, 1996; Dharmapuri, 2011). I den feministiske litteraturen er det ikke uvanlig å drøfte samfunnets og individers syn på kjønn og forholdet mellom kjønnene (se Hellum mfl., 2022). Tidligere undersøkelser har vist hvordan forestillinger om egenskaper og ressurser hos den enkelte person eller gruppe mennesker kan utgjøre et grunnlag for å styrke eller svekke deres involvering i samfunnsutviklingen (Nussbaum, 2006). Dette syntes også i mitt datamateriale, hvor informantene illustrerte hvordan holdninger både kan se ut til å hemme og fremme reell medvirkning. Informantene snakket positivt om beslutningstakere som viser at de prøver å forstå hvordan de kan bruke barns innspill eller “oversette” barns synspunkter til lov og politikk. Andre ganger har informantene opplevd at innspill “forsvinner” uten å nevnes igjen, eller at forslag avvises med begrunnelse om at forslaget var naivt eller ikke tok hensyn til alle sidene av saken. Flere forsto det som en enkel løsning å tilegne barn og ungdom sine innspill slike egenskaper fremfor å vurdere innspillene reelt og gå i dialog om løsninger. Dette kan minne om Freeman (2020) som mener at det er enklere å anta at barn mangler evner og kapasitet enn å ta hensyn til barn sine valg.

Når forslag ikke vurderes eksplisitt, viser dokumentanalysen at det er vanskelig å vite om innspillet er vurdert. Det er en annen sak med tilfellene der forslag avvises med begrunnelsen at det er naivt eller ikke tar for seg alle sidene av saken. Da kan informantenes beskrivelser ses i lys av teori om makt og rasjonalitet i dialoger. Ifølge Habermas vil de beste rasjonelle argumentene vinne frem (Dalsberg-Larsen, 2022), men det er kanskje her kritikken mot Habermas gjør seg gjeldende – da et utgangspunkt i en slik påstand gjør at vi står igjen med en antakelse om at barn og ungdommer ikke hadde logiske, rasjonelle nok synspunkter hvis de ikke får gjennomslag.

Hvis man setter begrunnelsen om naivitet, irrasjonalitet og manglende helhetsblikk i en ny kontekst, kanskje vi kan se begrunnelsen mer for hva den faktisk kan være – eller forstå den på andre måter enn vanlig (Chandler & Munday, 2020). Som et tankeeksperiment kan vi rette tvilen mot barns evner og kapasitet, over mot voksne beslutningstakere. Hvor sikkert kan vi anta at beslutningstakere aldri er naive og alltid tar rasjonelle valg som tar hensyn til alle sidene av en sak ved avgjørelser om lovverk og andre rammer for praksis? Freeman (2020) utfordrer oss til å reflektere over hvorvidt strukturer, institusjoner og praksis som er lagd for å beskytte barn, klarer å ivareta denne oppgaven. Utfordringen han gir, kan inspirere til å vurdere om beslutningstakere tar tilstrekkelig hensyn til barn og ungdommers synspunkter. Poenget til Freeman kan illustreres gjennom medieoppslag om ungdommer på barnevernsinstitusjon som begynner å ruse seg, prøver å ta livet sitt, rømmer derfra, setter fyr på institusjonen, eller gjør andre voldsomme ting når de ikke føler seg hørt eller trygge (se for eksempel Ergo mfl, 2016; Ergo mfl., 2021).

Når slike hendelser skjer, gir det grunnlag for å spørre om beslutningstakere gjennom årene i tilstrekkelig grad har lyttet til og vektlagt barn og ungdommers erfaringer og synspunkter om hvordan slike situasjoner kan forebygges. Poenget til Freeman kan illustreres gjennom medieoppslag om ungdommer på barnevernsinstitusjon som begynner å ruse seg, prøver å ta livet sitt, rømmer derfra, setter fyr på institusjonen, eller gjør andre voldsomme ting når de ikke føler seg hørt eller trygge (se for eksempel Ergo mfl, 2016; Ergo mfl., 2021). Når slike hendelser skjer, gir det grunnlag for å spørre om beslutningstakere gjennom årene i tilstrekkelig grad har lyttet til og vektlagt barn og ungdommers erfaringer og synspunkter om hvordan slike situasjoner kan forebygges.

Tvilen som rettes mot barn kan altså være like relevant å rette mot beslutningstakere, fra barns kant. Samtidig er situasjonen at det er kun beslutningstakere som er i en stilling til å

begrense den andre partens innflytelse gjennom disse begrunnelsene. Dette synliggjør hvordan begrunnelser om naivitet og manglende helhetsblikk kan være uttrykk for noe mer underliggende enn at barn har “dårlige forslag”. Freeman (2020) rådfører om å være forsiktig med å dømme noe som “irrasjonelt”, da han ser begrepet som både vagt og verdiladet. Nils Christie (2009) har beskrevet slike ord som monopoliserende. Ved å bruke disse ordene, får man definisjonsmakt ovenfor gruppen man anvender dem mot, og opprettholder derfor ujevne maktforhold mellom beslutningstakere og barn – ujevne maktforhold som kan hindre reell medvirkning. Man fjerner også muligheten for diskusjon siden denne “merkelappen” overskygger andre mulige forestillinger om personen og hva de har å komme med (ibid.), slik informantene beskrev at begrunnelser basert på slike beskrivelser setter en hindring for dialog. Med andre ord, kan det tenkes at slike monopoliserende begrunnelser tilslører ekskludering og hvorvidt barns innspill har sjanse til å bli vurdert reelt.

Informantenes beskrivelser av hvordan de opplever beslutningstakers holdninger viser hvordan språk i medvirkningsprosesser kan fremheve underliggende sosiale krefter (se Bickford, 1996 om hvordan ulike sosiale krefter kan flytte fokus vekk fra spesifikke stemmer). Gjennom å tillate begrunnelser som ‘naive’ og ‘lite gjennomtenkte’, kan medvirkningsprosesser bidra til å reprodusere eksisterende maktstrukturer, ved å ekskludere barn fra innflytelse, fremfor å inkludere dem i å skape løsninger som oppleves gode (Leal, 2007). Dette illustrerer hvordan holdninger kan være en avgjørende faktor for reell medvirkning.

For å navigere det at beslutningstakere kan ha ulike holdninger, samt navigere de tilslørende funksjonene som er diskutert, vil jeg drøfte en rekonstruering av medvirkningsprosesser. Slik som beslutningstakere kan bære verdier og holdninger som fremmer reell medvirkning i konkrete prosesser, kan slike holdninger tenkes viktige ved en omgjøring av medvirkningsprosesser, for å skape strukturer og mekanismer for medvirkning som på en systematisk måte tilrettelegger for mer legitime prosesser i barn og unges øyne.

6.2 Rekonstruksjon av medvirkningsprosesser

6.2.1 Konseptuell autonomi

I de kommende avsnittene vil jeg drøfte hvordan medvirkningsprosesser kan rekonstrueres for å sikre reell medvirkning og styrke legitimiteten, med utgangspunkt i analysens funn og forrige delkapittel. Barnekonvensjonen er det rettslige grunnlaget for å involvere barn og unge i beslutninger som angår dem. Men som jeg la til grunn i presentasjon av det teoretiske

rammeverket, er legitimitet avhengig av mer enn å simpelthen følge det vi har av regler (Sand, 2017; Weber, 2009). Dessuten er lover og prosedyrer for å anvende loven sosialt konstruerte, og kan derfor endres (Freeman, 2020; Tobin, 2013).

Denne oppgaven viser hvordan barn og ungdom er avhengig av beslutningstakere for at medvirkningsprosesser skal være reelle muligheter for å legge frem sine synspunkter, for å få innflytelse og for at denne innflytelsen eller mangel på innflytelse synliggjøres. Dette viser til noen maktforhold som eksisterer i nasjonale arbeids- og beslutningsprosesser. Fortellinger om makt kommer også frem av andre undersøkelser om barns medvirkning på systemnivå, hvor ungdom på ulike måter har forklart hvordan voksne beslutningstakere har mye makt og hvordan de selv følte på avmakt, særlig knyttet til hvordan beslutninger fattes (Barneombudet, 2021; Press, 2019). Informantene i denne oppgaven har også fortalt om følelser av maktesløshet, særlig når det ikke er forståelig hvordan beslutninger er tatt.

Avhengig av hvordan medvirkningsprosesser gjennomføres, kan medvirkningsprosesser motvirke eller forsterke maktforskjeller som allerede eksisterer (se Bickford, 1996). Freeman (2020) mener at barns deltakelse alltid vil skje i en dialog som er fundamentalt asymmetrisk på grunn av barns avhengighetsforhold til voksne. Med utgangspunkt i dette vil Habermas sitt ideal om at dialog skal være maktfri (Dalsberg-Larsen, 2022; Jakobsen, 2020), være uopnåelig. Ved å være bevisst på eksisterende maktforskjeller som er i spill, kan man imidlertid forsøke å navigere eller rekonstruere terrenget for å gi likere muligheter for deltakelse. For å omgå, eller motvirke, de tilslørende funksjonene som er diskutert ovenfor, gir mine funn forslag til hvordan utredningsprosesser kan rekonstrueres, slik at de fasiliterer for reell medvirkning. Ved å gjøre en slik rekonstrueringsprosess med utgangspunkt i ungdommers perspektiver, kan en slik rekonstruering føre til medvirkningsprosesser som er mer legitime i barn og ungdommers øyne. På denne måten gis barn og ungdommer konseptuell autonomi (Thorne, 1987; Qvortrup, 1991). Dette muliggjør det å se medvirkningsprosesser i nytt lys og for å ta på alvor de svakhetene som muliggjør legitimitetsgapet.

Som analysen og diskusjonen har vist, handler dette om å skape medvirkningsprosesser der barn og ungdom reelt har best mulig sjanse til å uttale seg og få reell innflytelse. Backe-Hansen (2010) mener at barns medvirkning altfor ofte er basert på voksnes oppfatninger av hva barns medvirkning bør være. Dette viser til at voksne har mye makt i å tolke og anvende barnekonvensjonens forpliktelser. Ved å starte med barn og ungdommers

forklaringer av hemmende og fremmende faktorer for gode medvirkningsprosesser, kan vi slik kanskje bedre anerkjenne maktubalanser slik som Lundy (2025) gjør, der hun forklarer hvordan barn kan gjøres sårbare av voksne på grunn av voksnes makt til å ekskludere barn og ungdom fra beslutninger som angår dem.

En ny tilnærming som tar utgangspunkt i barns oppfatninger, innebærer en rekonstruering av praksis bygd på anerkjennelse av de maktubalansene som finnes i medvirkningsprosesser. En rekonstruering åpner potensielt opp for deltakelse på likere grunnlag. Barn og ungdom kan bekrefte, utdype eller komme med nye innsikter som gjør at rettigheter blir reelle for barn (Lundy mfl., 2015). Som vist gjennom Lundy mfl. (ibid.) sin studie, er det mulig at barnekonvensjonens artikkel 29 om målet i utdanningen ville hatt noen tillegg eller endringer i hva som ble vektlagt, hvis de som utformet konvensjonen selv hadde hørt barn slik de skrev inn at andre skulle (ibid.). Det samme kan gjelde for hvordan medvirkningsprosesser gjennomføres, når barnekonvensjonens artikkel 12 kommer i spill.

Et eksempel på dette kan knyttes til tolkningen av innholdet i retten til å uttale seg fritt og få behørig innflytelse. Informantene mine har, likt som barnekomitéen i sine generelle kommentarer, nevnt forståelig informasjon som en viktig forutsetning for å uttale seg. De har i tillegg identifisert ulike problemer med å være den eneste eller svært få barn og ungdommer i en høringssituasjon, betydningen av oppfølgingsspørsmål, samt hvilken påvirkning det kan ha å kun formidle sine egne meninger vs. å formidle noe på vegne av flere enn seg selv. Disse problemstillingene nevnes ikke i barnekomitéens generelle kommentarer. Informantenes perspektiver har også bidratt med nyttige konkretiseringer, utdypinger og nyanseringer. Et eksempel på dette er hvordan barnekomitéen skriver at deltakelse innebærer at deltakelsesprosesser ikke skal være forbigående, men en aktiv utveksling av synspunkter (Committee on the Rights of the Child, 2009: avsnitt 13). Mine informanter har snakket konkret om betydningen av gjennomgående involvering og oppfølgingsspørsmål. Av denne grunn kan barns konseptuelle autonomi ha en verdi – deres innsikt bidrar med verdifulle tillegg og utdypinger, som kan bidra til å skape bedre høringssituasjoner og skape legitimitet i medvirkningsprosesser.

Selv om Habermas sitt ideal om maktfri dialog er kritisert (Flyvbjerg, 1991; Iversen, 2014; Ramírez, 1995), står poenget hans stadig etter denne oppgaven, når det kommer til påstanden om at legitimitet skapes gjennom forankring hos dem som berøres av lovene og tiltakene. Analysen viser at dette handler ikke om at medvirkning i seg selv skaper legitimitet, men at

resultatene blir bedre. Og gode resultater har større legitimitet (Arnesen mfl., 2017). I en diskusjon av legitime medvirkningsprosesser i et empirisk perspektiv (Arnesen mfl., 2019; Habermas, 2015), er det åpenbart snakk om legitimitet i informantenes øyne. Samtidig vil jeg argumentere for at medvirkningsprosesser som utformes basert på barn og ungdommers faktorer for reell medvirkning, også på sikt kan bli mer legitime sett fra beslutningstakere og samfunnet for øvrig. Grunnen til dette ligger i at informantene forklarte hvordan det vil gjøre at man kan forstå hverandre bedre og lage bedre løsninger sammen.

I et rekonstrueringsarbeid for hva hørings- og medvirkningsprosesser skal være, kan analysen i forrige kapittel og drøftingen frem til nå gi pekepinn på hvordan prosessen kan organiseres og hvordan beslutningen kan dokumenteres, på måter som potensielt kan styrke medvirkningsprosessers legitimitet. I de to neste delene vil jeg løfte frem to ulike tema: gjennomgående involvering og transparens i beslutninger, og et skifte i beslutningstakers syn på sin og barns rolle i medvirkningsprosesser. Jeg vil underveis drøfte potensielle innsigelser eller problemstillinger som kan være fint å reflektere over opp mot disse endringene, med tanke på å møte faktorer som kan komme opp ved implementering i praksis.

6.2.2 Timing: Grundigere og mer gjennomgående deltakelse

Hovedfunnene i intervjustudien utfordrer tradisjonelle medvirkningsstrukturer, og sammen med dokumentanalysen utfordrer de også synet på hvilken rolle barn, ungdom og beslutningstakere faktisk har i dagens nasjonale arbeidsprosesser. Særlig handler dette om å skape mer dynamiske arbeids- og beslutningsprosesser. Informantene knyttet dette til å sikre behørig innflytelse. Å involvere barn tidlig og underveis, vil kunne transformere måten forslag utformes. Da vil beslutningstakere kontinuerlig måtte gå i dialog med dem man tar beslutninger ovenfor, i noe som likner mer på samarbeid enn når man organiserer enkeltstående konsultasjoner. Det åpner prosessen slik at man muligens i mindre grad kan tilsløre hvordan beslutninger fattes og hvilken innflytelse barns innspill faktisk får. Forutsatt at man adresserer andre tilslørende funksjoner som gjør det vanskelig å uttale seg og få gjennomslag, gir dette rom å kontinuerlig påvirke retninger et arbeid tar. At diskusjoner endrer seg når sammensetningen ved beslutningsbordet endrer seg, er også sett ved hvordan diskusjoner kan forandres betydelig når kvinner kommer inn i miljø hvor menn kun har snakket med menn, eller når svarte mennesker tar del i diskusjoner hvor kun hvite mennesker har deltatt (se Williams, 1991). Dette kan samtidig gjøre at diskusjonene blir noe mer omstendelige (ibid.).

En faktor å ta med i vurderingen av hvor omstendelige prosesser skal bli, er at saker angår barn i ulik grad. Faren er at dette også kan bli en sovepute. Barnekomitéen har skrevet at det vil variere hvor omfattende prosessen skal være, avhengig av hvor inngripende beslutningen er (Committee on the Rights of the Child, 2013: avsnitt 20). Dette kan tilsi at i saker som i høy grad angår barn, vil det være naturlig med mer omfattende medvirkningsprosesser, hvor barn og ungdom involveres enda tidligere og tettere underveis i arbeidsprosessen, enn i saker som i mindre grad angår dem. Samtidig som mindre inngående involvering i en sak angår barn mindre direkte kan tenkes naturlig, bør vi huske at politikk kan ramme ulike grupper forskjellig (se Svendsen mfl., 2022). Politikk som indirekte angår barn, eller direkte angår både barn og andre grupper, kan altså få særegne konsekvenser for barn.

Grunnet hvor mange offentlige utredninger som angår barn direkte eller indirekte, men som overhodet ikke har hørt deres synspunkter, gjør det passende å spørre hvorvidt dagens høringsinstitutt har god nok ryggmargrefleks på å identifisere at barn rammes av en sak og dermed bør høres. Jeg vil trekke frem et eksempel på at barn ikke involveres, selv om saken klart angår dem, for å illustrere en annen side av dette. Eksempelet gjelder forslaget fra Straffelovrådet i NOU 2022: 21 om å senke den seksuelle lavalderen fra 16 til 15 år, hvor Straffelovrådet kom med forslaget uten å vite hva barn mente (Kvalø, 2024). Barnekomitéen har uttrykt generell bekymring for at barn ikke involveres i saker som angår dem (Committee on the Rights of the Child, 2009: avsnitt 27). Barnekomiteen uttalte dette i kontekst av beslutninger som angår enkeltbarn, men analysen i denne oppgaven viser at det samme gjelder ved utforming av lovverk og andre tiltak som angår grupper av barn.

Dette indikerer at vi bør trå varsomt ved vurdering av hvor inngående en medvirkningsprosess skal være og det å definere barn ut av beslutninger som kan ramme dem. Informanten Robin viste oss også hvordan slik forsiktighet bør utøves ovenfor å beslutte på vegne av barn og ungdom at de ikke er interesserte i å delta. Lundy mfl. (2020) har vist at barn har interesse og kapasitet til å involvere seg i kompliserte spørsmål – som budsjettering, hvilket deres studie handlet om – hvis det tilrettelegges for det, og at barn har unike perspektiver som bidrar til å utfylle innsikten beslutningstakere ellers får inn. Dette vil jo kunne gjøre prosessene mer omstendelige (se Freeman, 2020). Med tanke på informantenes tanker om at man i lengden ville spart tid og ressurser, kunne det samtidig vært interessant, hvis mulig, å vurdere tids- og ressurskostnadene av grundigere medvirkningsprosesser i et livsløps- eller generasjonsperspektiv.

En annen innvending som kan tenkes mot tidlig, inkluderende og gjennomgående involvering, er at man må passe på å “ikke gjør dette så komplisert at ingen gidder”, altså at terskelen blir så høy med for mange krav til gjennomføringen at folk ikke prøver. Inspirert av Opplæringslovutvalget (NOU 2019: 23), tenker jeg at denne setningen kan enten bli en brems hvor man tillater seg å legge seg på et lavt nivå, eller et springbrett for å tørre å ha høye ambisjoner. Opplæringslovutvalget var et av de utvalgene som utmerket seg for innsatsen for å konsultere elever, og for antall ganger man kan se i NOUen at de beskriver, reflekterer rundt og viser hvordan de bruker elevens innspill. Hvorvidt dette handler om at utvalgsmedlemmenes holdninger her ble en fremmede faktor, eller om det handler om noe annet, er vanskelig å vite. Slike analyser kunne potensielt vært gjort i en sammenliknende studie av utvalgenes regnskap opp mot utvalgenes mandat, beskrevne aktiviteter og hvordan de “scorer” basert på informantenes forklaringer av viktige faktorer for gode medvirkningsprosesser. Dette kunne vært et spennende senere prosjekt, for å analysere og drøfte hvor mye som står på ressurser, og hvor mye som potensielt kan tolkes dit at det står på viljen eller andre faktorer.

Hittil har jeg drøftet noen problemstillinger som kan komme opp i diskusjoner rundt implementering av ungdommers innspill til hvordan medvirkningsprosesser kan gjennomføres på mer reelle, eller legitime, måter. Det er også mulig å tenke at noen innsigelser eller problemstillinger rundt hvordan medvirkningsprosesser kan dokumenteres på måter som oppfattes slik at medvirkningsprosessen og beslutningen kan oppfattes mer legitimt. Dette knyttes sterkt til transparens, for å ikke kunne tilsløre hvorvidt eller i hvilken grad og knyttet til hva barn og ungdom har fått innflytelse.

6.2.3 Transparens og dokumentasjon

I analysen har et overhengende tema, enten det gjelder timing, form, deltakere eller innflytelse, vært betydningen av transparens. Informantene pekte på at de ønsker direkte tilbakemelding og muligheter til å lese forklaringer av hvorfor beslutninger blir som de blir, også når beslutningstakere går bort fra hva barn og ungdom har spilt inn. Dette handlet om å synliggjøre hva som skjer med innspillene, og om det er innflytelse eller ikke. Charlie brukte selv ordet transparens om dette. Dette brukes også i litteratur hvor dette temaet kommer opp (se Arvanitakis og Marren, 2009). I generell kommentar nr. 12, avsnitt 97 fra FNs barnekomité står det om dokumentasjon i begrunnelsen for beslutninger som angår barn og der hvor beslutningen avviker fra synspunktene til barn, bør det komme klart frem hva som er

grunnen for dette (Committee on the Rights of the Child, 2013: avsnitt 97). Utover en slik generell merknad, finnes det ikke et eksplisitt krav om hvordan beslutninger skal begrunnes, eller hvordan disse skal dokumenteres.

Med tanke på diskusjonen om tilsløring, kan god dokumentasjon være et viktig verktøy for å motvirke tilsløring av hvorvidt og eventuelt hvordan innspill fra barn og ungdom er vurdert og brukt. Dette kan videre gi grunnlag for de som leser dokumenter å vurdere om beslutningstakere reelt har forholdt seg til og vurdert barns innspill, og om barn og ungdommers synspunkter har fått behørig vekt. Denne åpenheten kan øke opplevd legitimitet ved både medvirkningsprosessen og beslutningen. Det kommer frem av analysen, hvor informantene forklarte at transparens kan bidra til bedre forståelse og aksept for medvirkningsprosesser og beslutninger.

Samtidig som dette kan øke legitimiteten, er det nødvendig med god balanse. Asdal og Reinertsen (2020) løfter spenningen mellom grundighet og effektivitet ved dokument skriving. Utredninger og andre dokumenter der innspill og vurderinger gjøres rede for kan tross alt bli veldig lange. Her tenker jeg at vi må unngå at begrunnelsen om balanse får tilsløre at en beslutning ikke reelt har vurdert noe mange barn og ungdom har ment er viktig. For på samme tid som man kan huske på balanse, kan man spørre seg hvor bekymret vi reelt sett trenger å være for massive saksdokumenter. For eksempel er ikke NOU 2019: 23 (Opplæringslovutvalget) og NOU 2024: 20 (Skjermbruksutvalget) eksepsjonelt lange NOUer, selv om disse er blant NOUene som oftest har beskrevet og vist hvordan de bruker barns synspunkter, sammenliknet med mange andre NOUer.

Jeg har ikke grunnlag for å forstå sikkert hvorfor disse NOUene skiller seg ut, men basert på at disse utvalgene også har skilt seg ut for å beskrive mer omfattende om involvering av barn, kan det tyde på en bevissthet rundt det å også involvere synspunktene deres i sluttproduktet. Skjermbruksutvalget har for eksempel beskrevet hvordan de har involvert barn og ungdom underveis i utredningsarbeidet, og Opplæringslovutvalget har beskrevet eksplisitt at de ønsket å synliggjøre barns meninger i NOUen og viser til Barneombudet som har “problematisert at innspill fra barn og unge ofte har en tendens til å forsvinne i selve produktet, selv om de er blitt hørt og tatt med på råd innledningsvis” (NOU 2019: 23, s. 65).

Tilbake til hvordan grundig dokumentasjon muligens kan motvirke tilsløring av manglende innflytelse eller reell vurdering av innspill, kan det tenkes noen begrensninger. En begrensning kan være den uheldige konsekvens at begrunnelser ikke er reelle og legitimerer

en type begrunnelse som er uttrykk for verdier og holdninger (Freeman, 2020). Det kan være uheldig om det skriftliggjøres “sannheter” om barns innspill som naive eller liknende, ref. kapittel 6.1.3 om underliggende holdninger. Samtidig skaper dette en mulighet for at det som informantene hittil har fortalt om i kontekst av muntlige møter kommer svart på hvitt og kan diskuteres. Eventuelt kan det velges begrunnelser som tilslører de faktiske begrunnelsene for avvisning, hvilket kan bidra til å opprettholde tilslørende funksjoner og maktforskjeller uten rom for reell kritisk diskusjon (Mathiesen, 2011).

En annen problemstilling gjelder tilsløring tilknyttet når barns innspill nevnes. Dokumentanalysen viste at barns innspill nevnes i hovedsak når utvalget er enig med barna eller ungdommene. Analysen tydet også på at det kan finnes et gap mellom hva barn har gitt innspill om og hvorvidt innspillene nevnes i NOUen, selv når utvalget kommenterer på det nøyaktige temaet der barns innspill utelates. Avhengig av temaet vil det kunne være ulikt når det er hensiktsmessig å bruke plass på å fremheve alt som alle høringsinstanser har vært uenig i, men dette er spesielt tankevekkende i tilfellene hvor temaet angår barn i høy grad. Flere informanter beskrev også hvordan uenigheter og innspill er utelatt fra NOUer eller annet arbeid de har bidratt til. Disse funnene kan ses i lys av hvordan Flick (2018) skriver at man bør spørre seg hvem som har produsert dokumentet og med hvilken hensikt. Flick begrunner dette i at ved dokumentasjon av handlinger, vil det være i interessen til den dokumenterende aktøren å legitimere sine handlinger. Dersom barns innspill nevnes primært når beslutningstakere er enige, kan dette potensielt tilsløre uenigheter og skape et falskt bilde av konsensus. Eventuelt kan det tilsløre at barns innspill brukes for å legitimere beslutninger fremfor å brukes som informasjonsgrunnlag.

Transparent dokumentasjon er også relevant med tanke på Webers forståelse av legal-rasjonell legitimitet, hvor legitim autoritet bygger på at autoriteten følger prosedyrer og regler (Weber, 2009). Dersom arbeids- eller beslutningsprosessen ikke er transparent om barns manglende involvering og innflytelse, kan det undergrave tillit til og svekke legitimiteten ved den konkrete prosessen eller medvirkningsprosesser mer generelt. På den andre siden, kan en prosess også tillegges mindre legitimitet enn det som er behørig, dersom man ikke dokumenterer at man faktisk har involvert barn og brukt innspillene deres på de måtene de beskriver som avgjørende for reell medvirkning. Dokumentasjon er altså viktig både for å unngå tilsløring av en illegitim prosess, samt for å løfte frem gode prosesser.

6.2.4 Fra beslutningstaker til fasilitator for beslutninger

Jeg har nå drøftet hvordan grundigere og dynamiske prosesser og transparens kan bidra til å styrke medvirkningsprosessers legitimitet. Dette kan bidra til å rekonstruere medvirkningsprosesser til å oppleves mer reelle i barn og ungdommers øyne, og slik bidra til å lukke legitimitetsgapet jeg drøftet tidligere. En siste ting som jeg vil drøfte som del av veien til å lukke legitimitetsgapet, er holdninger. I forrige delkapittel drøftet jeg informantenes opplevelser av beslutningstakeres holdninger til barn og barns innspill. Det ble klart hvordan holdninger enten kan hemme eller fremme reell medvirkning. Her vil jeg også adressere beslutningstakeres holdninger til sin rolle i arbeids- og beslutningsprosesser.

Med en rekonstruering av medvirkningsprosesser, kan man argumentere for en tilsvarende rekonstruering av rollene som inngår i prosessene. Dette er pekt på i andre undersøkelser. For å få til endring i måten medvirkningsstrukturer organiseres og fungerer på, kreves det at voksne rundt barn redefinerer sin rolle og aksepterer barna som aktører på like fot med voksne (se Backe-Hansen i Kjørholdt, 2010). Padovan-Özdemir (2022) anerkjenner at det å utfordre etablerte normer og praksis kan fremstå eller bli litt mer besværlig for “majoriteten”. Det kan innebære å måtte anerkjenne hvordan man selv kan ha bidratt til en praksis som ikke var hensiktsmessig. Selv om det kan være besværlig, kan samtidig slik rekonstruering kunne ta sikte på forandring av praksis til noe som blir mer sosialt rettferdig (ibid.). Gjennom en slik redefinerings av ‘beslutningstakere’ til ‘fasilitatorer for gode beslutninger’, endres barn fra “passive mottakere” av rettigheter, til aktive deltakere i fortolkningen av meningsinnholdet i disse rettighetene. Ved å forstå barn og ungdommer sine opplevelser og synspunkter, kan rettighetene de får oppleves mer reelle (Lundy mfl., 2015). Altså kan både medvirkningsprosessene i seg selv bli mer rettferdige, eller oppfattes legitime, og medvirkningsprosessene kan fungere på måter som bidrar til bedre resultater som oppfattes mer legitime.

I en dynamisk medvirkningsprosess, slik informantene beskriver og ønsker, endrer beslutningstakeres rolle seg fra å være dommerne som mottar informasjon og tar beslutninger. De blir i større grad fasilitatorer for samarbeid hvor barn og ungdom får en reell mulighet til å delta ved utforming av forslag og vekting av ulike hensyn. I den nye rollen forsøker beslutningstakere å navigere eksisterende maktforskjeller og barns mindretall i medvirkningsprosesser gjennom samarbeid om løsninger, hvor barns innspill ikke avskrives med begrunnelse i å være naive eller ikke helhetlige nok. Samarbeid er nøkkelordet. For det

er ikke til å unnvike at beslutningstakere og andre aktører har avgjørende innsikt for gode beslutninger – slik som Lundy mfl. (2020) skriver at det ikke er til å unnvike at barn og ungdom har unik innsikt som trengs for treffsikre beslutninger. Dette er muligens et ideal på liknende måte som Habermas sin idé om maktfri dialog (se Dalsberg-Larsen, 2022) – men flere av informantene har erfaringer som tyder på at det ikke er urealistisk. Dette støttes av dokumentanalysen, som – på tross av et blekt/dystert bilde i det store og hele – har flere gode eksempler på ulike tema som viser at reelle medvirkningsprosesser sett fra ungdommer er realistisk. Spørsmålet videre blir hvordan sette det i system.

7 Avsluttende refleksjoner

Oppgaven har hatt som formål å bidra med kunnskap om hvordan nasjonale medvirkningsprosesser kan organiseres for å sikre reell medvirkning for barn og ungdom, og styrke prosessens legitimitet, gjennom å analysere eksisterende ‘hemmere’ og ‘fremmere’ sett fra ungdommer og den praksis som kan spores i offentlige utredninger. Jeg har vurdert funnene i lys av teori om legitimitet, tilslørende funksjoner, maktforskjeller og konseptuell autonomi. I dette kapittelet vil jeg først sammenfatte sentrale funn, samt innsikter fra diskusjonen (7.1). Deretter vil jeg vise til noen begrensninger ved studien, og peke på mulige veier fremover for forskning innen retts sosiologi, på barnerettighetsfeltet, og for nasjonale medvirkningsstrukturer og mekanismer (7.2).

7.1 Oppsummering av hovedfunn

I analysen identifiserte jeg fire overordnede temaer: timing, form, deltakere og innflytelse. De tre første tok jeg for meg i analysens første del, om medvirkning som prosess (5.1). Det siste temaet ble fokus i analysens andre del, om innflytelse og transparens (5.2). Hvert av de fire temaene er belyst gjennom intervjuer og dokumentanalyse. Eksempler på god praksis kommer både frem av intervjuene og dokumentanalysen. Her vil jeg imidlertid fremheve noen hovedfunn som viser hvordan medvirkning som ikke organiseres og gjennomføres på virkelig gode måter, kan få tilslørende funksjoner.

Angående *timing* viser begge datatilfang at barn og ungdommer i liten grad involveres på en gjennomgående måte i arbeidsprosessene. Medvirkning tar altså sjelden form av dynamisk samarbeid, og likner oftere en engangskonsultasjon. Informantene erfarte en sammenheng mellom gjennomgående involvering og innflytelse. Det syntes å bli bekreftet gjennom dokumentanalysen. Der utvalgene hadde beskrevet eksplisitt hvordan de hadde involvert ungdom tidlig og underveis i prosessen, var de også tydeligst på beskrivelsene av barns synspunkter og hvordan innspillene ble brukt.

Det er ulike effekter av mangel på tidlig involvering og manglende involvering underveis i en prosess. Ved mangel på tidlig involvering av barn og unge kan det bli vanskelig å fange opp hvordan avgjørende premisser allerede er lagt og hvilket påvirkningsrom som faktisk finnes. Ved mangel på involvering underveis, kan det bli vanskelig å få tak i om beslutningstakere ved utforming av forslagene fraviker barns synspunkter mer enn nødvendig, og kun tillegger barns innspill vekt når de synes det er relevant og enkelt.

Angående *form* pekte informantene på utfordringer og muligheter med ulike høringsformer. Mange fortalte om dårlige erfaringer med skriftlige høringsinnspill som en måte å høre barn og ungdom på, grunnet vanskelig språk og usikkerhet om hvordan man skriver “riktig”. Selv om nesten alle NOUene nevnte å ha mottatt skriftlige innspill, ble denne muligheten i liten grad benyttet fra barn og ungdommers side. Det er følgelig grunn til å stille spørsmål ved prosessers og beslutningers legitimitet der det å sende skriftlige innspill er eneste måte å bli hørt på. Ellers fortalte informantene om hvor avgjørende åpenhet og nysgjerrighet er for å lage gode muntlige høringssituasjoner. De synliggjorde også hvordan høringssituasjoner kan være enklere å navigere når man er erfaren, siden man som enkeltungdom uten erfaring i dialog om løsninger står på utrygg grunn i forhold til beslutningstakere eller andre som deltar i høringssituasjonen. Imidlertid har NOUer få vist at de har forsøkt å tilpasse sine høringsmetoder for å sørge for gode høringssituasjoner. Også språk og metodikk kan ha tilslørende effekter. Hvis det ikke sørges for adekvat tilpasning, kan barn og unge i realiteten ekskluderes.

Angående *deltakere* viste analysen at barn utgjør en svært liten andel av alle høringsinstansene. Selv i saker som angår dem dypt og som primærmålgruppe, er de i et klart mindretall. Dette reiste spørsmål om hva som må til for å sikre at barn har en reell sjanse for å få behørig gjennomslag i saker som angår dem, enten for å få gjennom eller stoppe noe de mener er viktig. En annen problemstilling som flere tok opp, og som NOUene viste, var at det å “høre barn og ungdom” i praksis også kan inkludere voksne i 20- og 30-årene – eller voksne som jobber for barn, men som ikke nødvendigvis uttaler seg basert på hva barn har sagt – uten å skille på at dette er noe annet enn å høre barn eller ungdommers synspunkter. På ulike måter kan det altså tilsløres hvorvidt det faktisk er barns synspunkter som høres, eller om voksne høres på deres vegne.

For det tredje har informantene også vært opptatt av at beslutninger informeres av mange nok barn og en bred gruppe barn, herunder behovet for å sikre geografisk mangfold og at også barn i sårbare livssituasjoner får delta. Det bidrar til at beslutninger blir nyttige for flest mulig. Få NOUer viste eksplisitt at utvalgene hadde forsøkt å sikre bredde i gruppen barn som høres. En må være oppmerksom på faren for at man ikke får inkludert de mest marginaliserte i å skape løsninger for samfunnet, og at medvirkningsstrukturer dermed reproducerer forskjeller mellom barn og unge. Den fjerde, siste, problemstillingen angående tilsløring og deltakere, omhandler navigasjon av spenningen mellom gjennomgående involvering og å høre mange nok barn og ungdom. Her kan tilsløringen skje ved at

medvirkningsformer som fremmer gjennomgående deltakelse, slik som ungdomspaneler, kan se ut som en veldig grundig prosess. Dette kan samtidig ta fokus vekk fra hvorvidt de ansvarlige også prøver å utforme løsninger bygd på synspunkter fra et utvalg barn og ungdom med mange nok og varierte deltakere.

Oppsummert ser man hvordan temaene *timing*, *form* og *deltakere* spiller en rolle i hvorvidt medvirkningsprosesser faktisk inkluderer eller ekskluderer barn og ungdom fra å uttale seg fritt og ha en mulighet til å ha *innflytelse* i saken. Angående *innflytelse* har også transparens rundt prosessen blitt diskutert som et tiltak for å avdekke eventuelle legitimitetsgap og fremme gode prosesser. Informantene fortalte hvor viktig det er at barns innspill tas på alvor, vurderes reelt, og får påvirkning, samt det å se resultatet av hva de har spilt inn for å forstå beslutningene. I en stor andel av NOUene, nevnes ikke barns innspill, selv om de er innhentet via egne tiltak for å inkludere barns stemmer. Av NOUene som beskrev barns innspill, var det få som viste hvordan innspillene ble brukt. Transparens er en viktig faktor for at de som deltar og de som leser saksdokumenter i etterkant av en medvirkningsprosess, kan forstå arbeids- og beslutningsprosessen og vurdere om prosessen ble gjennomført på en måte som oppleves legitim.

Informantene fortalte at reelle medvirkningsprosesser er avgjørende for i det hele tatt å oppleve at det er vits i å delta, og for å beholde tro på demokratiet. Derfor har jeg forsøkt å vise hvordan det er mulig å rekonstruere medvirkningsprosesser til å være mer dynamiske, mer transparente, og hvor beslutningstakers rolleforståelse kan ses i nytt lys. En rekonstruering som gir barn og ungdommer konseptuell autonomi, tar utgangspunkt i deres forklaringer av hemmende og fremmende faktorer for gode medvirkningsprosesser. Med en slik tilnærming, kan vi kanskje bedre anerkjenne tilslørende funksjoner og maktforhold som kan navigeres for å skape reelle medvirkningsprosesser i barn og ungdommers øyne, og dermed mer legitime prosesser.

7.2 Begrensninger, bidrag og veien videre

Analysen har gitt innsikt i sentrale problemstillinger i dagens praksis, samt identifisert realistiske forbedringspunkter. Jeg traff et valg om å undersøke mange NOUer og ulike høringssformer snarere enn å undersøke grundigere noen få prosesser eller former. Det er fordeler og ulemper med den valgte fremgangsmåten. Mjåland (2019) gjorde en grundigere analyse i sin masteroppgave hvor hun undersøkte barns politiske påvirkning knyttet til tre reformer på oppvekstfeltet. Da er det mulig å studere hvordan en sak først blir til en sak,

deretter hvordan saken utvikler seg underveis, og hvor saken eventuelt står i dag. Slik kan man også undersøke myndighetenes oppfølging av en sak og hvordan barn involveres i dette, slik Barne- og familiedepartementet oppfordret til fortsatt involvering ved overlevering av NOU 2020: 14 til Barne- og familiedepartementet. I en slik undersøkelse kan lovproposisjoner, Stortingsmeldinger, Stortingskomitéinnstillinger, høringsinnspill, og andre dokumenttyper gi informasjon om hvordan barn og ungdom har deltatt og fått innflytelse på andre steg i en sak. Dette kunne vært et spennende prosjekt, og er en mulig senere dybdestudie om hvordan barn kan involveres og få innflytelse gjennom en “kjede” av ulike prosesser tilknyttet en ny lov.

Når man undersøker et felt som i liten grad er utforsket tidligere, kan det imidlertid være nyttig med en bred kartlegging (Flick, 2018; Corbin & Strauss, 2015). Slik kan man få oversikt over feltet og identifisere et spekter av undertemaer som kan undersøkes nærmere i videre arbeid på feltet (ibid.). Et mer helhetlig blikk på barn og ungdommers medvirkning, basert på en analyse av et bredt tilfang av nasjonale prosesser, gjør det mulig å få øye på svakheter som går igjen og mange forbedringsmuligheter i hvordan medvirkningsprosesser organiseres på nasjonalt nivå. Slik sett er oppgaven forhåpentlig et nyttig og aktuelt bidrag til videreutvikling av strukturer og metodikk for barns deltakelse.

Utvalget av informanter skaper begrensninger ved at jeg kun har innhentet ungdommers perspektiver om hva som er viktig for reelle medvirkningsprosesser. Dette er på samme tid et godt utgangspunkt for videre studier som belyser flere perspektiver, for eksempel fra politikere, byråkratier, utvalgsmedlemmer- og sekretariater, barn som deler synspunkter når offentlige utvalg besøker skoler eller andre steder, yngre barn og ungdommer enn dem jeg har intervjuet, og andre aktører som deltar i disse prosessene. Med fundamentet denne studien legger, kan slik forskning også innebære en løsningsorientert dialog mellom ulike perspektiver, med mål om å konkretisere praktiske løsninger som realiserer mer legitime medvirkningsprosesser.

Oppgavens bidrag er ikke kun empirisk. Ved å anvende konseptet legitimitet i en analyse av barn og unges medvirkning i arbeids- og beslutningsprosesser, bidrar oppgaven til litteraturen om legitimitet og medvirkning i samfunnsutviklingen. Gjennom drøftingen har jeg satt begrepet “add women and stir” (Dharmapuri, 2011) i arbeid i en ny kontekst. Begrepets vektlegging av at inkludering forstått som enkel representasjon (tilstedeværelse) ikke uten videre fører til reell medvirkning eller endring, og av at underliggende normer, verdier og strukturer også må adresseres, har overføringsverdi også til temaet for denne oppgaven: for at

barns tilstedeværelse skal bli reell medvirkning fremfor kosmetikk, må tilslørende funksjoner ved eksisterende praksis adresseres. På denne bakgrunn introduserte jeg begrepet “add children and stir” for å vise at legitimitetsgapet kan lukkes ved å utfordre etablerte normer, verdier og maktstrukturer for hva medvirkning er og kan være.

Jeg benyttet også begrepet konseptuell autonomi, som også stammer fra kritisk, feministisk forskning (Thorne, 1987). Dette lå til grunn for mitt valg om å ta utgangspunkt i informantenes forståelse av reelle medvirkningsprosesser ved identifisering av hemmere og fremmere for legitime prosesser. For meg har det at jeg har lent analysen på andre forskningsfelts sentrale begreper, vist hvordan tverrfaglige perspektiver kan være særlig viktige når maktforskjeller adresseres. Studier av barns rettigheter kan utnytte litteratur knyttet til andre grupper i samfunnet som har opplevd undertrykkelse. I videre undersøkelser om hvordan å styrke medvirkningsprosessers legitimitet, kan det være aktuelt å undersøke om og eventuelt hvordan denne oppgavens funn kan overføres til andre grupper, og hvordan synet på hva som skaper legitimitet eventuelt er ulikt mellom barn og andre grupper.

Med tanke på å styrke medvirkningsprosessers legitimitet, krever dette ivaretagelse av formelle regler (Sand, 2017). For å sikre at befolkningen også *opplever* prosessene som legitime, må reglene speile forventninger om hva som er reell medvirkning (Habermas, 2015; Lindblom, 1994). Dagens strukturer for medvirkning ivaretar ikke dette på systematisk vis. Denne analysen underbygger dermed tidligere påstander om at det trengs en rekonstruering av deltakelsesmekanismer (se Arvanitakis og Marren, 2009; Wyness, 2009). Flere informanter har hatt opplevelser som viser at det de ønsker er mulig, og ulike eksempler i dokumentanalysen underbygger dette.

Som nevnt innledningsvis i oppgaven, uttalte professor i barnerett Kirsten Sandberg i 2020 at vi nok fortsatt bare er i starten av å utvikle gode prosesser for barns demokratiske deltakelse i Norge, altså “systematisk medbestemmelsesrett i samfunnsspørsmål” (Sandberg, 2020). Da blir det viktig at barn og ungdommer kan være med å definere hva som er gode, legitime medvirkningsprosesser. Kanskje det nettopp er barn og ungdommers tanker om reell medvirkning som kan bidra til å lukke legitimitetsgapet og skape virkelig gode prosesser for barns demokratiske deltakelse.

Litteraturliste

- Alderson, P., & Morrow, Virginia. (2004). *Ethics, social research and consulting with children and young people*. 2.utg. Barnardo's. Ilford.
- Archard, D., & Skivenes, M. (2009). Hearing the child. *Child & Family Social Work*, 14(4), 391–399. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2008.00606.x>
- Arnesen, S. (2017). Legitimacy from Decision-Making Influence and Outcome Favourability: Results from General Population Survey Experiments. *Political Studies*, 65(1_suppl), 146–161. <https://doi.org/10.1177/0032321716667956>
- Arnesen, S., Broderstad, T. S., Johannesson, M. P., & Linde, J. (2019). Conditional legitimacy: How turnout, majority size, and outcome affect perceptions of legitimacy in European Union membership referendums. *European Union Politics*, 20(2), 176–197. <https://doi.org/10.1177/1465116518820163>
- Arvanitakis, J., & Marren, S. (2009). *Putting the Politics Back into Politics: Young People and Democracy in Australia: Discussion Paper*. University of Western Sydney. <https://www.whitlam.org/publications/2017/10/17/putting-the-politics-back-into-politics-young-people-and-democracy-in-australia>.
- Assembly, U. G. (1989). Convention on the Rights of the Child. *United nations, treaty series*, 1577(3), 1-23.
- Barneombudet. (2021). *Ungdom om medvirkning og barnerettighetsvurderinger - Rapport fra Barneombudets ekspertgruppe*. Barneombudet. <https://www.barneombudet.no/uploads/documents/Publikasjoner/Fagrapporter/Barnerettighetsvurderinger-og-medvirkning.pdf>
- Bessarab, D. & Ng'andu, B. (2010). Yarning about yarning as a legitimate method in Indigenous research. *International Journal of Critical Indigenous Studies*, 3(1), 37–50. <https://doi.org/10.5204/ijcis.v3i1.57>
- Bickford, S. (1996). *The Dissonance of Democracy : Listening, Conflict, and Citizenship* (1st ed.). Cornell Univ. Press.
- Bottoms, A., & Tankebe, J. (2012). Beyond procedural justice: a dialogic approach to legitimacy in criminal justice. *The Journal of Criminal Law & Criminology*, 102(1), 119–170.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brinkmann, S., & Kvale, S. (2018). *Doing Interviews* (Second edition, Vol. 2). SAGE Publications, Limited. <https://doi.org/10.4135/9781529716665>
- Christie, N. (2009). *Små ord for store spørsmål*. Oslo. Universitetsforlaget.

- Clarke, V., & Braun, V. (2016). Thematic analysis. *The Journal of Positive Psychology*, 12(3), 297–298. <https://doi.org/10.1080/17439760.2016.1262613>
- Committee on the Rights of the Child. (2003). General comment No. 4. Adolescent health and development in the context of the Convention on the Rights of the Child, CRC/GC/2003/4. <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnets-rettigheter/general-comment-4---engelsk.pdf>
- Committee on the Rights of the Child. (2003). General comment No. 7. Implementing child rights in early childhood, CRC/C/GC/7/Rev.1. <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnets-rettigheter/general-comment-7---engelsk.pdf>
- Committee on the Rights of the Child. (2009). General comment No. 12. The right of the child to be heard, CRC/C/GC/12. <https://docs.un.org/en/CRC/C/GC/12>
- Committee on the Rights of the Child. (2010). Consideration of reports submitted by States parties under article 44 of the Convention - Concluding observations: Norway. CRC/C/NOR/CO/4. https://www.bayefsky.com/pdf/norway_t4_crc_53.pdf
- Committee on the Rights of the Child. (2013). General comment No. 14. The right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1), CRC/C/GC/14. <https://docs.un.org/en/CRC/C/GC/14>
- Committee on the Rights of the Child. (2016). General comment No. 19. General comment No. 19 (2016) on public budgeting for the realization of children's rights (art. 4), CRC/C/GC/19. <https://docs.un.org/en/CRC/C/GC/19>
- Committee on the Rights of the Child. (2018). Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Norway*. CRC/C/NOR/CO/5-6. <https://undocs.org/CRC/C/NOR/CO/5-6>
- Corbin, J. M. & Strauss, A. L. (2015). *Basics of qualitative research : techniques and procedures for developing grounded theory* (4. utgave.). Sage.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research*. (Third edition.; International student edition.). Sage.
- Daiute, C. (2008), The Rights of Children, the Rights of Nations: Developmental Theory and the Politics of Children's Rights. *Journal of Social Issues*, 64: 701-723. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2008.00585.x>
- Dalsberg-Larsen, J. (2022). Jürgen Habermas og den moderne stats krise. I O. Hammerslev & M. R. Madsen (Red.), *Retssociologi: Klassiske og moderne perspektiver* (s. 237-272). Hans Reitzels forlag, 2.utgave. ISBN: 9788702323849

- Daly, A. (2018). *Children, Autonomy and the Courts: Beyond the Right to be Heard* (1st ed., Vol. 3). BRILL. <https://doi.org/10.1163/9789004355828>
- Deakin, H., & Wakefield, K. (2014). Skype interviewing: reflections of two PhD researchers. *Qualitative Research : QR*, 14(5), 603–616. <https://doi.org/10.1177/1468794113488126>
- Department of Education. (2024, 10. oktober). *Student Participation in Education*. Department of Education. <https://www.gov.ie/en/department-of-education/publications/student-participation-in-education/>
- DFØ. (2024). *Utredningsinstruksens veileder*. Direktoratet for forvaltning og økonomistyring. Hentet 6.nov 2024 fra <https://dfo.no/fagomrader/utredning-og-analyse-av-statlige-tiltak/veileder-til-utredningsinstruksen>
- Dharmapuri, S. (2011). Just Add Women and Stir? *Parameters (Carlisle, Pa.)*, 41(1), 56–70. <https://doi.org/10.55540/0031-1723.2566>
- Doek, J. E. (2009). The CRC 20 years: An overview of some of the major achievements and remaining challenges. *Child Abuse & Neglect*, 33(11), 771–782. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2009.08.006>
- Dønnestad, E. og Sanner, M. (2006). *Håndbok for forandrere: Om verdighet i møte med de som vokser opp og de som vil vokse*. Forandringsfabrikken Forlag. Oslo. ISBN: 82-997405-0-9
- Ergo, T., Bjørnå, T. M. E., Røysland, Ø., Vikingstad, T.-A., Johnsen, C. A., & Udem, H. (2021, 22. februar). Aftenbladet avslører: Politiet utførte 2800 oppdrag mot barnevernsbarn på ett år. *Stavanger Aftenblad*. Hentet 17. mai 2025 fra <https://www.aftenbladet.no/innenriks/i/zg80QK/aftenbladet-avslorer-politiet-utforte-2800-oppdrag-mot-barnevernsbarn-paa-ett-aar>
- Ergo, T., Aass, H. P., & Vandvik, R. (2016, 30. januar). Ok, de hører ikke. Da brenner jeg institusjonen ned. *A-magasinet*, Aftenposten. <https://www.aftenposten.no/amagasinet/i/bnnv/ok-de-hoerer-ikke-da-brenner-jeg-institusjonen-ned>
- Flick, U. (2018). *An introduction to qualitative research* (Sixth edition.). SAGE.
- Flyvbjerg, B. (1991). *Rationalitet og magt: 1: Det konkrete videnskap* (Vol. 1). København: Akademisk Forlag.
- Freeman, M. D. A. (2020). *A Magna Carta for children? : rethinking children's rights*. Cambridge University Press. https://assets.cambridge.org/97811071/52823/frontmatter/9781107152823_frontmatter.pdf

- Friedman, L. M. (2016). *Impact : how law affects behavior*. Harvard University Press.
- Gibbs, G. R. (2018). *Analyzing Qualitative Data* (Second edition, Vol. 6). SAGE Publications, Limited. <https://doi.org/10.4135/9781526441867>
- Gottschalk, F., & Borhan, H. (2023). Child participation in decision making: Implications for education and beyond. *OECD Education Working Papers*, 301, 0_1-85. <https://doi.org/10.1787/a37eba6c-en>
- Graver, H. P. (1983). *Sikkerhetsstyring og reguleringsteknikk : Oljedirektoratets regulering av sikkerheten ved produksjon av petroleum*. Sjørettsfondet.
- Habermas, J. (1996). *Between facts and norms : contributions to a discourse theory of law and democracy* (W. Rehg, Tran.; p. XLIII, 631). MIT Press.
- Habermas, J. (2015). *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Hammerslev, O. (2022). Max Weber. I O. Hammerslev & M. R. Madsen (Red.), *Retssociologi: Klassiske og moderne perspektiver* (s. 149-171). Hans Reitzels forlag, 2.utgave. ISBN: 9788702323849
- Hammersley, M. (1990). *Reading ethnographic research: A critical guide*. New York: Longman.
- Hagen, A. L., & Andersen, B. (Eds.). (2021). *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging*. Cappelen Damm Forskning.
- Harcourt, D., & Hägglund, S. (2013). Turning the UNCRC upside down: a bottom-up perspective on children's rights. *International Journal of Early Years Education*, 21(4), 286–299. <https://doi.org/10.1080/09669760.2013.867167>
- Hatta T., Narita K., Yanagihara K., Ishiguro H., Murayama T., Yokode M. (2020). Crossover mixed analysis in a convergent mixed methods design used to investigate clinical dialogues about cancer treatment in the Japanese context. *Journal of Mixed Methods Research*, 14(1), 84–109. <https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1177/1558689818792793>
- Hellum, Skilbrei, & Sandvik. (2022). *Kjønn, makt og rett: Samfunnsfaglige perspektiver på og i kvinneretten*. Cappelen Damm Akademisk.
- Hennink, M.M., Hutter, I. og Bailey, A. (2020). *Qualitative research methods*. Second edition. SAGE Publications. Thousand Oaks, California. ISBN: 9781473903906; 9781473903913
- Høstmælingen, N. 2020. *Barnekonvensjonen*. Universitetsforlaget, 4. Utgave.
- Iversen, L. L. (2014). *Uenighetsfellesskap. Blikk på demokratisk samhandling*. Universitetsforlaget.

- Jakobsen, J. (2020). Populismens retorikk: trussel eller ressurs for deliberativt demokrati? *Agora (Oslo, Norway)*, 38(1–2), 61–87.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1500-1571-2020-01-02-04>
- Janghorban, R., Roudsari, R. L., & Taghipour, A. (2014). Skype interviewing: The new generation of online synchronous interview in qualitative research. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-Being*, 9(1).
<https://doi.org/10.3402/qhw.v9.24152>
- JOU 2024: 1. (2024). - *Tilgjengelighet, samordning og utredningsplikt – Tiltak for styrking av innvandrerkvinnens rettigheter*. Universitetet i Oslo.
<https://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUS5502/JOU-jus5502/jou/jou-2024-1.pdf>
- Kennan, D., Brady, B., & Forkan, C. (2018). Supporting Children’s Participation in Decision Making: A Systematic Literature Review Exploring the Effectiveness of Participatory Processes. *The British Journal of Social Work*, 48(7), 1985–2002.
<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx142>
- Kihlström, A. (2020). Communicative legitimacy : Habermas and democratic welfare work (1st ed. 2020., p. 1 online resource (X, 94 p. 1 illu)). Palgrave Macmillan.
- Knutsen, C. H., Dahlum, S., Allern, E. H., Hagfors, S. B., Klausen, J. E., Søyland, M. & Wig, T. (2023). Tilstandsanalyse av det norske demokratiet. Universitetet i Oslo.
https://www.regjeringen.no/contentassets/b242728c615c40f3a720a56acd56971a/tinde_2023_rapport_endelig_versjon.pdf
- Krick, E. (2021). *Expertise and Participation : Institutional Designs for Policy Development in Europe* (1st ed. 2021.). Springer International Publishing : Imprint: Palgrave Macmillan.
- Kriegel, B. (2010). The legal and sociological construction of norms. I C. Thornhill & S. Ashenden (Red.), *Legality and Legitimacy: Normative and Sociological Approaches* (s. 21-28). Nomos. ISBN: 978-3-8329-5354-6
- Križ, K., & Skivenes, M. (2017). Child welfare workers’ perceptions of children’s participation: A comparative study of England, Norway and the USA (california). *Child and Family Social Work*, 22(1), 11–22.
- Kvale, S. (2007). Doing interviews. *SAGE Publications*, Ltd,
<https://doi.org/10.4135/9781849208963>
- Kvale, S., Brinkmann, S., & Brinkmann, Svend. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (T. M. Anderssen & J. Rygge, Trans.; 3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Kvalø, K. K. (2024). Med barn skal loven bygges. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 22(3), 180–184. <https://doi.org/10.18261/fab.22.3.1>

- Leal, P. A. (2007). Participation: the ascendancy of a buzzword in the neo-liberal era. *Development in Practice*, 17(4–5), 539–548. <https://doi.org/10.1080/09614520701469518>
- Lieber, E. (2009). Mixing Qualitative and Quantitative Methods: Insights into Design and Analysis Issues. *Journal of Ethnographic and Qualitative Research*, 3(4), 218. https://assets.ctfassets.net/hk7rjv5qs0cy/6vnctGuiSAw0kc4KEig6Yi/b23105ae1e141a51f34a87a1a50a16b7/lieber_2009_mixed_methods_jeqr.pdf
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage.
- Lundy, L. (2007). “Voice” is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal*, 33(6), 927–942. <https://doi.org/10.1080/01411920701657033>
- Lundy, L. (2012). Children’s rights and educational policy in Europe: the implementation of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Oxford Review of Education*, 38(4), 393–411. <https://doi.org/10.1080/03054985.2012.704874>
- Lundy, L. (2018). In defence of tokenism? Implementing children’s right to participate in collective decision-making. *Childhood (Copenhagen, Denmark)*, 25(3), 340–354. <https://doi.org/10.1177/0907568218777292>
- Lundy, L., Orr, K., & Marshall, C. (2020). Children’s rights budgeting and social accountability: Children’s views on its purposes, processes and their participation. *Global Campus of Human Rights Journal*, 4(1), 91–113. <https://doi.org/20.500.11825/1699>
- Lundy, L., Welty, E., Swadener, B. B., Blanchet-Cohen, N., Smith, K., & Devine, D. (2015). What if Children Had Been Involved in Drafting the United Nations Convention on the Rights of the Child? In *Law in Society: Reflections on Children, Family, Culture and Philosophy* (pp. 223–242). https://doi.org/10.1163/9789004261495_013
- Lundy, L. (2025). Vulnerability Should Not Eclipse Agency: Children’s Perspectives on Their Own Lives. I T. Haugli & M. Martnes (Red.), *Perspectives on Children, Rights, and Vulnerability* (s. 31–49). <https://doi.org/10.18261/9788215069500-25-03>
- Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag* (4. utg.). Universitetsforlaget.
- Marshall, T. (1950). *Citizenship and Social Class: And Other Essays*, Cambridge University Press.
- Mathiesen, T. (2011). *Retten i samfunnet : en innføring i retts sosiologi* (6. utg.). Pax Forlag.
- Mathiesen, T. (1979). *Ideologi og motstand: elementer til en politisk strategi*. Pax Forlag.

- Mitchell, M., Lundy, L., & Hill, L. (2023). Children's human rights to 'participation' and 'protection': Rethinking the relationship using Barnahus as a case example. *Child & Family Social Work*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1002/car.2820>
- Mjåland, T. M. J. (2019). *Politisk påvirkning fra barn og unge : Deltakelse fra barn og unge, belyst gjennom en studie av tre store reformer rettet mot dem selv*. [Masteroppgave, Universitetet i Agder].
<https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/bitstream/handle/11250/2620844/Mj%C3%A5land%2C%20Tone%20Marie%20J%C3%B8rgensen.pdf?sequence=1>
- Moisander, J. & Valtonen, A. (2006). *Qualitative marketing research: a cultural approach*. London: Sage
- Nash, K. (2012). Human Rights, Movements and Law: On Not Researching Legitimacy. *Sociology (Oxford)*, 46(5), 797–812. <https://doi.org/10.1177/0038038512451528>
- NESH. (2023). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. (5. utg.). ISBN: 978-82-7682-112-3. Hentet 11.05.24 fra <https://www.forskningsetikk.no/om-oss/komiteer-og-utvalg/nesh/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- Newby, V. F., & O'Malley, A. (2021). Introduction: WPS 20 Years On: Where Are the Women Now? *Global Studies Quarterly*, 1(3). <https://doi.org/10.1093/isagsq/ksab017>
- Ní Aoláin, F., & Valji, N. (2019). Scholarly Debates and Contested Meanings of WPS. In Sara E. Davies (ed.), Jacqui True (ed.). *The Oxford Handbook of Women, Peace, and Security* (pp. 53–66). Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190638276.013.4>
- NIM. (2022, 22.april). Innspill til Bufdirs langtidspan for forskning, evaluering og utvikling av kunnskapsgrunnlag. *Norges institusjon for menneskerettigheter*.
https://www.nhri.no/wp-content/uploads/2022/04/NIMs-innspill-til-Bufdirs-langtidspan_220422.pdf
- NIM-loven. (2015). *Lov om Norges institusjon for menneskerettigheter* (LOV-2022-12-20-117). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2015-05-22-33>
- NOU 2019: 10. (2019). *Åpenhet i grenseland – Bilder, film og lydopptak i helse- og omsorgstjenesten, barnevernet, skolen og barnehagen*. Helse- og omsorgsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-10/id2643015/>
- NOU 2019: 14. (2019). *Tvangsbegrensingsloven – Forslag til felles regler om tvang og inngrep uten samtykke i helse- og omsorgstjenesten*. Helse- og omsorgsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-14/id2654803/>

- NOU 2019: 2. (2019). *Fremtidige kompetansebehov II – Utfordringer for kompetansepolitikken*. Kunnskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-2/id2627309/>
- NOU 2019: 23. (2019). *Ny opplæringslov*. Kunnskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-23/id2682434/>
- NOU 2019: 25. (2019). *Med rett til å mestre – Struktur og innhold i videregående opplæring*. Kunnskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-25/id2682947/>
- NOU 2019: 8. (2019). *Særaggiftene på sjokolade- og sukkervarer og alkoholfrie drikkevarer*. Finansdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-8/id2640964/>
- NOU 2020: 14. (2020). *Ny barnelov – Til barnets beste*. Barne- og familiedepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-14/id2788399/>
- NOU 2020: 2. (2020). *Fremtidige kompetansebehov III – Læring og kompetanse i alle ledd*. Kunnskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-2/id2689744/>
- NOU 2022: 10. (2022). *Inntektssystemet for kommunene*. Kommunal- og distriktsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2022-10/id2925606/>
- NOU 2022: 11. (2022). *Ditt personvern – vårt felles ansvar – Tid for en personvernpolitikk*. Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2022-11/id2928543/>
- NOU 2022: 13. (2022). *Med videre betydning – Et helhetlig system for kompetanse- og karriereutvikling i barnehage og skole*. Kunnskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2022-13/id2929000/>
- NOU 2022: 19. (2022). *Oljepionerene – en kompensasjonsordning*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2022-19/id2950851/>
- NOU 2022: 21. (2022). *Strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten – Forslag til reform av straffeloven kapittel 26*. Justis- og beredskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2022-21/id2951792/>
- NOU 2023: 1. (2023). *Kvalitetsvurdering og kvalitetsutvikling i skolen – Et kunnskapsgrunnlag*. Kunnskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2023-1/id2961070/>

- NOU 2023: 24. (2023). *Med barnet hele vegen – Barnevernsinstitusjoner som har barnas tillit*. Barne- og familiedepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2023-24/id3005411/>
- NOU 2023: 27. (2023). *Et nytt system for kvalitetsutvikling – for elevenes læring og trivsel*. Kunnskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2023-27/id3013760/>
- NOU 2023: 30. (2023). *Utfordringer for lønnsdannelsen og norsk økonomi*. Finansdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2023-30/id3018750/>
- NOU 2023: 7. (2023). *Trygg barndom, sikker fremtid – Gjennomgang av rettsikkerheten for barn og foreldre i barnevernet*. Barne- og familiedepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2023-7/id2966836/>
- NOU 2024: 10. (2024). *Ny motorferdsellov – Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag (motorferdselloven)*. Klima- og miljødepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2024-10/id3040048/>
- NOU 2024: 13. (2024). *Lov og frihet – Negativ sosial kontroll, æresmotivert vold, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse, psykisk vold og ufrivillig utenlandsopphold – juridiske problemstillinger og forslag til regelverksendringer*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2024-13/id3046261/>
- NOU 2024: 20. (2024). *Det digitale (i) livet – Balansert oppvekst i skjermenes tid*. Kunnskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2024-20/id3073644/>
- NOU 2024: 3. (2024). *Felles innsats mot ekstremisme: Bedre vilkår for det forebyggende arbeidet*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2024-3/id3027182/>
- Nussbaum, M. C. (2006). *Frontiers of justice : disability, nationality, species membership* (p. XIII, 487). Belknap Press of Harvard University Press.
- Onwuegbuzie, A. J., & Johnson, R. B. (2021). *The Routledge Reviewer's Guide to Mixed Methods Analysis* (1st ed., Vol. 1). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203729434>
- Padovan-Özdemir, M. (2022). Docenttiltrædelsesforelæsning: De gode viljers skygger: Et dekoloniserende og normkritisk perspektiv på velfærdsarbejdet. *Tidsskrift for Professionsstudier*, 18(35), 86–95. <https://doi.org/10.7146/tfp.v18i35.134058>
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode : en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier* (2. utg.). Universitetsforlaget.

- Press - Redd barna ungdom. (2019). *Barn i byråkratiet*.
<https://press.no/wp-content/uploads/2021/04/Barn-i-byrakratiet.pdf>
- Prop.81 L (2016-2017) Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven)
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-81-l-20162017/id2547420/>
- Proudfoot, K. (2022). Inductive/Deductive Hybrid Thematic Analysis in Mixed Methods Research. *Journal of Mixed Methods Research*, 17(3), 308–326.
<https://doi.org/10.1177/15586898221126816>
- Qvortrup, J. (1991). *Childhood as a social phenomenon : an introduction to a series of national reports* (2. ed., Vol. 36, p. 43). European Centre.
- Qvortrup, J. (2009). Are children human beings or human becomings?: critical assessment of outcome thinking. *Rivista Internazionale Di Scienze Sociali*, 117(3/4), 631–653.
- Rambøll. (2024). *Kartlegging av medvirkning på systemnivå*.
<https://cms.bufdir.no//siteassets/rapporter/kartlegging-medvirkning-ramboll24/>
- Ramírez, J. L. (1995). *Skapande mening: Bidrag til en humanvetenskaplig handlings- og planeringsteori*. Nordplan Avhandling 13: 1. Stockholm.
- Regjeringen. (u.å.). *Finn dokument*. Regjeringen.no.
<https://www.regjeringen.no/no/dokument/id2000006/?documenttype=dokumenter/nouer&term=>
- Ruggiero, R. (2022). Article 3: the best interest of the child. In *Monitoring State Compliance with the UN Convention on the Rights of the Child: An Analysis of Attributes* (s. 21-30). Springer International Publishing.
- Sand, I.-J. (2017). *Rett, samfunn og legitimitet*. Universitetsforlaget.
- Sandberg, K. (2020). Barns rett til å bli hørt. I Høstmølingen, N., Kjørholt, E. S. og Sandberg, K. (Red.) (2020). *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*, 4. utgave. Universitetsforlaget. Oslo.
- Silverman, D. (2006). *Interpreting qualitative data: Methods for analyzing talk, text and interaction*. 3rd ed. London: Sage.
- Skilbrei, M.-L. (2023). *Kvalitative metoder : planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon* (2. utgave.). Fagbokforlaget.
- Small, M. L. (2009). “How many cases do I need?” On science and the logic of case selection in field-based research. *Ethnography*, 10(1), 5–38.
<https://doi.org/10.1177/1466138108099586>

- Smith, A. B. 2011. "Respecting Children's Rights and Agency." I *Young Children's Perspectives: Ethics, Theory and Research*, edited by D. Harcourt, B. Perry, and T. Waller, 11–25. London: Routledge.
- Sonander, A., & Wickenberg, P. (2023). Empowering Children and Youth through Law and Participation. In *Empowering Children and Youth through Law and Participation*, Lund, Sweden, 2023-08-30 - 2023-09-01.
- Stortinget. (u.å.). *Ordbok*. Stortinget.
<https://www.stortinget.no/no/Stottemeny/Ordbok/?diid=N>
- Svendsen, N. L., Weber, K., Factor, G., Engelsbak, L. W. & Fischer-Bogason, R. (2022). *How climate policies impact gender and vice versa in the Nordic countries* (TemaNord 2022:507, Issue. Nordisk ministerråd.
- Thompson, D. F. (2008). Deliberative Democratic Theory and Empirical Political Science. *Annual Review of Political Science*, 11(1), 497–520.
<https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.11.081306.070555>
- Thornhill, C. & Ashenden, S. (2010). *Legality and legitimacy : normative and sociological approaches: Vol. Bd. 6* (p. 342). Nomos.
- Tisdall, E. K. M. (2013). The Transformation of Participation? Exploring the Potential of 'Transformative Participation' for Theory and Practice around Children and Young People's Participation. *Global Studies of Childhood*, 3(2), 183–193.
<https://doi.org/10.2304/gsch.2013.3.2.183>
- Tobin, J. (2013). Justifying Children's Rights. *The International Journal of Children's Rights*, 21(3), 395–441. <https://doi.org/10.1163/15718182-02103004>
- Townley, B. (2008). Collective rationality. In *Reason's Neglect*. Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199298358.003.0009>
- Tunestveit, M., Njøs, B. M., & Seim, S. (2023). Collective participation of children and young people in child welfare services - opportunities and challenges. *European Journal of Social Work*, 26(2), 285–297.
<https://doi.org/10.1080/13691457.2022.2092073>
- UiO (2024, 24.sept). Jeg er forsker. *For ansatte*, Universitetet i Oslo. Hentet 25.09.2024 fra:
<https://www.uio.no/for-ansatte/arbeidsstotte/personvern/forsker/index.html>
- UiO. (u.å.). *Tjenester for Sensitive Data (TSD)*, Universitetet i Oslo. 11.05.24 fra
<https://www.uio.no/tjenester/it/forskning/sensitiv/>
- Vosz, M. (2021). *Participation is not enough: practices associated with giving due weight to the views of children and young people in out-of-home care policy-making in Australia* [Doktorgradsavhandling, Southern Cross University, Australia].
<https://doi.org/10.25918/thesis.203>

- Warraitch, A., Bruce, D., Lee, M., Curran, P., Khraisha, Q., & Hadfield, K. (2023). Involving adolescents in the design, implementation, evaluation and dissemination of health research: an umbrella review protocol. *BMJ Open*, *13*(6), e069695–e069695. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2022-069695>
- Weber, M. (1949). *The Methodology of the Social Sciences*. New York: The Free Press.
- Weber, M. (2009). *The Theory of Social and Economic Organization*. New York: Simon and Schuster.
- Williams, P. J. (1991). *The alchemy of race and rights*. Harvard University Press.
- Wolff, S. (2004). Analysis of documents and records. *A Companion to Qualitative Research*. U.Flick, E. von Kardorff and I. Steinke. London, Sage Publications.
- Wyness, M., Harrison, L., & Buchanan, I. (2004). Childhood, Politics and Ambiguity: Towards an Agenda for Children's Political Inclusion. *Sociology (Oxford)*, *38*(1), 81–99. <https://doi.org/10.1177/0038038504039362>
- Wyness, M. (2009). Children Representing Children: Participation and the problem of diversity in UK youth councils. *Childhood (Copenhagen, Denmark)*, *16*(4), 535–552. <https://doi.org/10.1177/0907568209344274>
- Ødegård, G. (2010). *Motløs ungdom? - nytt engasjement i et gammelt demokrati*. Akademisk publisering. ISBN 9788281520349.
- Øvrelid, R. (1984). *Rettsikkerhet eller demokrati? : innflytelse og kontroll i fullmaktslovgivningen*. Universitetsforlaget.

Vedlegg

Vedlegg 1 – Informasjons- og samtykkeskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet ‘Barn og unge i medvirkningsprosesser på nasjonalt nivå’?

Formålet med prosjektet

Dette er et spørsmål til deg om du vil delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å innhente erfaringer og råd fra unge 16-22 år om

- hvordan de har opplevd det å delta i medvirkningsprosesser på nasjonalt nivå,
 - hva de tenker er viktig i slike prosesser,
- og å se i offentlige utredninger hvordan kunnskap fra barn har blitt brukt.

Medvirkningsprosesser på nasjonalt nivå er prosesser hvor Stortinget, departement, direktorater og offentlige utvalg har tilrettelagt for at barn og unge skal høres, for eksempel gjennom høringer, innspillmøter/konferanser eller paneler, ikke arbeid hvor ungdommer/organisasjoner selv tar initiativ for å påvirke.

Tema i intervjuene vil være hvordan det har vært å delta i slike prosesser, og hvordan du opplever at innspill fra barn og unge blir brukt i det som bestemmes eller lages. Jeg vil ikke spørre om dine politiske, filosofiske eller religiøse meninger.

Prosjektet er et masterprosjekt, og informasjonen som hentes inn vil brukes til å skrive masteroppgaven min. Funnene vil muligens også publiseres i et forskningstidsskrift og inspirere meg i planleggingen av et doktorgradsprosjekt.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får denne forespørselen fordi du er mellom 16-22 år og har bidratt i en eller flere ulike nasjonale medvirkningsprosesser. Gjennom ulike organisasjoner hvor unge bidrar i et slikt arbeid, ønsker jeg å intervju 10-15 unge med relevant erfaring.

Jeg ønsker å snakke med deg fordi jeg tenker at barn og ungdommer som har erfaring fra å delta i nasjonale medvirkningsprosesser har viktig kunnskap som bør samles inn for at nasjonale beslutningstakere kan bli enda bedre på å involvere barn og ungdommer på gode måter når de skal bestemme eller undersøke noe som gjelder barn og ungdommer.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Oslo er ansvarlig for personopplysningene som behandles i prosjektet. Førsteamanuensis Anette Bringedal Houge er prosjektansvarlig.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet, og du kan når som helst trekke deg uten å si hvorfor. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Hva innebærer det for deg å delta?

Jeg planlegger å gjennomføre intervjuer på 90-120 minutter. Praten kan tas alene eller i gruppe med 1-2 andre du kjenner, hvis du ønsker det og de også har erfaring med tema. Praten tas opp på lydopptak slik at jeg etter praten kan skrive et referat av hva som ble sagt. Lydopptaket slettes med en gang etterpå. Du vil få tilsendt intervjuguide (spørsmålene vi vil snakke om) i forkant av praten.

Til deg som har fått spørsmål om å bidra i dette prosjektet av noen i en organisasjon du har vært med i: Organisasjonen du er med i kan be om å få se intervjuguiden med hvilke spørsmål/tema vi vil snakke om, før vi snakker sammen.

Ingen utenfor praten vil få vite hva akkurat du har sagt.

Jeg vil skrive ned navnet ditt og hvordan jeg kan kontakte deg i perioden mens forskningsprosjektet holder på og i noen måneder etterpå, sånn at du kan få tilsendt, lese gjennom og gi innspill hvis jeg skriver noe som handler direkte om noe kun du har sagt, og i tilfelle det er noe med prosjektet som jeg tror det er fint at du får informasjon om.

Kort om personvern

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler personopplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Du kan lese mer om personvern på neste side.

Med vennlig hilsen

Anette Bringedal Houge
(Prosjektansvarlig/veileder)

Leon Oliver Bell
(Masterstudent, meg du vil snakke med)

Utdypende om personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Kun jeg og veilederen min vil ha tilgang til informasjonen du deler, og vi vil ikke dele din informasjon med andre. Jeg passer på at ingen kan få tak i informasjonen jeg samler inn om deg. All informasjonen vil bli lagret på en sikker datamaskin, og lydopptaket vil bli gjort gjennom en sikker app kalt TSD. Jeg sletter lydopptak fra intervjuet når jeg har skrevet ned alt vi har snakket om.

Jeg passer på at ingen kan kjenne deg igjen i forskningsprosjektet, hvor jeg for eksempel vil kalle deg for «intervjuperson 1» og angi deg som en «ungdom i en organisasjon». Jeg vil ikke skrive hvilken organisasjon du har erfaring fra å delta i. Jeg vil oppsummere svarene fra alle ungdommene sånn at det en person sier ikke kan kjennes igjen. Hvis jeg gjenforteller noe du har sagt, for eksempel ved å bruke et sitat, vil jeg passe på at sitatet ikke kan avsløre hvem du er.

Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data, i den sikre appen TSD.

Jeg følger loven om personvern.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler informasjon om deg bare hvis du sier at det er greit, og ved at du signerer informasjonsskrivet for å gi ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Oslo har personverntjenestene ved Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør, vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- å be om innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende,
- å få slettet personopplysninger om deg,
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Vi vil gi deg en begrunnelse hvis vi mener at du ikke kan identifiseres, eller at rettighetene ikke kan utøves.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes ca. 19. desember 2025. Alle lydfiler, navn og kontaktinformasjon vil være slettet ved prosjektslutt. Intervjumaterialet, i anonymisert form, oppbevares i 5 år etter prosjektslutt.

Spørsmål

Hvis du har spørsmål eller vil utøve dine rettigheter, ta kontakt med:

- Anette Bringedal Houge, tlf.: 99224698 eller e-mail: a.b.houge@jus.uio.no
- Leon Oliver Bell, tlf.: 90840093 eller e-mail l.o.bell@student.jus.uio.no
- Vårt personvernkontakt ved det Juridiske fakultet ved UiO:
personvernkontakt@jus.uio.no

Hvis du har spørsmål knyttet til Sikts vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt på e-post: personverntjenester@sikt.no, eller på telefon: 73 98 40 40.

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet 'Barn og unge i nasjonale medvirkningsprosesser', og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju alene / i gruppe
- at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

Navn på deltaker: _____

Dato: _____

(Signatur)

Vedlegg 2 – Tematisk intervjuguide

BARN OG UNGE I MEDVIRKNINGSPROSESSER PÅ NASJONALT NIVÅ

- Innledning om prosjektet
- Informert samtykke
- Litt om min bakgrunn, litt om deltakers bakgrunn

1. GODE OG DÅRLIGE ERFARINGER

- I hvilke typer prosesser hvor staten har lagt til rette for å få innspill har du vært i? (*eksempel: på muntlig høring, skrevet skriftlig høringsinnspill til departement eller storting, vært på innspillsmøte i departement eller med et offentlig utvalg - gjelder ikke møter eller andre ting du/organisasjonen du er med i selv har tatt initiativ til*)
- Hvor lenge har du vært med på denne typen ting?
- **Erfaringer fra muntlige høringer**
 - Kan du gi eksempler på gode erfaringer?
 - Kan du gi eksempler på dårlige erfaringer?
 - Noe annet du tenker på som er fint eller vanskelig med muntlige høringer?
 - Vet du hvordan innspillene du har gitt i muntlige høringer har blitt brukt etterpå? Vet du hvordan de er vurdert? Vet du om det har blitt forandring?
 - Hvis du skal tenke høyt om denne måten å høre barn og unge på, har du noen innspill til hva som er viktig eller hva som bør tenkes annerledes, for at muntlige høringer skal være en god måte å få høre fra barn og unge på?
- **Erfaringer fra prosesser hvor du er med å jobbe noe fram sammen med utvalget**, f.eks. i workshops, over en dag eller flere uker/måneder:
 - Kan du gi eksempler på gode erfaringer?
 - Kan du gi eksempler på dårlige erfaringer?
 - Noe annet du tenker på som er fint eller vanskelig med disse situasjonene, ift at det er måten de i dag får inn innspill fra barn på?
 - Vet du hvordan innspillene du har gitt i sånne prosesser har blitt brukt etterpå? Vet du hvordan de er vurdert? Vet du om det har blitt forandring?
 - Hvis du skal tenke høyt om denne måten å høre barn og unge på, har du noen prinsipielle innspill til hva som er viktig eller hva som bør tenkes annerledes, for at sånne her prosesser skal være en god måte å få høre fra barn og unge på?
- **Erfaringer fra å utarbeide skriftlige innspill** (*eks opp mot lovforslag, NOUer el.l.*) som sendes inn:
 - Kan du gi eksempler på gode erfaringer?
 - Kan du gi eksempler på dårlige erfaringer?

- Noe annet du tenker på som er fint eller vanskelig med denne typen involvering?
- Vet du hvordan skriftlige innspill du har vært med å jobbe med har blitt brukt etterpå? Vet du hvordan de er vurdert? Vet du om det har blitt forandring?
- Hvis du skal tenke høyt om denne måten å høre barn og unge på, har du noen innspill til hva som er viktig eller hva som bør tenkes annerledes, for at sånne her prosesser skal være en god måte å få høre fra barn og unge på?

2. HVORDAN BARN OG UNGE SKAL HØRES FOR Å UTTALE SEG

FNs barnekomité har uttalt seg om hvordan man skal høre barn for at man faktisk skal kunne si at nå har vi hørt barn, se punkt 1-7.

1. De som bestemmer må høre *barn*, altså folk under 18 må få delta.
2. Barn må få uttale seg fritt (trygt), uten at de opplever press eller påvirkning.
3. Barn må få nok og forståelig informasjon og veiledning til å kunne være med i en samtale om det som diskuteres.
4. De som bestemmer må innhente meninger fra et representativt (stort nok) antall barn som hører til den gruppen som saken gjelder.
5. Barn skal få delta gjennom hele prosessen (tidlig nok/fra begynnelsen av/ikke for seint inni prosessen, og gjennom hele veien/ikke bare én gang), så de som bestemmer må gå i dialog med barna der barna og de voksne snakker frem og tilbake om hva de tenker.
6. De som bestemmer må respektere barns meninger og ta barn sine synspunkter på alvor / gi barnets synspunkter behørig vekt ut fra barnets alder og modenhet.
7. De som bestemmer skal informere om hvordan de har brukt barn sine innspill.

Kan du med utgangspunkt i en medvirkningsprosess/høring du har deltatt i reflektere høyt med meg om punkt 1-7 ble ivaretatt?

3. HVORDAN INNSPILLENE BRUKES

Når beslutningstakere (*i utvalg, på Stortinget, i departementene og direktoratene*) skal bruke innspillene fra barn og unge f.eks. for å lage anbefalinger til tiltak eller vedta lover osv., hva er viktig når beslutningstakere:

- 1) bruker og legger vekt på innspillene fra barn og unge?
- 2) forklarer at de tenker om/har brukt innspillene fra barn og unge, når de skriver f.eks. hvilke anbefalinger de har eller hva de skal vedta?

4. HOLDNINGER OG MAKTUBALANSE

- Tenker du over og merker du hvilke holdninger de voksne/de som bestemmer har til barn og ungdommer, enten dere barna som er i rommet, holdninger til

barn generelt (som de tar med seg inn i disse prosessene) og/eller til innspillene som barn har? (Evt: På hvilken måte opplever du det?)

- Tenker du over og merker du om de voksne som bestemmer bruker sin maktposisjon? (Evt: På hvilken måte opplever du det?)

5. INNSPILL TIL DOKUMENTANALYSE

Forklaring: I dette prosjektet skal jeg også kikke i offentlige utredninger, blant annet for å se på hvordan de skriver at de henter inn innspill fra barn og unge og for å se hvordan de bruker innspillene fra barn.

- Når du ser på det jeg kanskje skal sjekke ut, er det noe du tenker ikke står, ikke står tydelig nok, og bør legges til, eller noe som ikke er det viktigste sett fra fra, eller noe som er ekstra viktig at jeg fokuserer ekstra på?
- *Hvis nei:* Basert på erfaringene dine, får du noen tanker som du ikke har sagt før i praten om f.eks. hva som er viktig for at sånne her medvirkningsprosesser skal være gode, eller noe annet du vil forklare til meg eller Norge?

1: Hvordan de har hentet inn barn og unges innspill + hvem de har innhentet innspill fra (hvem tenker de at snakker for barn og unge)

2: Utvalgets refleksjoner rundt det å inkludere barn og unge

3: Hva barn og unge har sagt/spilt inn

4: Hvordan de bruker/vektlegger det barn og unge har sagt/spilt inn, i anbefalingene sine og evt på andre måter. (eks om de delvis/helt følger eller går imot det barn har foreslått, evt hvilke andre eventuelle hensyn de venter det barn har sagt opp mot, og hvordan de evt dokumenterer vurderingen sin)

5: Hvordan utvalget skriver om og anvender barnekonvensjonen når de henviser til den. (eks, ramser de opp bestemmelser, beskriver de hvordan disse reglene gjelder dem selv og/eller anbefalingene de kommer med)

6: Evt andre refleksjoner eller redegjørelser de har om barn eller om hva som er bra for barn (inkludert hva de begrunner disse påstandene i)

6. YTRINGSFRIHET

- Har erfaringene dine påvirket i hva du føler om (eks om du føler det er vits/har lyst til) det å engasjere deg i saker du bryr deg om? (evt: På hvilken måte?)

7. AVSLUTNING

- Er det noe annet du tenker det er viktig at jeg får med, som du tenker vi ikke har fått med hittil?
- Eller noe av det du har snakket om som du tenker er ekstra viktig at blir tydelig for de i Norge som bestemmer hvordan barn skal inkluderes i sånne prosesser som du har vært i?

Vedlegg 3 – Oversikt over kategorisering av NOUer

Se beskrivelse av de ulike kategoriene i oppgavens kapittel 4.3.2.

Kategori 1) Angår barn direkte og som primærmålgruppe (eks.: skole, barnevern osv.)

NOU 2019: 25 *Med rett til å mestre – Struktur og innhold i videregående opplæring*

NOU 2019: 23 *Ny opplæringslov*

NOU 2019: 19 *Jenterom, gutterom og mulighetsrom – Likestillingsutfordringer blant barn og unge*

NOU 2019: 3 *Nye sjanser – bedre læring – Kjønnforskjeller i skoleprestasjoner og utdanningsløp*

NOU 2020: 14 *Ny barnelov – Til barnets beste*

NOU 2021: 3 *Barneliv foran, bak og i skjermen – Utvalg for beskyttelse av barn og unge mot skadelig medieinnhold – med særlig vekt på pornografisk og seksualisert innhold*

NOU 2023: 27 *Et nytt system for kvalitetsutvikling – for elevenes læring og trivsel*

NOU 2023: 24 *Med barnet hele vegen – Barnevernsinstitusjoner som har barnas tillit*

NOU 2023: 7 *Trygg barndom, sikker fremtid – Gjennomgang av rettssikkerheten for barn og foreldre i barnevernet*

NOU 2023: 1 *Kvalitetsvurdering og kvalitetsutvikling i skolen – Et kunnskapsgrunnlag*

NOU 2023: 19 *Læring, hvor ble det av deg i alt mylderet? – Bruk av elev- og studentdata for å fremme læring*

NOU 2024: 20 *Det digitale (i) livet - Balansert oppvekst i skjermenes tid*

Kategori 2) Angår barn og andre grupper direkte (eks.: tannhelse, voldtekt, abort osv.)

NOU 2019: 20 *En styrket familietjeneste – En gjennomgang av familieverntjenesten*

NOU 2019: 26 *Rusreform – fra straff til hjelp*

NOU 2019: 14 *Tvangsbegrensningsloven – Forslag til felles regler om tvang og inngrep uten samtykke i helse- og omsorgstjenesten*

NOU 2019: 10 *Åpenhet i grenseland – Bilder, film og lydopptak i helse- og omsorgstjenesten, barnevernet, skolen og barnehagen*

NOU 2019: 5 *Ny forvaltningslov – Lov om saksbehandlingen i offentlig forvaltning (forvaltningsloven)*

NOU 2020: 16 *Levekår i byer – Gode lokalsamfunn for alle*

NOU 2020: 10 *Straffelovrådets utredning nr. 2 – Inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet*

NOU 2020: 6 *Frie og hemmelige valg – Ny valglov*

NOU 2020: 5 *Likhet for loven – Lov om støtte til rettshjelp (rettshjelpsloven)*

NOU 2020: 4 *Straffelovrådets utredning nr. 1 – Kriminalisering av deltakelse i og rekruttering til kriminelle grupper*

NOU 2020: 1 *Tjenester til personer med autismspekterforstyrrelser og til personer med Tourettes syndrom*

NOU 2020: 17 *Varslede drap? – Partnerdrapsutvalgets utredning*

NOU 2021: 11 *Selvstyrt er velstyrt – Forslag til forbedringer i ordningen med brukerstyrt personlig assistanse*

NOU 2021: 6 *Myndighetenes håndtering av koronapandemien – Rapport fra Koronakommisjonen*

NOU 2021: 2 *Kompetanse, aktivitet og inntektssikring – Tiltak for økt sysselsetting*

NOU 2022: 21 *Strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten – Forslag til reform av straffeloven kapittel 26*

NOU 2022: 11 *Ditt personvern – vårt felles ansvar – Tid for en personvernpolitikk*

NOU 2022: 9 *En åpen og opplyst offentlig samtale – Ytringsfrihetskommisjonens utredning*

NOU 2022: 5 *Myndighetenes håndtering av koronapandemien – del 2 – Rapport fra Koronakommisjonen*

NOU 2022: 16 *En folkehøgskole for alle – – Vilkår for økt kvalitet og mangfold i folkehøgskolene*

NOU 2022: 15 *Utleverings- og arrestordreloven*

NOU 2023: 29 *Abort i Norge – Ny lov og bedre tjenester*

NOU 2023: 20 *Tegnspråk for livet – Forslag til en helhetlig politikk for norsk tegnspråk*

NOU 2023: 13 *På høy tid – Realisering av funksjonshindredes rettigheter*

NOU 2023: 5 *Den store forskjellen – Om kvinners helse og betydningen av kjønn for helse*

NOU 2023: 16 *Evaluering av pandemihåndteringen – Rapport fra Koronautvalget*

NOU 2024: 13 *Lov og frihet – Negativ sosial kontroll, æresmotivert vold, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse, psykisk vold og ufrivillig utenlandsopphold – juridiske problemstillinger og forslag til regelverksendringer*

NOU 2024: 12 *Håndheving av mindre narkotikaovertridelser*

NOU 2024: 10 *Ny motorferdsellov – Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag (motorferdselloven)*

NOU 2024: 8 *Likestillingens neste steg – Mannsutvalgets rapport*

NOU 2024: 4 *Voldtekt – et uløst samfunnsproblem*

NOU 2024: 3 *Felles innsats mot ekstremisme: Bedre vilkår for det forebyggende arbeidet*

NOU 2024: 18 *En universell tannhelsetjeneste – Harmonisering, styring og utvidet offentlig ansvar*

Kategori 3) Angår barn indirekte (eks.: klima, nærmiljø, transport, høyere utdanning osv.)

NOU 2019: 7 *Arbeid og inntektssikring – Tiltak for økt sysselsetting*

NOU 2019: 21 *Framtidens fiskerikontroll*

NOU 2019: 18 *Skattlegging av havbruksvirksomhet*

NOU 2019: 16 *Skattlegging av vannkraftverk*

NOU 2019: 13 *Når krisen inntreffer*

NOU 2019: 2 *Fremtidige kompetansebehov II – Utfordringer for kompetansepolitikken*

NOU 2019: 22 *Fra statussymbol til allemannseie – norsk luftfart i forandring*

NOU 2020: 15 *Det handler om Norge – Utredning om konsekvenser av demografiutfordringer i distriktene*

NOU 2020: 13 *Private aktører i velferdsstaten – Velferdstjenesteutvalgets delutredning I og II om offentlig finansierte velferdstjenester*

NOU 2020: 12 *Næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn*

NOU 2020: 3 *Ny lov om universiteter og høyskoler*

NOU 2020: 2 *Fremtidige kompetansebehov III – Læring og kompetanse i alle ledd*

NOU 2021: 4 *Norge mot 2025 – Om grunnlaget for verdiskaping, produksjon, sysselsetting og velferd etter pandemien.*

NOU 2021: 8 *Trygd over landegrensene – Gjennomføring og synliggjøring av Norges trygdekoordineringsforpliktelser*

NOU 2022: 20 *Et helhetlig skattesystem*

NOU 2022: 14 *Inntektsmåling i jordbruket*

NOU 2022: 13 *Med videre betydning – Et helhetlig system for kompetanse- og karriereutvikling i barnehage og skole*

NOU 2022: 10 *Inntektssystemet for kommunene*

NOU 2022: 8 *Ny minerallov*

NOU 2022: 6 *Nett i tide – om utvikling av strømmettet*

NOU 2022: 3 *På trygg grunn – Bedre håndtering av kvikkleirerisiko*

NOU 2022: 17 *Veier inn – ny modell for opptak til universiteter og høyskoler*

NOU 2022: 18 *Mellom mobilitet og migrasjon – Arbeidsinnvandreres integrering i norsk arbeidsog samfunnsliv*

NOU 2023: 25 *Omstilling til lavutslipp – Veivalg for klimapolitikken mot 2050*

NOU 2023: 30 *Utfordringer for lønnsdannelsen og norsk økonomi*

NOU 2023: 23 *Helhetlig forvaltning av akvakultur for bærekraftig verdiskaping*

NOU 2023: 15 *Bærekraftsrapportering – Gjennomføring av direktivet om bærekraftsrapportering (CSRD)*

NOU 2023: 10 *Leve og oppleve – Reisemål for en bærekraftig fremtid*

NOU 2023: 9 *Generalistkommunesystemet – Likt ansvar – ulike forutsetninger*

NOU 2023: 8 *Fellesskapets sykehus – Styring, finansiering, samhandling og ledelse*

NOU 2023: 4 *Tid for handling – Personellet i en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste*

NOU 2023: 3 *Mer av alt – raskere – Energikommisjonens rapport*

NOU 2024: 17 *Kommersielle og ideelle aktørers rolle i fellesskapets velferdstjenester*

NOU 2024: 11 *Lavlønn i Norge*

NOU 2024: 2 *I samspill med naturen – Naturrisiko for næringer, sektorer og samfunn i Norge*

NOU 2024: 1 *Definisjon og registrering av ideelle velferdsaktører*

NOU 2024: 19 *Ny boligleielov*

NOU 2024: 21 *Trygge og enkle betalinger for alle*

Kategori 4) Fjernt fra barns hverdag (eks.: akademisk ytringsfrihet, verdipapirhandel, drosjenæringen osv.)

NOU 2019: 6 *Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2019*

NOU 2019: 4 *Organisering av norsk naturskadeforsikring – Om Norsk Naturskadepool*

NOU 2019: 24 *Inntektsfordeling mellom regionale helseforetak*

NOU 2019: 15 *Skatterådgiveres opplysningsplikt og taushetsplikt – Forslag til opplysningsplikt om skattearrangement*

NOU 2019: 12 *Lærekraftig utvikling – Livslang læring for omstilling og konkurransevne*

NOU 2019: 11 *Enklere merverdiavgift med én sats*

NOU 2019: 9 *Fra kalveskinn til datasjø – Ny lov om samfunnsdokumentasjon og arkiver*

NOU 2019: 8 *Særavgiftene på sjokolade- og sukkervarer og alkoholfrie drikkevarer*

NOU 2019: 1 *Overtakelsestilbud (frivillig og pliktig tilbud) – Endringer i verdipapirhandelloven*

NOU 2019: 17 *Domstolstruktur*

NOU 2020: 8 *Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2020*

NOU 2020: 11 *Den tredje statsmakt – Domstolene i endring*

NOU 2020: 9 *Blindsonen – Gransking av feilpraktiseringen av folketrygdlovens oppholds krav ved reiser i EØS-området*

NOU 2020: 7 *Verdier og ansvar – Det etiske rammeverket for Statens pensjonsfond utland*

NOU 2021: 5 *Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2021*

NOU 2021: 10 *Ny lov om folkefinansiering av næringsvirksomhet – Gjennomføring av forordningen om europeiske tilbydere av folkefinansieringstjenester til næringsvirksomhet (folkefinansieringsforordningen)*

NOU 2021: 9 *Den norske modellen og fremtidens arbeidsliv – Utredning om tilknytningsformer og virksomhetsorganisering*

NOU 2021: 7 *Trygg og enkel eiendomsmegling – Evaluering av eiendomsmeglingsloven og forslag til en fremtidsrettet regulering*

NOU 2021: 1 *Endringer i verdipapirhandelloven – Regler om tilsynsmyndighet, sanksjonskompetanse og klageordning*

NOU 2022: 4 *Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2022*

NOU 2022: 19 *Oljepionerene – en kompensasjonsordning*

NOU 2022: 1 *Cruisetraffikk i norske farvann og tilgrensende havområder – Sjø sikkerhet, beredskap og redning – utfordringer og anbefalinger*

NOU 2022: 7 *Et forbedret pensjonssystem*

NOU 2022: 2 *Akademisk ytringsfrihet – God ytringskultur må bygges nedenfra, hver dag*

NOU 2022: 12 *Fondet i en brytningstid – Statens pensjonsfond utland og endrede økonomiske og politiske utviklingstrekk*

NOU 2023: 12 *Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2023*

NOU 2023: 28 *Investeringskontroll – En åpen økonomi i usikre tider*

NOU 2023: 26 *Ny lov om offentlige anskaffelser – Første delutredning*

NOU 2023: 22 *På vei mot en bedre regulert drosjenæring – Delutredning I fra Drosjeutvalget*

NOU 2023: 21 *Embetsordningen – i takt med tiden*

NOU 2023: 18 *Genteknologi i en bærekraftig fremtid*

NOU 2023: 17 *Nå er det alvor – Rustet for en usikker fremtid*

NOU 2023: 14 *Forsvarskommisjonen av 2021 – Forsvar for fred og frihet*

NOU 2023: 11 *Raskt og riktig – En helhetlig gjennomgang av klage- og ankesystemet i Arbeids- og velferdsetaten og Trygderetten*

NOU 2023: 6 *Finanstilsynet i en ny tid – ny lov om Finanstilsynet*

NOU 2023: 2 *Fremtidens apotek – fleksibelt og forsvarlig*

NOU 2024: 6 *Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2024*

NOU 2024: 16 *Endringer i verdipapirhandelloven – (MiFID II/MiFIR-review)*

NOU 2024: 15 *En bedre regulert drosjenæring – Delutredning II fra Drosjeutvalget*

NOU 2024: 14 *Med lov skal data deles – Ny lovgivning om viderebruk av offentlige data*

NOU 2024: 9 *Ny lov om offentlige anskaffelser – Andre delutredning*

NOU 2024: 7 *Norge og EØS: Utvikling og erfaringer*

NOU 2024: 5 *Maktens ansikt - Skjernet identitet for ansatte i politiet og kriminalomsorgen?*

NOU 2024: 22 *Norske sparebanker – tradisjon og tilpasning*

NOU 2024: 23 *Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi*

NOU 2024: 24 *Prøvd på nytt – Gjennomgang av gjenåpningssystemet for straffesaker*

Vedlegg 4 – Oversikt over variabler

Timing

Beskriver eksplisitt hvordan barn/ungdom har gitt innspill tidlig

Beskriver eksplisitt hvordan barn/ungdom har fått gi innspill underveis på forslag til tiltak, veien videre, el.l.

Form

Utvalget nevner at de har invitert til og mottatt innspill/hatt åpent for å sende inn skriftlige innspill og mottatt innspill

Utvalget nevner at ungdom har sendt inn skriftlig innspill

Én ungdom under 26 sitter i selve utvalget

Flere ungdommer/org under 26 sitter i selve utvalget

Utvalget nedsatte ref.gruppe

Én ungdom/organisasjon sitter i referansegruppe

Flere ungdommer/org sitter i referansegruppe

Utvalget nedsatte et ungdomspanel/ ekspertgruppe / ungdomsutvalg

Utvalget benyttet et eksisterende ungdomspanel/ ekspertgruppe / ungdomsutvalg

Det er kun ungdom under 26 i ungdomsutvalget-panelet

Det har vært innspillsmøte / innspillskonferanse / eksterne innledere på utvalgsmøtene

Ungdom har deltatt på innspillsmøte / eksterne innledere på utvalgsmøtene

Har lagd en barnevennlig oppsummering eller annet informasjonstiltak av NOUen (dette sier ikke noe om hvorvidt det når frem)

Beskriver tiltak for å bidra til at selve NOUen er skrevet på en forståelig måte

Beskriver eksplisitt tiltak som hadde som formål å sørge for at barn får forståelig informasjon før de skal uttale seg til utvalget

Beskriver eksplisitt at de gir informasjon om hva innspillene barna gir skal brukes til

Beskriver eksplisitt tiltak med mål om å sørge for at barn føler seg trygg/får uttalt seg godt i situasjonen (f.eks. om det er gode spørsmål)

Beskriver involvering av en ekstern aktør med kompetanse på å innhente synspunkter fra barn, for å selv kunne innhente barns synspunkter på en god måte

Beskriver involvering av en ekstern aktør med kompetanse på å innhente synspunkter fra barn, og engasjerer disse eller noen andre for at de kan bruke sin kompetanse til å høre barns synspunkter

Deltakere

Utvalget har snakket med ungdom i ungdomsorganisasjoner som har uttalt seg basert på politisk plattform el.l. vedtatt av medlemmer

Utvalget har snakket med ungdom i organisasjoner som har uttalt seg basert på/satt i gang seminar/innspillworkshop eller undersøkelse for å høre synspunkter fra flere barn/ungdommer

Utvalget har snakket med ungdomsråd

Utvalget har selv snakket direkte med uorganiserte barn og ungdom (f.eks. ved skole- og institusjonsbesøk, eller workshop)

Det er lett å anta at det er snakket med barn, altså noen under 18

Utvalget viser eksplisitt at det er snakket med barn, altså noen under 18

Voksne over 26 regnes eksplisitt som ungdom og uttaler seg som representant for barns stemmer

Voksne som jobber 'for barns interesser' står eksplisitt som noen som er hørt for å høre barn

Utvalget beskriver et tiltak som man kan se/tolke at bidrar til geografisk variasjon

Utvalget beskriver eksplisitt et tiltak som har hatt som mål å sikre geografisk variasjon/ dra mange steder i landet

Utvalget reflekterer rundt (manglende) geografisk variasjon ved sin valgte metode, men beskriver ikke tiltak for å bedre situasjonen

Utvalget beskriver et tiltak som man kan se/tolke at bidrar til mangfold i bakgrunn og livserfaring

Utvalget beskriver eksplisitt et tiltak som har hatt som mål å sikre mangfold i bakgrunn og livserfaring

Utvalget reflekterer rundt manglende mangfold i bakgrunn og livserfaring ved sin valgte metode

Innflytelse

I hvilken grad beskriver utvalgene hva barn har spilt inn?

1. Har ikke mottatt eller innhentet innspill fra barn
2. INGEN beskrivelse av hva barn har ment, selv om de har gitt innspill

3. Beskriver hva barn har spilt inn EN GANG eller på SVÆRT LITE
4. Beskriver hva barn har spilt inn NOEN GANGER i NOUen, men mangler fortsatt på mange tema
5. Beskriver hva barn har spilt inn på GANSKE MANGE av temaene i NOUen, med mangler på en del tema
6. Beskriver GJENNOMGÅENDE hva barn har spilt inn

I hvilken grad viser utvalgene hvordan de reflekterer rundt hva barn har spilt inn?

1. Har ikke mottatt eller innhentet innspill fra barn.
2. INGEN refleksjon rundt hva barn har spilt inn, selv om de har gitt innspill.
3. Viser refleksjon rundt hva barn har spilt inn EN GANG eller SVÆRT LITE
4. Viser refleksjon rundt hva barn har spilt inn NOEN GANGER i NOUen, men mangler fortsatt på mange tema.
5. Viser refleksjon rundt hva barn har spilt inn på GANSKE MANGE av temaene I NOUen, med mangler på en del tema
6. Viser refleksjon rundt hva barn har spilt inn GJENNOMGÅENDE

I hvilken grad viser utvalgene hvordan de bruker hva barn har spilt inn?

1. Utvalget har ikke mottatt eller innhentet innspill fra barn
2. Utvalget gir INGEN forklaring av hvordan innspill fra barn er brukt, selv om de har gitt innspill
3. Viser forklaring av hvordan barns innspill er brukt EN GANG eller SVÆRT LITE
4. Viser forklaring av hvordan barns innspill er brukt NOEN GANGER i NOUen, men mangler fortsatt på mange tema
5. Viser forklaring av hvordan barns innspill er brukt i MANGE av temaene i NOUen, med mangler på en del tema
6. Viser forklaring av hvordan barns innspill er brukt relativt GJENNOMGÅENDE

UENIGHET - Refleksjon/vurdering eller vektlegging av innspill skjer når utvalget uttrykker UENIGHET med innspill fra barn, eller tenker man ikke kan følge innspillet slik som barn har uttrykt sitt ønske

ENIGHET - Refleksjon/vurdering eller vektlegging av innspill, skjer når utvalget uttrykker ENIGHET med innspill fra barn

Gjør tiltak for å fremheve hva barn og ungdom har spilt inn ved å sette dette i eget kapittel, tekstbokser, eller underoverskrifter, MEN inkluderer da ikke disse innspillene/ vurderingene gjennomgående i resten av teksten

Gjør tiltak for å fremheve hva barn og ungdom har spilt inn ved å sette dette i eget kapittel, og/eller tekstbokser, OG inkluderer disse innspillene/ vurderingene i resten av teksten

Vedlegg 5 – Sikts vurdering

19/05/2025, 15:36

Vurdering av behandling av personopplysninger - Ref. 755052

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer
755052

Vurderingstype
Standard

Dato
22.08.2024

Tittel

Barn og unge i medvirkningsprosesser på nasjonalt nivå

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Oslo / Det juridiske fakultet / Institutt for kriminologi og rettssosiologi

Prosjektansvarlig

Anette Bringedal Houge

Student

Leon Oliver Bell

Behandlingsperiode

22.05.2024 – 19.12.2025

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Særlige

Lovlig grunnlag

Samtykke, jf. GDPR art. 6(1)(a)

Uttrykkelig samtykke, jf. GDPR art. 9(2)(a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 19.12.2025.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

Personverntjenester har vurdert endringene registrert i meldeskjemaet.

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg. Behandlingen kan fortsette.

Anette Bringedal Houge er nå oppgitt som prosjektansvarlig i meldeskjema. Skjema er delt med henne.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet. I langvarige prosjekter vil vi ta kontakt hvert annet år for å minne om at eventuelle endringer må meldes.

Lykke til videre med prosjektet!